STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

TOMUL 25

1988

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONSILIUL DE CONDUCERE

Redactor şef: prof. dr. doc. OLGA NECRASOV, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Redactor şef adjunct: dr. V. V. CARAMELEA

Membri:

acad. PETRE JITARIU

prof. dr. GHEORGHE IVĂNESCU, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

cr. MARIA CRISTESCU

dr. TATIANA DRĂGHICESCU

DAN BOTEZATU

Secretar responsabil de redacţie: dr. ELENA RADU

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ROMPRESFILATELIA, Sectorul export-import presă, P.O. Box 12—201, telex 10376 prsfi r, 78104 Bucureşti, România, Calea Griviţei nr. 64—66, sau la reprezentanţii săi din străinătate.

La revue « Studii şi cercetări de antropologie » paraît une fois par an.

Toute commande de l'étranger sera adréssée à ROMPRESFILATELIA, Sectorul export-import presă, P.O. Box 12—201, télex 10376 prsfi r, 78104 Bucureşti, România, Calea Griviţei nr. 64—66, ou à ses représentants à l'étranger.

En Roumanie, vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste.

ADRESA REDACŢIEI:
ACADEMIA R. S. ROMÂNIA
Secţia de ştiinţe biologice
Calea Victoriei nr. 125
79170 Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 25

SUMAR

Antropologie istorică

GEORGETA MIU, D. BOTEZATU şi P. CANTEMIR, Contribuţie la studiul antropologic al populaţiei înhumate descoperite la Barcea (jud. Galaţi), aparţinînd culturii Sîntana de Mureş—Cerneahov 3
MIHAELA PERIANU, Cîteva observaţii privind aparatul dento-maxilar într-o serie osteologică din epoca bronzului 11

Antropologie contemporană

CEZARINA BĂLTEANU, ANA ŢARCĂ, MARIA ISTRATE şi ADRIANA TUDOSIE, Unele aspecte ale creşterii şi dezvoltării principalelor dimensiuni corporale la copii în etapa 3—5 ani 15
ADRIANA TUDOSIE, ANA ŢARCĂ şi SILVIA GHIGEA, Evoluţia conformaţiei faciale la copii în etapa de vîrstă 3—5 ani 19
ANA ŢARCĂ, MARIA ŞTIRBU, MARIA-ELENA ROŞCA şi MARIA ISTRATE, Variabilitatea principalelor dimensiuni cefalo-faciale la copii în etapa 3—5 ani . . 23
ELEONORA LUCA, GEORGETA BADRAJAN şi A. SAVU, Evoluţia indicelui Rohrer la copiii şi adolescenţii din Bucureşti şi din Culoarul Bran 31
MARIA ISTRATE, MARIA ŞTIRBU şi CEZARINA BĂLTEANU, Cercetări privind unele caractere corporale la populaţia adultă din municipiul Iaşi. 41
MARIA ŞTIRBU, D. BOTEZATU, CEZARINA BĂLTEANU şi SILVIA GHIGEA, Cercetări comparative referitoare la caracteristicile cefalo-faciale la unele populaţii din mediul urban şi rural din zona de nord-est a Moldovei 47
SILVIA GHIGEA, MARIA-ELENA ROŞCA, GEORGETA MIU şi ADRIANA TUDOSIE, Variabilitatea caracterelor cefalo-faciale la populaţia din zona de nord-vest a Moldovei (dintre Carpaţii Orientali şi cursul superior al Siretului) 55
MARIA ELENA-ROŞCA, D. BOTEZATU, GEORGETA MIU şi P. CANTEMIR, Aspecte demografice la populaţia din Vişeul de Jos (jud. Maramureş) 63
MARIA VLĂDESCU, Aspecte privind fizionomia constituţională a unor populaţii din Ţara Vrancei (II) 69

Antropologie socială şi culturală

VASILE V. CARAMELEA, PAVEL ZĂBAVĂ, GEORGETA PLOEŞTEANU-MARGHESCU, MIRCEA CIOARĂ, VASILE MARIAN, ANCA ENESCU şi DOINA PĂTRĂŞCAN, Un sistem unic de valori premise şi focale pentru studiul culturii poporului român 77

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUȚIE LA STUDIUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI ÎNHUMATE DESCOPERITE LA BARCEA (JUD. GALAȚI), APARȚINÎND CULTURII SÎNTANA DE MUREȘ—CERNEAHOV

GEORGETA MIU, D. BOTEZATU și P. CANTEMIR

Cercetările arheologice începute în toamna anului 1974 și continuate pe parcursul a șase campanii în localitatea Barcea (la circa 12 km de Tecuci) au dezvelit un număr de 97 de morminte, dintre care 62 de înhumare și 35 de incinerare.

Conform cu datele autorului (săpături efectuate de arheologul Mircea Nicu), necropola de la Barcea se încadrează în tipul necropolelor birituale de tip Sîntana de Mureș și datează din a doua jumătate a secolului IV e.n.

MATERIALUL STUDIAT ȘI METODA DE LUCRU

Materialul palcoantropologic care ne-a fost pus la dispoziție provine numai din 32 de morminte, dintre care două sînt de incinerare.

Din cele 30 de schelete rezultate din mormintele de înhumare, numai 12 cranii (3 de sex masculin și 9 de sex feminin) au putut fi recuperate (prin restaurare) în vederea unui studiu antropologic complex. Restul pieselor osoase rămase (fragmente de calotă craniană sau piese izolate fără conexiune anatomică) au servit totuși la precizarea observațiilor de ordin morfoscopic.

Calcularea taliei a fost posibilă la 16 subiecți, indicînd 5 bărbați și 11 femei.

La aprecierea valorilor tuturor dimensiunilor s-a ținut seama de dimorfismul sexual, întrebuințîndu-se scara dimorfică a lui Alexeev și Debeț (1964).

În determinarea sexului și a vîrstei s-au avut în vedere discuțiile de la reuniunile internaționale de lucru de la Praga (1973) și Sarospatak (1978) și recomandările rezultate.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

DATE PALEODEMOGRAFICE

Informațiile de ordin paleodemografic, dat fiind numărul mic de subiecți, nu pot fi susținute statistic; totuși, în cadrul acestui număr, putem face cîteva considerații asupra vîrstei, sexului și duratei medii de viață.

Structura după sex și vîrstă este redată în tabelul nr. 1.

Din acest tabel rezultă o mortalitate a subiecților sub 20 de ani de circa 22%, din care 19 % revine copiilor în vîrstă pînă la 14 ani, acest procent reprezentînd o mortalitate destul de ridicată. La subiecții care

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

au depăşit 20 de ani, maximum de frecvenţă a deceselor corespunde cu etapa maturităţii (circa 62%), în etapa adultă indicele de mortalitate fiind de circa 12%. Un singur subiect a depăşit vîrsta de 60 de ani. Sub aspectul frecvenţei deceselor la cele două sexe, putem semnala o uşoară prevalenţă a acestora la femei în etapa adultă (circa 9% faţă de 3% la bărbaţi), pentru ca în etapa matură frecvenţa deceselor la femei să devină egală cu cea întîlnită la bărbaţi (circa 31%).

Tabelul nr. 1

Repartiţia după sex şi vîrstă a scheletelor înhumate de la Barcea

Vîrsta	Bărbaţi		Femei		Indeterminabili		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Infans I (0—7 ani)	—	—	—	—	5	15,62	5	15,62
Infans II (7—14 ani)	—	—	1	3,12	—	—	1	3,12
Juvenis (14—20 ani)	1	3,12	—	—	—	—	1	3,12
Adultus (20—30 ani)	1	3,12	3	9,37	—	—	4	12,50
Maturus (30—60 ani)	10	31,25	10	31,25	—	—	20	62,50
Senilis (60—x ani)	—	—	1	3,12	—	—	1	3,12
Indeterminabili	—	—	—	—	—	—	—	—
Total	12	37,50	15	46,87	5	15,62	32	100,00

Vîrsta medie la deces, calculată pentru întreaga populaţie, este de 33 de ani, ceea ce reprezintă, desigur, o durată medie de viaţă foarte scăzută. Comparativ însă cu mediile vîrstelor la deces stabilite la alte populaţii din aceeaşi perioadă (Bogdăneşti 31,6 ani, Mihălăşeni 30 ani, Miorcani 28,5 ani, Valea Seacă 27,6 ani, Hăneşti 25,2 ani), la Barcea se întîlneşte cea mai lungă durată medie de viaţă.

Vîrsta medie la deces, calculată numai pentru subiecţii care au depăşit 20 de ani, este de 39 de ani la seria masculină şi de 40 de ani la cea feminină.

CARACTERISTICILE ANTROPOLOGICE ALE SERIEI OSTEOLOGICE DE LA BARCEA

În tabelul nr. 2 sînt înscrise principalele valori absolute şi relative individuale ale scheletului cefalic.

Craniul neural, destul de variabil sub aspectul dimensiunilor orizontale, este în medie mijlociu de lung la bărbaţi (178,2 mm) şi lung la femei (179,0 mm), cu o lărgime mai accentuată la primii (145,2 mm) decît la cele din urmă (136,8 mm), această situaţie făcînd ca indicele cranian mediu să fie de tip brahicran la bărbaţi (81,50) şi mezocran la femei (76,39). Şi repartiţia pe categorii a acestui indice arată că brahicrania este mai bine exprimată la bărbaţi (din trei subiecţi, doi aparţin acestei categorii) decît la femei, unde majoritatea calotelor (şapte cazuri) sînt mezocrane, doar cîte un singur caz fiind întîlnit în categoriile dolicocrană şi brahicrană.

Dimensiunea verticală porio-bregmatică a neurocraniului se situează prin media sa în categoria înaltă (115,8 mm la bărbaţi şi 114,2 mm la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Valorile individuale ale principalelor caractere cefalo-faciale

Nr. Martin	Dimensiuni și indici / Sexul Vîrsta (ani)	M 24 ♀ 20—30	M 64 ♂ 45—50	M 66 ♂ 30—35	M 67 ♂ 35—40	M 71 ♀ 45—50	M 72 ♀? 30—40	M 77 ♀? 50—55	M 78 ♀? 30—35	M 82 ♀? 45—50	M 90 ♀ 35	M 91 ♀ 35	M 93 ♀ 50	M 96 ♀? 60—70
1	g-op	172	174	187	168?	160?	193	184	187	—	170	180	181	180
8	eu-eu	130?	140	144	150	136	148	143	142	—	128	137	123?	140
9	ft-ft	90	100	96	104	93	98	101	100	104	89	101	87	101
10	co-co	112	122	122	125	115	130?	123	117	130	116	122	105	126
12	ast-ast	—	114	110	114	—	120?	100	112	—	100	105	102	108
17	ba-b	—	—	—	—	—	—	—	138	—	—	136	—	134
20	po-b	—	112	113	116	118	114	119	120	—	109	113	114	116,5
45	zy-zy	—	127?	137?	126?	122	—	137?	130	138	122?	122?	—	—
48	n-pr	—	65	72	71	64	—	67?	66	68	64	77	—	—
51	mf-ek	—	42	41	41	40	—	42	41	41	38	42	—	—
52	Înălțimea orbitei	—	31	34	38	34	—	30	31	32	32	38	—	—
54	al-al	—	24	23	23?	23	—	25	22	26	22	23	—	—
55	n-ns	—	49	55	52	46	—	52	44	49	44	56	—	—
8/1	Ind. cranian	75,58	80,45	77,01	89,29	85,00	76,68	77,72	75,94	—	75,29	76,11	67,96	77,78
20/1	Ind. porio-breg. lg.	—	64,37	60,43	69,15?	73,75	59,07	64,67	64,17	—	64,12	62,78	62,98	64,72
20/8	Ind. porio-breg. tr.	—	80,00	78,47	77,33	86,76	77,03	83,21	84,51	—	85,16	82,48	92,68	83,21
9/10	Ind. fronto-transv.	80,35	81,97	78,69	83,20	80,87	75,38	82,11	85,47	80,00	76,72	82,79	82,86	80,16
9/8	Ind. fronto-parietal	69,23	71,43	66,67	69,33	68,38	66,22	70,63	70,42	—	69,53	73,72	70,73	72,14
12/8	Ind. parieto-occipital	—	81,43	76,39	76,00	—	81,08	69,93	78,87	—	78,12	76,64	82,93	77,14
48/45	Ind. facial superior	—	51,18	52,55	56,35	52,46	—	48,91	50,77	49,28	52,46	63,11	—	—
52/51	Ind. orbitar	—	73,81	82,93	92,68	85,00	—	71,43	75,61	78,05	84,21	90,48	—	—
54/55	Ind. nazal	—	48,98	41,82	44,23	50,00	—	48,08	50,00	53,07	50,00	41,07	—	—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

femei), indicele porio-bregmatic longitudinal fiind şi el de tip hipsicran la ambele sexe (64,83 şi 64,50), categorie în care sînt cuprinse majoritatea cazurilor. Indicele porio-bregmatic transversal este ceva mai variabil, deoarece media masculină (78,84) aparţine categoriei tapeinocrane, în timp ce media feminină aparţine categoriei metriocrane (84,50).

Diametrul minim al frunţii este de tip larg, atît prin valoarea sa medie absolută (100,5 mm la bărbaţi şi 96,9 mm la femei) cît şi prin cea relativă, exprimată de indicele fronto-parietal transversal, care este în medie eurimetop (69,27 la primii şi, respectiv, 70,18 la ultimele). Indicele frontal transversal aparţine prin mediile sale formei ovale (81,16 la bărbaţi şi 80,72 la femei), categorie ce cuprinde de altfel şi majoritatea cazurilor.

Dezvoltarea în lărgime a occipitalului indică predominanţa formelor mijlocii sau largi, mediile indicelui occipito-parietal fiind de 78,16 la bărbaţi şi 78,78 la femei.

Forma neurocraniului în norma verticală este predominant ovoidă, numai trei cranii fiind de tip sferoid, iar în norma occipitală de tip „casă" (5 cazuri), „bombă" (3 cazuri) sau „cort" (2 cazuri).

Relieful cranian este în general slab dezvoltat. Totuşi, la nivelul diferitelor regiuni se constată un anumit grad de diferenţiere sexuală. Astfel, dacă la bărbaţi relieful orbitar şi supraorbitar este cel mai frecvent moderat (gradul 3) sau slab (gr. 2), la femei relieful foarte slab (gr. 0—1) sau slab (gr. 1—2) este predominant.

Protuberanţa occipitală externă este puţin proeminentă, fiind moderată (2 cranii) sau slabă (1 craniu) la bărbaţi şi abia schiţată la femei (12 cranii).

Occipitalele sînt în majoritatea cazurilor foarte bombate (6 cranii), numai două cranii fiind cu occipitalul moderat de bombat şi altele două de tip aplatisat.

Craniul facial prezintă o variabilitate mai redusă a dimensiunilor absolute şi relative decît cea întîlnită la nivelul neurocraniului. Masivul facial apare ceva mai înalt şi mai larg la femei decît la bărbaţi (68,2 mm faţă de 69,8 mm şi, respectiv, 131,7 mm faţă de 130 mm), dar să nu uităm numărul mic de cranii masculine. Indicele facial superior este în medie de tip mezen : 53,50 la bărbaţi şi 53,67 la femei, categorie ce cuprinde şi marea majoritate a subiecţilor. Orbitele oferă la ambele sexe valori medii de tip mijlociu atît pentru înălţimea orbitei (41,8 mm la bărbaţi şi 41,2 mm la femei), cît şi pentru lărgimea sa (34,8 mm şi 33,3 mm), indicele orbitar fiind în medie mezoconc atît pentru întreaga populaţie (81,9) cît şi pe sexe (82,83 la bărbaţi şi 81,0 la femei). Repartiţia sa pe categorii indică o distribuţie paritară a subiecţilor în toate categoriile. Înălţimea nasului este la ambele sexe mijlocie (52,5 mm la bărbaţi şi 48,5 mm la femei), iar lărgimea lui este mică la bărbaţi (23,8 mm) şi mijlocie la femei (24,0 mm). Indicele nazal aparţine categoriei leptorine la bărbaţi (44,84) şi mezorine la femei (49,16), media generală fiind tot mezorină (47,0).

Profilul vertical al feţei este predominant ortognat, malarele fiind moderate ca dezvoltare şi dispuse într-un plan intermediar (la 7 cazuri). Adîncimea fosei canine, precizată la 9 cazuri, este mijlocie (5 cazuri) sau adîncă (4 cazuri). Apertura piriformă este în exclusivitate de tip antropin (precizată la 10 cazuri).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Mandibula este în general gracilă (9 cazuri), dar prezintă și forme mai masive (5 cazuri). Regiunea mentonieră are o formă predominant piramidală (10 cazuri), forma de buton fiind mai rar întîlnită (4 cazuri).

Statura oferă medii de tip supramijlociu atît la seria masculină (168,9 cm), cît și la cea feminină (158,9 cm). Din repartiția pe categorii a acestui caracter rezultă că taliile mijlocii și înalte sînt caracteristice pentru această populație.

Tabelul nr. 3

Repartiția pe categorii a staturii

Categoria		Bărbați		Femei		Categoria
		N	%	N	%	
F. mică	(x—149,9)	—	—	—	—	(x—139,9)
Mică	(150—159,9)	—	—	—	—	(140—148,9)
Submijlocie	(160—163,9)	—	—	1	9,09	(149—152,9)
Mijlocie	(164—166,9)	3	60,0	3	27,27	(153—155,9)
Supramijlocie	(167—169,9)	—	—	1	9,09	(156—158,9)
Mare	(170—179,9)	2	40,0	6	54,54	(159—167,9)
F. mare	(180—x)	—	—	—	—	(168—x)

Scheletul posteranian. Dintre particularitățile oaselor lungi menționăm ca fiind mai semnificative cele ale femurului și tibiei. Femurul acestei populații poate fi caracterizat printr-o frecventă platimerie, exprimată atît printr-un indice intens platimer (76,50) cît și prin repartiția pe categorii (50% hiperplatimere sau platimere), pilastrul fiind însă mai puțin întîlnit (35,8%) și moderat ca dezvoltare (107,4). Relieful subtrohanterian la majoritatea oaselor studiate este în general slab marcat (ușoară creastă și fosă subtrohanteriană). Tibia este predominant euricnemă, fapt ce se poate constata atît din valoarea indicelui de platimerie (70,14) cît și din repartiția pe categorii : tibii platicneme 4 ; tibii mezocneme 6 ; tibii euricneme 12.

CARACTERIZARE TIPOLOGICĂ

Studiul tipologic al fiecărui individ arată că populația de la Barcea nu era omogenă din acest punct de vedere și aceasta cu atît mai mult cu cît numărul de cranii care s-au pretat la diagnoza tipologică este redus. Păstrînd rezerva cuvenită datorită neasigurării statistice, ne permitem totuși să apreciem că sîntem în prezența unui amestec de caractere mediteranoide și protoeuropoide, acestea din urmă fiind mai bine reprezentate sau, mai bine zis, dominante decît în populațiile de la Miorcani și Mihălășeni.

Dacă, pe de o parte, prezența unor forme brahicrane sau chiar hiperbrahicrane ar putea atesta influența tipului alpinoid, pe de altă parte, asocierea acestora cu talii înalte sugerează aportul la sinteza acestor populații și a unor elemente nordice sau dinarice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONCLUZII

Materialul osteologic care a făcut obiectul prezentului studiu provine din 30 de morminte de înhumare, al căror inventar funerar este comun şi mormintelor de incinerare.

Structura antropologică se caracterizează printr-un indice cefalic mezocran accentuat, prin feţe de tip mezen, prin orbite mezoconce şi prin nasuri mezorine. Staturile sînt supramijlocii la ambele sexe.

În cadrul diferiţilor parametri, întîlnim un anumit grad de variabilitate, care ne arată că populaţia de la Barcea nu era unitară sub aspect tipologic. Într-adevăr, caracteristicile antropologice individuale ne permit să constatăm că sîntem în prezenţa unui amestec de caractere mediteranoide şi protoeuropoide, acestea din urmă fiind predominante în această populaţie. Apariţia unor forme brahicrane sau chiar hiperbrahicrane în această populaţie predominant mezocrană poate servi drept un indiciu al influenţei tipului alpinoid.

Pe de altă parte, taliile de tip înalt, întîlnite relativ frecvent în această populaţie, pot constitui un criteriu pentru identificarea unor elemente nordice sau dinarice.

Elementele protoeuropoide şi cele mediteranoide pot fi atribuite fondului nostru autohton de origine geto-dacică, a cărui prezenţă se face simţită şi sub aspectul bunurilor materiale descoperite în morminte (ceramica lucrată cu mîna şi cea lucrată la roată, din pastă fină sau zgrunţuroasă).

Asupra elementelor alpinoide sau nordice nu ne putem pronunţa cu certitudine, dar oricum aceste forme lasă loc ipotezei apartenenţei lor la populaţiile sarmatice sau nord-germanice.

Contribution à l'étude anthropologique de la nécropole découverte à Barcea (dépt. de Galaţi), appartenant à la culture Sîntana de Mureş—Cerneahov

RÉSUMÉ

Le matériel d'étude est constitué de 30 squelettes, sur lesquels 12 seulement ont présenté un état de conservation satisfaisant pour l'étude anthropométrique.

L'âge moyen au décès de la série entière est de 33 ans. Calculé pour les sujets ayant dépassé 20 ans, il devient 30 ans pour les femmes. La mortalité des enfants atteint environ 20 p. c.

Au point de vue anthropométrique, la population de Barcea peut être caractérisée comme méso-brachycrâne, au massif facial du type moyen, aux orbites soit mésoconchoïdes, soit hypsoconchoïdes et le nez mésorhinien ou leptorhinien.

Au point de vue typologique on remarque la prédominance des formes proto-europoïdes, les éléments méditerranoïdes y étant bien représentés, ce qui correspond à la structure anthropologique de notre population autochtone.

L'influence du type alpin ne saurait être néglijée, étant donné la présence de formes brachycrâne et même hyperbrachycrâne. Les tailles assez élevées suggèrent l'influence du type nordique.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. BOTEZATU D., FEDOROVICI C., *Caracterizarea antropologică a unor schelete aparținînd culturii Sîntana de Mureș—Cerneahov din Moldova*, St. cerc. antropol., 1973, **10** (1), 3—13.
2. BOTEZATU D., MIU GEORGETA, CANTEMIR P., *Aspects paléodémographiques et anthropologiques de la population de Valea Seacă (Bîrlad) appartenant à la culture Sîntana de Mureș—Cerneahov (IVe—Ve siècles n.e.)*, Ann. Roum. Anthrop., 1983, **20**, 17—26.
3. CRISTESCU M., KLÜGER R., GRAMATOPOL-ROȘCA M.-E., *Studiul antropologic al scheletelor de la Independența aparținînd culturii Sîntana de Mureș—Cerneahov*, Arheologia Moldovei, 1969, **6**, 149—166.
4. MIU G., ANTONIU S., BOTEZATU D., *Contribuții la cunoașterea structurii antropologice a populațiilor din necropola de la Hănești („La Movilița") aparținînd culturii Sîntana de Mureș—Cerneahov*, St. cerc. antropol., 1981, **18**, 3—8.
5. NECRASOV O., CRISTESCU M., *Caracterizarea antropologică a unui schelet de la Erbiceni de la sfîrșitul secolului IV e.n.*, Arheologia Moldovei, 1962, **I**, 219—223.
6. NICOLĂESCU-PLOPȘOR D., *Contribuții paleoantropologice la rezolvarea unor probleme istorice privind perioada migrației popoarelor în spațiul carpato-dunărean*, Rev. muzeelor, 1967, **IV**(2), 101—110.
7. PALADE V., *Problema originii și formării culturii Sîntana de Mureș în lumina cercetărilor de la Bîrlad—Valea Seacă*, Hierasus, 1980, **179**, 37—50.
8. VELIKANOVA M. S., *Paleoantropologhiceskii material iz moghilnikov cerneahovskoi kulturî Moldovii*, Sbornie, 1961, **III**, 20—25.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de antropologie

Primit în redacție la 20 martie 1988

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CÎTEVA OBSERVAȚII PRIVIND APARATUL DENTO-MAXILAR ÎNTR-O SERIE OSTEOLOGICĂ DIN EPOCA BRONZULUI

MIHAELA PERIANU

Nota de față urmărește consemnarea unor observații de ordin general privind aparatul dento-maxilar și prezentarea cîtorva anomalii dentare interesante într-o mică serie osteologică provenind din nouă tumuli dezveliți în nordul Moldovei, la Cotîrgaci (com. Roma, jud. Bctoșani), în anii 1985 și 1986. Am ales acest material deoarece, deși este încadrat cultural-cronologic (cu incertitudinea absenței inventarului din morminte) diferit, în perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului — cultura „înmormîntărilor cu ocru" (patru tumuli) și epoca bronzului (cinci tumuli) — , din punct de vedere antropologic cele nouă schelete se remarcă printr-o unitate morfofuncțională și tipologică reflectînd un mod de viață asemănător și o origine comună.

În ceea ce privește modelarea morfofuncțională, întreaga serie se caracterizează prin oase lungi, robuste, bine modelate, cu amprente musculare puternice, o netă diferențiere morfofuncțională dreapta-stînga la nivelul membrelor superioare, platimerie, plati- și hiperplaticnemie, precum și „fațete orientale" la nivelul membrelor inferioare. Craniul se caracterizează prin suprastructuri osoase puternice : relief glabelar (3—5), arcuri supraciliare protuberante, mastoide mari, plan nucal întins cu liniile nucale supreme și superioare bine conturate.

Toate aceste trăsături relevă solicitarea intensă a acelorași grupe musculare în activități similare : mers îndelungat, munci grele efectuate cu brațele, aceeași poziție de repaus, o musculatură craniană dezvoltată prin funcționalitate masticatorie.

Tipologic, aceste schelete aparțin marelui grup protoeuropoid cu elemente nordoide : talii înalte atît pentru bărbați (174—179 cm), cît și pentru femei (166 cm), o înălțare a masivului facial, uneori dispoziția intermediară a malarelor.

La nivelul aparatului dento-maxilar constatăm aceeași modelare accentuată determinată de o solicitare intensă, reflectînd același mod de viață nomad cu o hrană specifică de consistență dură :

— maxilarul are o boltă palatină adîncă, de formă paraboloidă, brahistafilină ;

— mandibula are un corp destul de înalt, cu amprente musculare puternice pentru maseteri și pterigoizi, gonioane răsfrînte în afară, menton protuberant, bituberculat, robusticitate moderată, ramul vertical larg, destul de înalt, arcada dentară de formă paraboloidă (într-un singur caz, T_8M_1, apare o tendință upsiloidă, caracter primitiv) ;

St. cerc. antropol., 1988, t. 25 p. 11—14

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

— dinţii sînt bine fixaţi în alveole, cu smalţul gros, fără procese carioase. Dentiţia este de tip progresiv: $M_1 > M_2 > M_3$;

— parodonţiul este foarte rezistent, sănătos (lipsesc procesele inflamatorii), cu o resorbţie alveolară uşoară cu extruzie redusă a rădăcinilor dentare (gradul 1—2, pentru o abraziune dentară maximă);

— uşoare depozite de tartru la baza coroanelor dentare.

Parodonţiul rezistent, absenţa proceselor inflamatorii, depozitul redus de tartru constituie probabil efectul unei masticaţii energice şi îndelungate a unor alimente cu o consistenţă tare.

— o abraziune dentară avansată în grupa de vîrstă „Maturus" mergînd pînă la gradul 5, abraziune fiziologică provocată de duritatea mare a alimentelor şi glisarea puternică a feţelor ocluzale dentare în timpul masticaţiei. Este o abraziune de tip „ad palatum" pentru dinţii superiori şi de tip vestibular pentru dinţii mandibulari.

Abraziunea dentară este neînsemnată (0—1) pentru grupa de vîrstă „Adultus" (pînă la 28 de ani), după care urmează o abraziune de gradul 2 pentru incisivi. Abraziunea incisivilor la dentină determină o ocluzie cap la cap. Această ocluzie, provocată de duritatea hranei, produce în continuare abrazarea progresivă în grupul dinţilor jugali (pe suprafaţa dentinei apar cupe adînci, iar smalţul rămîne sub forma unui manşon redus: T_2M_1, T_5M_1, T_8M_1). La această abraziune foarte avansată nu se observă o resorbţie alveolară corespunzătoare. Resorbţia alveolară de gradul 1—2 pentru un grad de abraziune 5 pe grupul frontal şi 4 pe grupul jugal ni se pare destul de redusă şi relevă un parodonţiu rezistent.

Această abraziune generală, care interesează întreaga arcadă dentară, rezultă printr-o funcţionalitate intensă şi de aceea o considerăm fiziologică (o adaptare funcţională la un anumit tip de hrană).

Notăm în continuare cîteva anomalii dentare observate la un schelet aparţinînd unui individ (T_7M_1) de sex feminin, adult (peste 22 de ani), cu talia 166 cm. Acest schelet are un craniu gracil, moderat modelat şi un schelet postcranian cu oase lungi, cu reliefuri bine modelate funcţional: femure hiperplatimere, tibii platicnemice, cu faţete articulare suplimentare pentru astragal.

Aparatul dento-maxilar are maxilarul cu bolta palatină adîncă, brahistafilină, mandibula gracilă cu menton protuberant uşor pătrat, indicele de robusticitate scăzut (31,00), ramul vertical cu un indice mediu (60,00), un condil mandibular mare.

Constatăm următoarele grupe de anomalii dentare:

— disarmonii dentare: a) privind numărul dinţilor: hipodonţie constînd în incluzia sau agenezia bilaterală a molarului trei maxilar şi mandibular, agenezia bilaterală a caninilor maxilari, retenţia molarului doi decidual pe mandibulă-dreapta; b) rădăcini suplimentare sau reduse: molarul unu maxilar are doar două rădăcini, molarul doi maxilar are două rădăcini fuzionate; c) disarmonii de volum: microdonţia premolarilor maxilari şi a molarilor doi maxilari; d) anomalii dentare de poziţie: transpoziţia premolarului unu maxilar-stînga în locul caninului, meziali-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

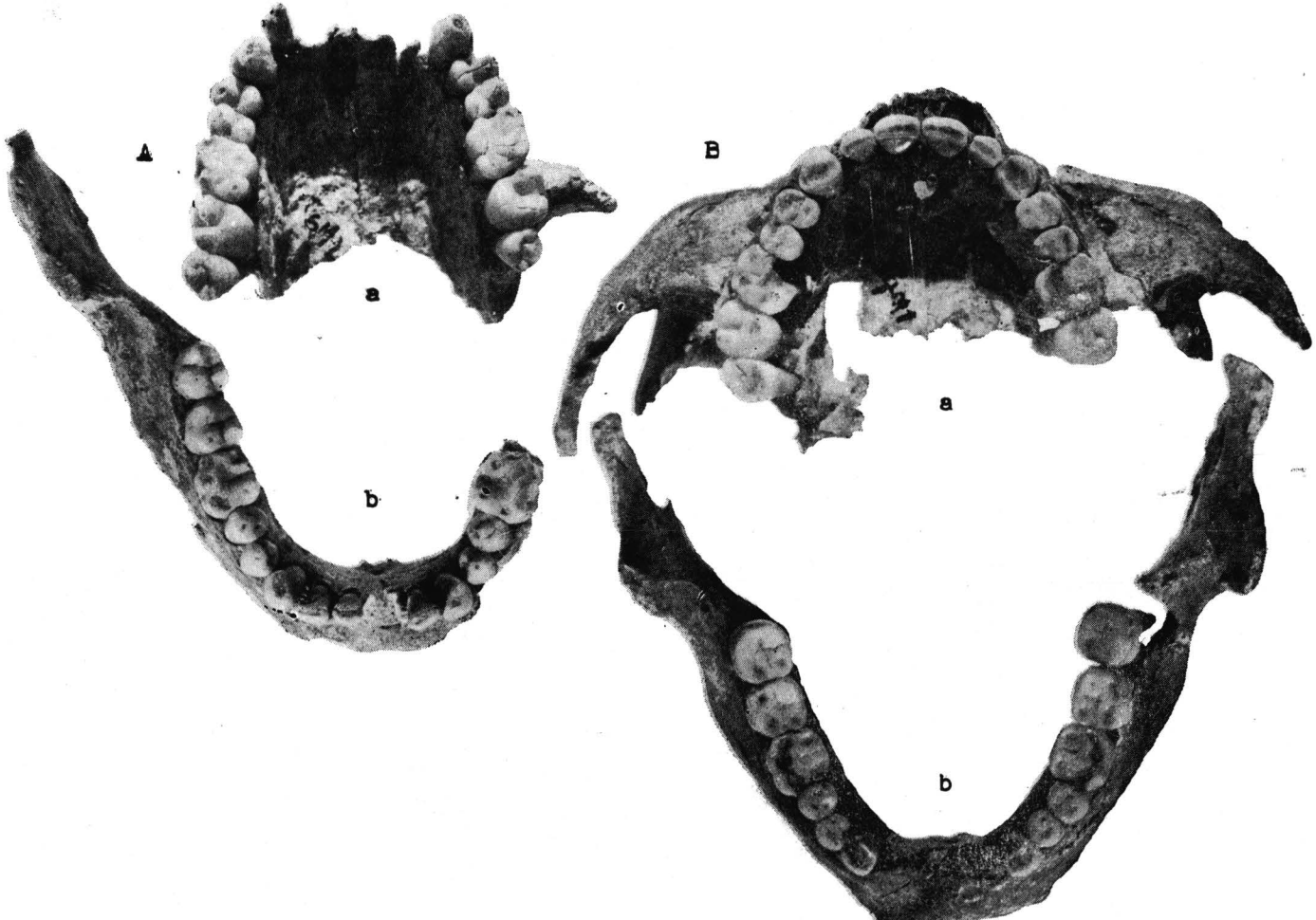

PLANȘA I

A, B, Stadiile abraziunii dentare în seria osteologică de la Coțofeni; a, maxilar; b, mandibulă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

PLANȘA I

C, Stadiile abraziunii dentare în seria osteologică de la Cotîrgaci: a, maxilar; b, mandibulă.
D, Anomalii dentare: a, diastemă (1/1); b, maxilar; b, mandibulă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

zarea premolarului doi maxilar-stînga ; e) rotaţia premolarului doi maxilar-dreapta (răsucirea în jurul axului) ;

— disarmonii dento-alveolare : diastemă interincisivă pe maxilar şi tremă cu resorbţia crestei alveolare în locul caninului maxilar-dreapta, diastemă între premolarul doi şi molarul unu maxilar-stînga.

Constatăm o uşoară prodenţie a grupului frontal maxilar cu ocluzie cap la cap şi uşor depozit de tartru la dinţii frontali mandibulari.

Aceste anomalii au determinat o abraziune dentară de gradul 2 pe incisivii maxilari şi mandibulari prin solicitarea intensă a acestui grup dentar. Articulaţia temporo-mandibulară prezintă o fosă mandibulară largă şi un condil mandibular mare cu versantul antero-intern (de balans) mai mare decît cel extern.

Cele cîteva aspecte evidenţiate la nivelul aparatului dento-maxilar reflectă modelarea morfofuncţională la acest nivel, determinată de solicitarea sa intensă (masticaţie energică şi îndelungată) şi de tipul de hrană cu o consistenţă dură, o cantitate scăzută de carbohidraţi (prin absenţa cariilor dentare), specifică populaţiilor de stepă.

Aceeaşi adaptare la condiţii modificate o constatăm în cazul multiplelor anomalii dentare semnalate pe craniul scheletului din T_7M_1 : abraziunea accentuată a grupului frontal (2) pentru o vîrstă tinără, ca urmare a solicitării crescute prin ocluzia cap la cap determinată de prodenţie ; o articulaţie temporo-mandibulară cu fosa articulară largă pentru un condil mandibular mare cu o solicitare mai intensă pe versantul antero-intern ; tocirea cuspizilor molarilor unu şi doi mandibulari-dreapta ; o puternică excavare a molarului doi decidual pe aceeaşi parte prin rotaţia premolarului maxilar.

Considerăm aceste observaţii o argumentaţie pentru modul în care modelarea scheletului poate reflecta diferite moduri de viaţă.

Quelques observations sur l'appareil dento-maxillaire d'une série ostéologique datant de l'époque du bronze

RÉSUMÉ

L'analyse anthropologique morphoscopique et métrique d'une série ostéologique datant de l'époque du bronze comprenant 9 squelettes a permis d'identifier une unité morphofonctionnelle et typologique des squelettes et a révélé plusieurs particularités au niveau de l'appareil dento-maxillaire, dont une partie sont susceptibles d'être mises en rapport avec les facteurs alimentaires tandis que d'autres anomalies dentaires renvoient à des causalités plus complexes.

Dans la première catégorie il convient de mentionner une abrasion dentaire prononcée dans le groupe d'âge « Maturus » et un tissu alvéolaire résistant exempt de modifications pathologiques.

Dans la seconde catégorie on relève notamment des disharmonies dentaires et des disharmonies dento-alvéolaires.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. CHIRA I., *Morfopatologia funcțională a aparatului dento-maxilar*, Edit. didactică și pedagogică, București, 1981.
2. ENOKI K., DAHLBERG A. A., *Rotated maxillary central incisors*, Orthodont J. Japan 1958, **17**, 157—169.
3. FIRU P., *Introducere la studiul anomaliilor dento-maxilare*, Edit. Academiei, București, 1981.

Institutul „Dr. V. Babeș" București,
Laboratorul de antropologie

Primit în redacție la 20 martie 1988

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

UNELE ASPECTE ALE CREȘTERII ȘI DEZVOLTĂRII PRINCIPALELOR DIMENSIUNI CORPORALE LA COPII ÎN ETAPA 3—5 ANI

CEZARINA BĂLTEANU, ANA ȚARCĂ, MARIA ISTRATE și ADRIANA TUDOSIE

Lucrarea de față se înscrie ca o contribuție la cunoașterea creșterii și a variabilității ritmurilor diferitelor dimensiuni ale copilului în etapa 3—5 ani sub aspectul gradului de realizare a acestora la diferitele clase de vîrstă în raport cu cele ale adultului.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul care face obiectul acestei lucrări este reprezentat de un număr total de 626 de copii proveniți din orașul Iași, repartizați după vîrstă și sex precum urmează: la 3 ani 91 băieți și 92 fete, la 4 ani 120 băieți și 107 fete, la 5 ani 111 băieți și 105 fete.

Totodată au fost luați în studiu 210 adulți din orașul Iași, din care 105 bărbați și 105 femei.

Analiza realizării relative a copilului din etapele de vîrstă considerate s-a efectuat prin raportarea principalelor dimensiuni corporale ale băieților față de bărbatul adult și ale fetelor față de femeia adultă.

REZULTATELE OBȚINUTE

Analiza tabelelor nr. 1 și 2 pune în evidență o creștere dimensională absolută a tuturor caracterelor corporale investigate atît la băieți cît și la fete de la o etapă de vîrstă la alta. Totodată se evidențiază o macrodimensionare a băiatului față de fată încă de la vîrsta de 3 ani.

În cele ce urmează vom urmări gradul de realizare a copilului față de adult (tabelul nr. 3) în etapele de vîrstă considerate.

Astfel, la clasa de vîrstă 3 ani, atît fetele cît și băieții au gradul cel mai înalt de realizare în primul rînd prin trunchi, pe al doilea loc situîndu-se statura.

Băieții oferă, după statură, o creștere relativă față de faza finală mai mare pentru diametrul bicristal, iar fetele pentru perimetrul toracic, după care se situează creșterea diametrului biacromial, a membrului inferior și a greutății la ambele sexe.

La clasa de vîrstă 4 ani, creșterea dimensiunilor corporale, analizate comparativ cu faza de adult, păstrează la ambele sexe aceeași eșalonare ca și în etapa de vîrstă precedentă pentru trunchi, statură, diametrul bicristal, perimetrul toracic și diametrul biacromial, după care creșterea în lungime a membrului inferior se accelerează, ocupînd în eșalonare un loc mai avansat decît în etapa de 3 ani.

St. cerc. antropol., 1988, t. 25, p. 15—18

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziţie şi de dispersie ai principalelor caractere corporale la băieţi şi bărbaţi

Dimensiuni	Băieţi						Bărbaţi M
	3 ani		4 ani		5 ani		
	M	σ	M	σ	M	σ	
Greutatea	16,16	2,06	18,16	2,16	20,27	2,78	75,80
Statura	985,29	51,17	1051,02	44,92	1120,13	59,57	1717,35
Şezînda	563,85	34,03	585,71	25,06	616,23	32,61	900,22
Sy-sol	447,43	39,94	493,58	31,89	532,41	39,90	864,51
Ac-ac	220,56	12,26	232,19	11,70	245,65	13,42	398,35
Ic-ic	167,01	10,30	175,18	9,58	185,59	11,29	293,51
Perim. toracic	529,91	22,20	537,00	24,38	552,52	23,48	963,33

Tabelul nr. 2

Parametrii de poziţie şi de dispersie ai principalelor caractere corporale la fete şi femei

Dimensiuni	Fete						Femei M
	3 ani		4 ani		5 ani		
	M	σ	M	σ	M	σ	
Greutatea	15,70	1,74	18,07	2,44	19,32	2,39	63,84
Statura	974,26	38,91	1047,21	48,43	1103,26	43,87	1592,37
Şezînda	550,74	25,30	581,03	30,28	602,75	29,65	855,72
Sy-sol	446,41	28,19	492,34	31,75	528,30	30,02	805,73
Ac-ac	219,83	11,39	231,44	12,78	242,56	12,26	360,68
Ic-ic	167,98	10,86	173,36	11,28	181,84	10,60	292,76
Perim. toracic	513,42	22,74	525,51	27,53	531,57	27,27	817,00

În etapa de vîrstă 5 ani, comparativ cu etapa de 4 ani, atît fetele cît şi băieţii păstrează tot pe primele locuri creşterea trunchiului şi a staturii comparativ cu faza finală. Pentru celelalte caractere, cele două sexe se comportă diferit : băieţii îşi păstrează aceeaşi eşalonare ca în perioada precedentă, iar fetele oferă în schimb o superioritate în privinţa creşterii diametrului biacromial şi a membrului inferior.

Analiza gradului de realizare dimensională a copilului faţă de adult relevă următoarele particularităţi :

Ca un caracter de generalitate, în toate etapele de vîrstă analizate, atît la fete cît şi la băieţi trunchiul şi statura prezintă gradul cel mai mare de realizare faţă de adult.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

La băieții în vîrstă de 4 și 5 ani, se remarcă pentru toate caracterele corporale luate în studiu aceeași eșalonare în ceea ce privește gradul de dezvoltare ontogenetică în raport cu stadiul final, etapa de 3 ani diferențiindu-se de acestea printr-o creștere ușor mai accelerată a perimetrului toracic.

La fete se evidențiază de-a lungul celor trei clase de vîrstă o variabilitate mai mare decît la băieți în privința eșalonării gradului de creștere relativă față de dimensiunile adultului a tuturor caracterelor corporale, exceptînd trunchiul și statura.

Tabelul nr. 3

Realizarea relativă a unor dimensiuni corporale ale copiilor față de adulți, în funcție de vîrstă și sex

Dimensiuni	Sexul	3 ani	4 ani	5 aai	Realizare % 3—5 ani
Greutatea	B	21,31	23,95	26,74	5,42
	F	24,59	28,30	30,26	5,67
Statura	B	57,28	61,12	65,14	7,84
	F	61,18	65,76	69,28	8,10
Șezînda	B	62,63	65,06	68,45	5,81
	F	64,35	67,89	70,43	6,07
Sy-sol	B	51,70	57,09	61,58	9,82
	F	55,40	61,10	65,56	10,16
Ac-ac	B	55,36	58,29	61,64	6,29
	F	60,94	64,16	67,25	6,30
Ic-ic	B	56,90	59,68	63,23	6,33
	F	57,37	59,21	62,11	4,73
Perim. toracic	B	54,80	55,74	57,35	2,55
	F	61,17	64,32	65,06	2,22

La toate etapele de vîrstă și pentru toate caracterele antropometrice studiate, cu excepția lărgimii bazinului la 5 ani, fetițele sînt mai avansate pe curba ontogenetică decît băieții, procentele care exprimă gradul de realizare a copilului față de adult fiind mai mari la primele față de băieți.

Certains aspects de la croissance et du développement des principales dimensions corporelles chez les enfants à l'étape de 3—5 ans

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient la croissance et le développement des enfants à l'étape de 3—5 ans sous l'aspect de la réalisation relative, par rapport à l'adulte.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

L'analyse du matériel d'étude permet de conclure que autant les filles que les garçons réalisent le degré le plus avancé du développement par rapport à l'adulte d'abord par le tronc et ensuite par la stature, étant donné que la croissance des membres inférieurs s'accélère plus tard que celle du tronc. Pour les autres caractères on constate des différences sexuelles, mais en général les filles sont plus avancées sur leur courbe ontogénétique que les garçons à toutes les classes d'âges.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU MARIA, BĂLTEANU CEZARINA, ŢARCĂ ANA, GHIGEA SILVIA, MIU GEORGETA, *Variabilité écologique des biotypes au cours de la croissance des enfants (0—6 ans)*, Ann. Roum. Anthrop., 1986, **23**, 19—29.
2. GHIGEA SILVIA, MIU GEORGETA, TUDOSIE ADRIANA, CANTEMIR P., *Variabilitatea creşterii şi dezvoltării copiilor în etapa de vîrstă 1—3 ani*, St. cerc. antropol., 1985, **22**, 10—17.
3. GLAVCE CRISTIANA-SUZANA, *Aspecte ale creşterii şi dezvoltării segmentului cefalo-facial la copii între 5 şi 8 ani*, St. cerc. antropol., 1985, **22**, 27—31.
4. ŞTIRBU MARIA, ROŞCA MARIA-ELENA, ŢARCĂ ANA, ISTRATE MARIA, *Aspecte ale creşterii copiilor de 4—6 ani din municipiul Iaşi şi zona rurală a judeţului Iaşi*, St. cerc. antropol., 1985, **22**, 18—26.

Primit în redacţie la 26 martie 1988

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

EVOLUȚIA CONFORMAȚIEI FACIALE LA COPII ÎN ETAPA DE VÎRSTĂ 3—5 ANI

ADRIANA TUDOSIE, ANA ȚARCĂ și SILVIA GHIGEA

Cercetările efectuate pînă în prezent în țara noastră asupra parametrilor conformației faciale la copii în intervalul 3—5 ani sînt puține și se referă în special la analiza indicilor clasici.

Avînd în vedere importanța cunoașterii acestei etape de vîrstă pentru examenul de paternitate, care utilizează îndeosebi caracterele cefalo-faciale cu grad mare de heritabilitate, am considerat necesar să adîncim cercetările referitoare la modificările ce survin în conformația facială.

MATERIAL ȘI METODĂ

Observațiile noastre se întemeiază pe un număr de 626 de copii proveniți din municipiul Iași, repartizați pe sexe și vîrste după cum urmează: 3 ani — 91 băieți, 92 fete; 4 ani — 120 băieți, 107 fete; 5 ani — 111 băieți, 105 fete.

Cercetările de tip transversal au fost efectuate de către Colectivul de antropologie al Centrului de cercetări biologice. Numărul subiecților studiați a fost înscris în tabelul nr. 1, care cuprinde și valorile medii pe clase de vîrstă ale următorilor indici faciali: indicele facial total, indicele facial superior, indicele nazal, indicele fronto-jugal, indicele jugo-mandibular, precum și raporturile n-sbn/n-gn, n-sto/n-gn, sto-gn/n-gn, sto-gn/go-go, g-try/n-gn.

REZULTATELE OBȚINUTE

În analiza datelor de care dispunem ne vom referi mai întîi la relațiile dintre dimensiunile verticale și cele orizontale ale feței.

Indicele facial total (n—gn/zy—zy). Valorile medii ale acestui indice cresc în dinamică atît la băieți cît și la fete în intervalul de la 3 la 5 ani cu aproximativ 1—2 u.i. Diferențele dimorfice sînt tot de 1—2 u.i. în favoarea băieților. Rezultă deci că înălțimea feței crește relativ mai mult decît lărgimea la ambele sexe. Pe de altă parte, este important de subliniat că, încă de la această etapă timpurie de vîrstă, începe să se amplifice dimorfismul sexual în conformația facială întîlnită la adulți, în sensul unei fețe în medie relativ mai lungă la sexul masculin decît la cel feminin.

Indicele facial superior (n—sto/zy—zy). Analizînd valorile medii ale acestui indice, constatăm o creștere ușoară de la o clasă de vîrstă la alta, dar la ambele sexe și la toate clasele de vîrstă se menține tipul eurien. Și aici se observă o creștere a feței ușor mai ridicată în înălțime

St. cerc. antropol., 1988, t. 25, p. 19—22

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

decît în lărgime. Diferenţele sexuale merg iarăşi în sensul unor valori medii mai mari la băieţi decît la fete.

Tabelul nr. 1

Valorile medii ale indicilor faciali

Indici	Băieţi			Fete		
	3 ani	4 ani	5 ani	3 ani	4 ani	5 ani
	N = 91	N=120	N=111	N = 92	N=107	N=105
Ind. facial total	79,69	80,39	81,20	77,38	79,42	80,06
Ind. facial superior	49,72	49,94	50,74	48,45	49,29	49,62
Ind. nazal	68,93	69,72	68,44	69,56	69,26	69,35
Ind. fronto-jugal	84,80	84,02	84,31	84,83	84,60	84,30
Ind. jugo-mandibular	74,07	74,68	74,99	73,94	74,08	74,03
Ind. n-sbn/n-gn	41,34	40,84	41,19	41,75	41,33	41,45
Ind. n-sto/n-gn	62,40	62,12	62,54	62,61	62,09	62,00
Ind. sto-gn/n-gn	37,59	37,87	37,48	37,38	37,90	37,99
Ind. sto-gn/go-go	40,41	40,70	40,54	39,10	40,60	41,07
Ind. g-try/n-gn	53,11	52,50	51,89	53,42	52,94	51,61

Indicele sto—gn/go—go. Din analiza variabilităţii cu vîrsta a acestui indice, care exprimă raportul dintre înălţimea etajului inferior al feţei şi lărgimea mandibulei, observăm că în acest interval numai la fete se prevalează uşor creşterea în înălţime faţă de lărgime, în timp ce la băieţi creşterea ambelor dimensiuni are loc mai mult sau mai puţin proporţional.

În ceea ce priveşte relaţiile dintre ritmurile de creştere ale diferitelor dimensiuni verticale, urmărite pe baza raporturilor de proporţionalitate procentuale, subliniem următoarele:

Indicele n—sbn/n—gn. Valorile medii ale acestui raport nu prezintă modificări de la o clasă de vîrstă la alta cu tendinţă liniară. Astfel, la ambele sexe în intervalul de la 3 la 4 ani se produce o uşoară diminuare, ceea ce ilustrează indirect că acum faţa creşte ceva mai mult pe seama segmentului inferior (sbn—gn). În intervalul de vîrstă următor (4—5 ani), la fete valoarea acestui indice rămîne invariabilă, iar la băieţi creşte. Asistăm deci în ultimul interval la o creştere a celor două etaje cu ritmuri aproape egale, cum este situaţia întîlnită la fete, sau chiar cu o rată ceva mai mare a etajului superior (n—sto), aşa cum se petrece la băieţi.

Indicele sto—gn/n—gn atestă încă o dată că în primul interval de vîrstă ritmul de creştere a segmentului inferior al feţei este ceva mai mare, dar apoi apare tendinţa, în special la băieţi, de creştere relativ mai pronunţată a etajului superior.

Indicele n—sbn/n—gn prezintă în modul de evoluţie cu vîrsta o situaţie perfect similară cu cea înregistrată pentru n—sto/n—gn.

Indicele g—try/n—gn suferă o diminuare semnificativă de la o clasă de vîrstă la alta la ambele sexe, ceea ce demonstrează că fruntea devine, progresiv cu vîrsta, proporţional mai mică faţă de celelalte două etaje, mijlociu şi inferior. Diferenţele sexuale pentru acest indice de verti-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

calitate sînt nesemnificative și oscilante, fapt ce atestă că proporțiile dintre etajele privite în plan vertical nu s-au marcat la această etapă de vîrstă.

Relația dintre ritmurile de creștere ale dimensiunilor orizontale se poate rezuma la următoarele:

Indicele ft—ft/zy—zy scade la fete ușor, dar constant, pînă la ultima clasă de vîrstă, iar la băieți se produce o creștere de 0,31 u.i., ceea ce sugerează că la aceștia lățimea frunții capătă o rată de creștere ceva mai mare decît lărgimea feței. La ambele sexe însă, fruntea rămîne de tip larg.

Indicele jugo-mandibular (go—go/zy—zy). Prin valorile medii se situează la limita superioară a categoriei înguste pe scara Lebzelter-Saller. Diferențele sexuale sînt vizibile atît din punctul de vedere al valorilor absolute, cît și sub aspectul evoluției cu vîrsta. Astfel, la toate clasele de vîrstă fetele dețin valori medii ușor mai scăzute decît băieții și nu realizează o creștere decît în primul interval de vîrstă, în timp ce la băieți crește ușor, dar constant în întregul interval de 3—5 ani.

Indicele nazal (al—al/n—sbn) se înscrie la ambele sexe și la toate vîrstele în categoria camerină (la limita superioară a acestei categorii), cu excepția băieților de 4 ani, cînd media indicelui nazal se situează la limita inferioară a categoriei camerine.

Din punctul de vedere al modificărilor cu vîrsta, constatăm că valorile medii oscilează de la un interval la altul și de la un sex la altul. La băieți, în primul interval crește, după care scade ușor, iar la fete, în primul interval scade insensibil și apoi crește ușor.

CONCLUZII

Așa cum rezultă din analiza făcută, scopul nostru a fost de a urmări modificările care survin în conformația facială la etapa de vîrstă considerată, privite din trei puncte de vedere: proporția dintre dimensiunile verticale și cele orizontale ale feței, dintre diferite dimensiuni verticale, precum și dintre diferite dimensiuni orizontale.

Rezultatele obținute evidențiază faptul că cea mai sensibilă modificare se realizează pentru indicii care exprimă relațiile dintre dimensiunile verticale și cele orizontale, prevalînd la ambele sexe creșterea în înălțime a feței comparativ cu lărgimea. Această constatare este concretizată prin evoluția indicelui facial total și a indicelui facial superior, care cresc de la prima pînă la ultima clasă de vîrstă.

La nivelul mandibulei însă, creșterea în înălțime (sto—gn) deține un ritm ușor mai ridicat decît lărgimea bigoniacă numai la fete, la băieți indicele sto—gn/go—go rămînînd mai mult sau mai puțin constant.

Raporturile dintre diferite dimensiuni verticale arată o creștere mai degrabă alternativă de la o clasă de vîrstă la alta, prevalînd ușor cînd unul, cînd celălalt etaj luat în considerație în stabilirea indicelui. Face excepție segmentul frontal, care scade proporțional cu vîrsta în valoare relativă.

În ceea ce privește relațiile dintre ritmurile de creștere ale diferitelor dimensiuni orizontale, constatăm o comportare diferită la cele două sexe. Astfel, raportul dintre lărgimea frunții și lărgimea feței crește cu vîrsta la băieți, dar scade la fete, ceea ce denotă că la primii în această

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

etapă de vîrstă asistăm la o creştere mai rapidă a lărgimii frunţii. De asemenea, indicele jugo-mandibular la băieţi creşte la toate intervalele de vîrstă, în timp ce la fete are o evoluţie oscilantă cu vîrsta. Indicele nazal la ambele sexe nu prezintă o tendinţă constantă a modificărilor cu vîrsta.

Diferenţele sexuale se manifestă nu numai în modul de evoluţie cu vîrsta a unora dintre relaţiile luate în consideraţie, ci şi în înseşi valorile medii ale indicilor studiaţi. Astfel, încă de la vîrsta de 3 ani, băieţii, comparativ cu fetele, au o faţă relativ mai lungă (indicele facial total şi indicele facial superior fiind în medie superiori) şi mandibula relativ mai largă, cînd raportăm lărgimea goniacă la lărgimea feţei. Valorile medii ale celorlalţi indici analizaţi de noi nu reflectă diferenţe sexuale importante în conformaţia facială la nivelul etapei de vîrstă 3—5 ani.

L'évolution de la conformation faciale à l'étape d'âge de 3—5 ans

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient la variabilité selon l'âge de quelques indices qui expriment les relations entre les dimensions verticales et celles horizontales, entre les différentes dimensions verticales ainsi qu'entre les dimensions horizontales.

On constate que l'indice facial total ainsi que l'indice facial supérieur augmentent dans l'intervalle de 3 à 5 ans chez les deux sexes, ce qui atteste que la face s'allonge progressivement avec l'âge. Les proportions entre la hauteur des différents étages de la face ne se modifient pas sensiblement à cette étape d'âge, seul le front se réduit comme proportion en rapport avec la distance n—gn.

Les indices qui expriment les relations entre les principales dimensions horizontales comportent une évolution différenciée chez les deux sexes. D'ailleurs, on constate aussi des différences sexuelles entre les valeurs moyennes des indices faciaux (total et supérieur) qui sont plus élevées chez les garçons que chez les filles à toutes les classes d'âge.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU MARIA, *La croissance et les modifications conformatives céphalo-faciales chez les enfants à l'étape de 0—6 ans*, Ann. Roum. Anthrop., 1986, **23**, 3—9.
2. CRISTESCU MARIA, BOTEZATU D., GHIGEA SILVIA, ISTRATE MARIA, *Aspecte ale creşterii dimensiunilor şi ale modificărilor conformaţiei cefalo-faciale*, St. cerc. antropol., 1976, **13**, 23—32.
3. GHIGEA SILVIA, MIU GEORGETA, TUDOSIE ADRIANA, CANTEMIR P., *Variabilitatea creşterii şi dezvoltării copiilor în etapa de vîrstă 1—3 ani*, St. cerc. antropol., 1985, **22**, 10—17.
4. GLAVCE SUZANA-CRISTINA, *Aspecte ale creşterii şi dezvoltării segmentului cefalo-facial la copiii între 5 şi 8 ani*, St. cerc. antropol., 1985, **22**, 27—32.
5. GLAVCE SUZANA-CRISTINA, MORAR ECATERINA, ROIBU GABRIELA, *Creşterea şi dezvoltarea fizică şi psihică a copiilor de 4—5 ani*, St. cerc. antropol., 1986, **23**, 28—39.
6. ŞTIRBU MARIA, ROŞCA MARIA-ELENA, ŢARCĂ ANA, ISTRATE MARIA, *Aspecte ale creşterii copiilor de 4—6 ani din municipiul Iaşi şi zona rurală a judeţului Iaşi*, St. cerc. antropol., 1985, **22**, 18—26.

Primit în redacţie la 20 martie 1988

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VARIABILITATEA PRINCIPALELOR DIMENSIUNI CEFALO-FACIALE LA COPII ÎN ETAPA 3—5 ANI

ANA ȚARCĂ, MARIA ȘTIRBU, MARIA-ELENA ROȘCA și MARIA ISTRATE

În cadrul cercetărilor complexe efectuate de colectivul ieșean de antropologie asupra populațiilor umane în diferite etape de vîrstă, ne-am propus să urmărim în studiul de față variabilitatea principalilor parametri cefalo-faciali la populația infantilă de 3—5 ani din municipiul Iași, pentru a evidenția unele particularități zonale ale creșterii lor dimensionale.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul care face obiectul prezentului studiu este constituit dintr-un lot de 626 de copii, dintre care 183 în vîrstă de 3 ani (91 băieți și 92 fete), 227 de 4 ani (120 băieți și 107 fete) și 216 de 5 ani (111 băieți și 105 fete), provenind din orașul Iași și recoltat în 1987.

Pentru analiza în dinamică a parametrilor cefalo-faciali investigați au fost calculate valorile medii, abaterile standard și coeficienții de variabilitate pe grupe de vîrstă și pe sexe, iar variabilitatea individuală s-a apreciat după repartiția procentuală a abaterilor fiecărui subiect pe spații sigmatice, în funcție de care s-au întocmit scări de referință pe categorii de variabilitate pentru copiii de 3—5 ani din zona Iași.

REZULTATE OBȚINUTE

Valorile medii, abaterile standard și coeficienții de variabilitate ai parametrilor cefalo-faciali investigați pe grupe de vîrstă și sexe se prezintă sistematizat în tabelul nr. 1.

Analiza în dinamică a ratelor medii relative și absolute de creștere a dimensiunilor cefalo-faciale urmărite ne-a permis să evidențiem că atît fetițele, cît și băieții prezintă în cele două intervale de vîrstă analizate o creștere mai accentuată la nivelul masivului facial, cu prioritate prin înălțimea sa totală și apoi prin lărgime, căreia îi urmează dimensiunile calotei și abia în ultimul rînd segmentele etajului nazal, semnalîndu-se însă și unele diferențieri între sexe de la un interval de vîrstă la altul.

Referindu-ne mai întîi la dimensiunile calotei cefalice, constatăm că, în intervalul de la 3 la 4 ani, fetițele înregistrează o creștere mai intensă a calotei atît prin diametrul ei transvers (eu—eu), cît mai ales prin cel longitudinal (g—op) decît băieții. Merită subliniat însă că, dacă la fetițe în acest interval de vîrstă creșterea calotei se realizează mai ales prin lungimea ei, la băieți cele două diametre prezintă un ritm de creștere destul de apropiat, sporul mediu relativ indicînd o ușoară prevalență pentru creșterea în lărgime a calotei. În intervalul de la 4 la 5 ani, la

St. cerc. antropol., 1988, t. 25, p. 23—29

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

fetițe creșterea în lungime a calotei se atenuează mult în favoarea lărgimii ei, în timp ce la băieți scade ușor creșterea în lărgime, dar se continuă creșterea în lungime cu un spor mediu relativ și absolut destul de apropiat de cel al intervalului precedent.

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziție și de dispersie ai principalelor caractere cefalo-faciale

Dimensiuni	3 ani			4 ani			5 ani		
	M	σ	V	M	σ	V	M	σ	V
				BĂIEȚI					
g—op	169,90	6,17	3,63	171,28	6,49	3,79	172,62	6,13	3,55
eu—eu	141,81	5,19	3,66	143,04	5,37	3,75	143,49	5,26	3,66
zy—zy	114,04	4,68	4,10	115,82	4,43	3,82	117,48	5,16	4,39
n—gn	90,75	4,86	5,35	92,99	4,55	4,89	95,23	4,31	4,52
n—sbn	37,52	3,69	9,83	37,98	3,22	8,48	39,97	3,08	7,70
al—al	25,63	1,73	6,75	26,48	1,79	6,76	27,49	1,62	5,89
t—v	117,32	3,62	3,08	118,73	3,95	3,26	119,61	3,95	3,30
				FETE					
g—op	165,50	5,83	3,52	167,41	5,58	3,33	167,98	6,13	3,65
eu—eu	137,84	5,31	3,85	139,11	4,89	3,51	140,50	4,88	3,47
zy—zy	112,27	4,10	3,65	113,75	4,42	3,88	115,50	3,85	3,33
n—gn	86,77	4,49	5,17	90,23	4,60	5,10	92,37	4,54	4,91
n—sbn	36,23	3,74	10,32	37,30	3,06	8,20	38,29	3,07	8,02
al—al	24,92	1,68	6,74	25,70	1,49	5,79	26,40	1,69	6,40
t—v	114,52	3,47	3,03	115,70	3,47	3,00	116,48	3,77	3,23

În ceea ce privește înălțimea calotei cefalice (t—v), așa cum rezultă din tabelul nr. 1, aceasta înregistrează în ambele intervale de vîrstă analizate un ritm de creștere ceva mai accelerat la seriile de băieți, sporul mediu relativ și absolut de creștere fiind însă la ambele sexe mai ridicat în intervalul de la 3 la 4 ani și mai scăzut între 4 și 5 ani. Remarcăm de asemenea din tabelul nr. 1 că, pentru toate cele trei dimensiuni ale calotei cefalice prezentate anterior, băieții dețin valori medii superioare fetițelor la toate clasele de vîrstă. Diferențele semnalate între seriile de băieți și de fete înscriu pentru fiecare clasă de vîrstă o amplitudine medie de aproximativ 4 mm cînd ne referim la lungimea și lărgimea calotei și de circa 3 mm pentru înălțimea ei.

Urmărind segmentele masivului facial, se poate observa din tabelul nr. 1 că diametrul bizigomatic al feței (zy—zy) în intervalul de la 3 la 4 ani crește, comparativ cu înălțimea totală a ei (n—gn), mai puțin la fetițe decît la băieți, după care însă în intervalul următor de vîrstă raportul dintre ratele celor două segmente tinde să se egaleze la cele două sexe. Rezultă că fenomenul de alungire a feței, specific sexului masculin, care se va accentua mai mult în etapele următoare de vîrstă, la fete are loc în special în etapa mică de vîrstă. De asemenea, valoarea mai scăzută

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

a sporului mediu absolut de creștere a etajului (n—sbn) în raport cu cel al înălțimii totale a feței la fetițe, mai ales între 4 și 5 ani, ne sugerează că ele demarează deja la această vîrstă creșterea prevalentă a feței prin mandibulă, fenomen ce se va amplifica în etapele de vîrstă ulterioare, în timp ce la băieți creșterea feței se face acum mai mult prin etajul ei superior.

Diametrul transvers al segmentului nazal (al—al) înregistrează un ritm de creștere mai lent la fetițe decît la băieți în ambele intervale de vîrstă, dar diferențele dintre sporurile medii absolute ale celor două sexe în favoarea băieților sînt mai ample în intervalul de la 4 la 5 ani.

Ca și în cazul dimensiunilor cefalice ale calotei, valorile medii ale segmentelor masivului facial indică o macrodimensionare a băieților în raport cu fetițele la toate etapele de vîrstă analizate. Astfel, pentru diametrul bizigomatic, amplitudinea diferențelor sexuale în favoarea băieților se menține relativ constantă de-a lungul celor trei clase de vîrstă (circa 2 mm). Dacă ne referim însă la înălțimea totală a feței, diferențele dintre băieți și fetițe se atenuează cu vîrsta, fiind cuprinse între 3,98 mm la 3 ani și 2,86 mm la 5 ani. Pentru segmentele de lungime și lărgime a nasului, diferențele dintre valorile medii ale celor două sexe, dimpotrivă, se amplifică ușor cu vîrsta, ajungînd de la 1,29 la 1,68 mm în primul caz și de la 0,71 la 1,09 mm în cel de-al doilea.

Analizînd variabilitatea dimensiunilor cefalo-faciale după abaterile individuale pe spații sigmatice în cadrul fiecărei clase de vîrstă, se constată că atît fetițele cît și băieții respectă în general distribuția de tip gaussian, dar cu unele variații oscilante de la o caracteristică la alta și de la o clasă de vîrstă la alta, exprimate prin gradul diferit de boltire a curbei sau printr-o asimetrie a ei la dreapta sau la stînga. Subliniem însă că nu se distinge o tendință de variabilitate constantă în domeniul plus sau minus sigmatic, pe care să o putem eventual corela cu ritmurile de creștere ori cu vîrsta sau sexul.

Avînd în vedere faptul că nu dispunem în literatura românească de specialitate de scări de variabilitate pentru dimensiunile cefalo-faciale analizate, prezentăm în tabelele nr. 2 și 3 categorii de variabilitate a acestor dimensiuni specifice pentru copiii de vîrstă cuprinsă între 3 și 5 ani din zona Iași, în care am înscris și repartiția procentuală a loturilor de copii studiați în municipiul Iași.

Ținînd seama de faptul că dimensiunile cefalo-faciale prezintă o stabilitate și o independență mai mare față de factorii de mediu în decursul ontogenezei decît segmentele corporale, scările cuprinzînd categoriile de variabilitate a lor își pot găsi aplicare în medicina judiciară pentru examenele de paternitate, ca și în studiile de auxologie pentru evaluarea normalității, care implică, pe lîngă cunoașterea valorilor medii ale dimensiunilor urmărite, și pe cea a variabilității și frecvenței lor în populație.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Repartiția procentuală pe categorii de variabilitate a principalelor dimensiuni cefalo-faciale la seriile de băieți de 3—5 ani din Iași

Scara	3 ani		4 ani		5 ani	
	limite	%	limite	%	limite	%
G—op						
Foarte mic	x—160,5	4,39	x—161,4	9,16	x—163,3	8,10
Mic	160,6—166,6	28,56	161,5—167,9	21,66	163,4—169,4	21,62
Mijlociu	166,7—172,8	32,96	168,0—174,5	35,00	169,5—175,6	39,63
Mare	172,9—179,0	25,27	174,6—181,0	28,33	175,7—181,8	24,32
Foarte mare	179,1—x	8,78	181,1—x	5,32	181,9—x	6,30
Eu—eu						
Foarte mic	x—134,0	4,39	x—134,9	4,99	x—135,5	6,30
Mic	134,1—139,1	30,76	135,0—140,2	24,99	135,6—140,8	20,72
Mijlociu	139,2—144,4	32,96	140,3—145,7	41,66	140,9—146,1	45,04
Mare	144,5—149,5	24,17	145,8—151,0	22,49	146,2—151,3	23,42
Foarte mare	149,6—x	7,69	151,1—x	5,82	151,4—x	4,50
T—v						
Foarte mic	x—111,7	3,30	x—112,7	4,99	x—113,6	2,70
Mic	111,8—115,4	27,47	112,8—116,6	24,16	113,7—117,5	25,22
Mijlociu	115,5—119,1	46,15	116,7—120,7	35,83	117,6—121,5	36,94
Mare	119,2—122,7	15,38	120,8—124,6	26,66	121,6—125,5	25,23
Foarte mare	122,8—x	7,69	124,7—x	8,32	125,6—x	8,20
N—gn						
Foarte mică	x—83,3	4,40	x—86,0	5,83	x—88,6	8,11
Mică	83,4—88,2	27,47	86,1—90,6	27,49	88,7—92,9	25,22
Mijlocie	88,3—93,1	38,45	90,7—95,2	34,99	93,0—97,3	42,34
Mare	93,2—98,0	24,17	95,3—99,8	26,66	97,4—101,6	17,12
Foarte mare	98,1—x	5,49	99,9—x	5,00	101,7—x	7,20
N—sbn						
Foarte mic	x—31,9	3,30	x—33,0	4,99	x—35,2	6,30
Mic	32,0—35,5	25,27	33,1—36,2	29,16	35,3—38,3	27,92
Mijlociu	35,6—39,3	45,05	36,3—39,5	39,16	38,4—41,5	35,14
Mare	39,4—43,0	17,57	39,6—42,8	17,49	41,6—44,5	24,33
Foarte mare	43,1—x	8,78	42,9—x	9,16	44,6—x	6,30
Zy—zy						
Foarte mică	x—106,9	9,89	x—109,0	8,32	x—109,6	7,21
Mică	107,0—111,6	16,48	109,1—113,5	24,99	109,7—114,8	20,72
Mijlocie	111,7—116,3	36,26	113,6—118,0	41,66	114,9—120,0	43,25
Mare	116,4—121,0	32,96	118,1—122,4	19,16	120,1—125,2	22,52
Foarte mare	121,1—x	4,40	122,5—x	5,83	125,3—x	6,30
Al—al						
Foarte mică	x—22,9	9,88	x—23,7	5,83	x—24,7	5,40
Mică	23,0—24,6	14,28	23,8—25,4	24,99	24,8—26,3	27,93
Mijlocie	24,7—26,4	47,25	25,5—27,3	40,82	26,4—28,0	48,64
Mare	26,5—28,2	24,17	27,4—29,1	24,17	28,1—29,6	15,32
Foarte mare	28,3—x	4,39	29,2—x	4,16	29,7—x	2,70

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Repartiția procentuală pe categorii de variabilitate a principalelor dimensiuni cefalo-faciale la seriile de fete de 3—5 ani din Iași

Scara	3 ani		4 ani		5 ani	
	limite	%	limite	%	limite	%
G—op						
Foarte mic	x—156,6	5,43	x—158,9	11,21	x—158,7	5,71
Mic	156,7—162,4	19,56	159,0—164,5	17,95	158,8—164,8	25,71
Mijlociu	162,5—168,4	46,74	164,6—170,2	47,66	164,9—171,0	41,90
Mare	168,5—174,2	21,73	170,3—175,7	19,62	171,1—177,1	19,05
Foarte mare	174,3—x	6,51	175,8—x	6,54	177,2—x	7,61
Eu—eu						
Foarte mic	x—129,7	3,26	x—131,6	5,60	x—133,0	3,80
Mic	129,8—135,0	30,43	131,7—136,5	26,17	133,1—137,9	26,67
Mijlociu	135,1—140,4	39,13	136,6—141,5	36,45	138,0—142,9	40,94
Mare	140,5—145,7	15,22	141,6—146,3	23,36	143,0—147,8	18,09
Foarte mare	145,8—x	11,95	146,4—x	8,40	147,9—x	10,47
T—v						
Foarte mic	x—109,2	6,52	x—110,4	4,67	x—110,7	6,67
Mic	109,3—112,6	17,39	110,5—113,8	25,23	110,8—114,5	21,90
Mijlociu	112,7—116,2	50,00	113,9—117,4	38,32	114,6—118,3	41,90
Mare	116,3—119,7	16,30	117,5—120,8	21,50	118,4—122,1	25,71
Foarte mare	119,8—x	9,78	120,9—x	10,28	122,2—x	3,81
N—gn						
Foarte mic	x—79,9	9,78	x—83,2	3,73	x—85,4	7,61
Mic	80,0—84,4	22,82	83,3—87,8	26,16	85,5—90,0	23,80
Mijlociu	84,5—89,0	42,38	87,9—92,5	36,45	90,1—94,6	39,05
Mare	89,1—93,4	19,57	92,6—97,1	22,43	94,7—99,1	23,81
Foarte mare	93,5—x	5,42	97,2—x	11,21	99,2—x	5,71
N—sbn						
Foarte mic	x—30,5	6,52	x—32,6	4,67	x—33,6	3,81
Mic	30,6—34,2	23,91	32,7—35,6	25,23	33,7—36,6	20,96
Mijlociu	34,3—38,1	44,56	35,7—38,8	40,19	36,7—39,8	43,81
Mare	38,2—41,8	16,30	38,9—41,8	20,56	39,9—42,8	21,90
Foarte mare	41,9—x	8,68	41,9—x	9,34	42,9—x	9,51
Zy—zy						
Foarte îngustă	x—106,0	4,34	x—107,0	5,60	x—109,6	5,71
Îngustă	106,1—110,1	30,44	107,1—111,4	26,17	109,7—113,4	27,61
Largă	110,2—114,3	38,05	111,5—115,9	32,71	113,5—117,4	33,33
Foarte largă	114,4—118,4	19,57	116,0—120,3	29,90	117,5—121,2	29,52
Foarte mare	118,5—x	5,42	120,4—x	5,60	121,3—x	3,81
Al—al						
Foarte mic	x—22,3	—	x—23,3	7,47	x—23,7	5,71
Mic	22,4—23,9	21,74	23,4—24,8	8,41	23,8—25,4	26,66
Mijlociu	24,0—25,7	45,64	24,9—26,4	53,27	25,5—27,2	41,90
Mare	25,8—27,4	24,99	26,5—27,9	18,69	27,3—28,9	17,14
Foarte mare	27,5—x	7,60	28,0—x	12,15	29,0—x	8,57

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONCLUZII

Analiza ratelor de creștere și a variabilității individuale a principalelor dimensiuni cefalo-faciale ne-a permis să evidențiem următoarele concluzii :

Perioada ontogenetică de care ne-am ocupat (3—5 ani) relevă o creștere lentă și armonioasă la nivelul calotei cefalice atît la băieți cît și la fetițe, dar, dacă la primii creșterea dimensională a calotei se realizează mai mult prin diametrul ei longitudinal (g—op), la fetițe cele două diametre orizontale participă cu rate apropiate la creșterea ei cu intensități diferite însă în cele două intervale de vîrstă.

Înălțimea calotei cefalice crește mult mai lent în intervalul de la 3 la 5 ani și cu un spor mediu absolut care indică o ușoară superioritate a băieților față de fete (2,29 mm și, respectiv, 1,96 mm) și care diminuează cu vîrsta la ambele sexe.

La nivelul masivului facial se semnalează o creștere mai accentuată decît la nivelul calotei cefalice, mai ales cînd ne referim la înălțimea totală a feței (n—gn), care înregistrează un spor mediu absolut mai ridicat la fetițe (5,60 mm) decît la băieți (4,48 mm). Această amplificare a ratei de creștere la fete nu poate anula însă superioritatea mediei înălțimii totale a feței la băieți, realizată pînă la vîrsta de 3 ani.

În ceea ce privește lățimea feței (zy—zy), aceasta crește, comparativ cu înălțimea sa, mai puțin la fetițe în intervalul de la 3 la 4 ani decît la băieți, pentru ca în intervalul următor de vîrstă raportul dintre ratele celor două segmente să se egaleze la cele două sexe.

Etajul nazal înregistrează prin cele două diametre : vertical (n—sbn) și transversal (al—al), o creștere relativ mai intensă la băieți, dar, dacă aceștia realizează în intervalul studiat creșterea în lungime a feței încă prin etajul ei superior, fetițele, care au o creștere mai accelerată, și la această vîrstă au demarat deja creșterea în lungime a feței prin mandibulă.

Dimorfismul sexual dimensional la nivelul segmentului cefalo-facial ne indică pentru toate etapele de vîrstă analizate o ușoară macrodimensionare a băieților în raport cu fetele.

Comparînd rezultatele noastre (în parte) cu cele obținute pe eșantioane de aceleași vîrste cu cele urmărite de noi în alte zone ale țării (municipiul București), constatăm că nu există totdeauna o corelare perfectă între dezvoltarea fizică generală și cea a segmentului cefalic, cu precădere a dimensiunilor de lungime ale masivului facial. Așa, de pildă, la seriile noastre de 5 ani, la o statură mai mare (112 cm la băieți și 110 cm la fete) corespund dimensiuni verticale ale feței mai mici, în timp ce în zona București, dimpotrivă, la staturi mai mici (108 cm pentru ambele sexe de 5 ani) corespund valori ale dimensiunilor verticale ale feței mai mari, de unde rezultă importanța studierii parametrilor cefalo-faciali în profil teritorial, care permit evidențierea unor particularități ale creșterii lor dimensionale la nivelul fiecărei zone.

Variabilitatea individuală a dimensiunilor cefalo-faciale față de medie a evidențiat o distribuție în general de tip gaussian, cu unele variații oscilante de la o caracteristică la alta și de la o clasă de vîrstă la alta, fără a distinge o tendință de variabilitate constantă în domeniul plus sau minus sigmatic, pe care să o putem eventual corela cu ritmurile de creștere, vîrsta sau sexul subiecților.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

La variabilité des principales dimensions céphalo-faciales chez les enfants à l'âge de 3—5 ans

RÉSUMÉ

L'étude effectuée sur un lot de 626 enfants âgés de 3—5 ans (322 garçons et 304 filles) du département de Iassy a mis en évidence une croissance lente et harmonieuse de la calotte céphalique et une croissance plus énergique du visage.

Les différences sexuelles indiquent une légère macrodimension des garçons par rapport aux filles dans toutes les classes d'âge.

La variabilité individuelle des dimensions céphalo-faciales a mis en évidence une distribution normale, mais avec quelques variations oscillantes d'une caractéristique à l'autre et d'une classe d'âge à l'autre.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU MARIA, BOTEZATU D., GHIGEA SILVIA, ISTRATE MARIA, *Aspecte ale creşterii dimensiunilor şi ale modificărilor conformaţiei cefalo-faciale*, St. cerc. antropol., 1976, **13**, 23—32.
2. CRISTESCU MARIA, *La croissance et les modifications conformatives céphalo-faciales chez les enfants à l'étape de 0—6 ans*, Ann. Roum. Anthrop., 1986, **23**, 3—9.
3. GLAVCE CRISTINA-SUZANA, *Aspecte ale creşterii şi dezvoltării segmentului cefalo-facial la copiii între 5 şi 8 ani*, St. cerc. antropol., 1985, **22**, 27—32.
4. GLAVCE CRISTINA, MORAR ECATERINA, *Creşterea şi dezvoltarea fizică şi psihică a copiilor de 4 şi 5 ani*, St. cerc. antropol., 1986, **23**, 28—39.
5. ŞTIRBU MARIA, ROŞCA MARIA-ELENA, ŢARCĂ ANA, ISTRATE MARIA, *Aspecte ale creşterii copiilor de 4—6 ani din municipiul Iaşi şi zona rurală a judeţului Iaşi*, St. cerc. antropol., 1985, **22**, 18—26.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de antropologie

Primit în redacţie la 20 martie 1988

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

EVOLUȚIA INDICELUI ROHRER LA COPIII ȘI ADOLESCENȚII DIN BUCUREȘTI ȘI DIN CULOARUL BRAN

ELEONORA LUCA, GEORGETA BADRAJAN și A. SAVU

O cercetare longitudinală a creșterii și dezvoltării copiilor și adolescenților între 3 și 18 ani, întreprinsă din perspectivă ecologică, constituie prin rezultatele sale o reprezentare sui-generis a ecosensibilității organismului, a gradului de plasticitate a diferitelor caractere la variația condițiilor de mediu în cursul unor importante etape ontogenetice.

În acest context, plenitudinea corporală reprezintă un caracter constituțional puternic mezolabil, fiind în același timp un important indicator al statusului nutrițional (14), (18).

Ilustrat prin indicele Rohrer, acest caracter cunoaște, în general, or evoluție progresiv-descrescătoare în perioada postnatală, în copilărie, ușor crescătoare în perioada peripuberală, marcînd apoi la adulți împlinirea corporală conform dublului determinism genetic și mezologic al celor două componente interrelaționate, statura și greutatea (4).

Studiul comparativ al variabilității indicelui Rohrer între 3 și 18 ani în două zone ecologic diferite, urbană (București) și rurală de altitudine (Culoarul Bran), se inseră pertinent în ansamblul cercetărilor științifice de interes major în antropologia auxologică și clinica pediatrică.

MATERIAL ȘI METODE

Materialul nostru de studiu reprezintă o selecție aleatoare din „cohortele" utilizate în cercetarea longitudinală din perioada 1978—1986 (6). Datele au fost prelevate, după metoda mixt-longitudinală (7), pe populația preșcolară și școlară din București (640 de băieți și 640 de fete) și din zona rurală de altitudine Culoarul Bran (555 de băieți și 591 de fete).

S-au calculat parametrii de poziție și de dispersie ai indicelui Rohrer la cele patru loturi investigate (tabelele nr. 4 și 5). S-a utilizat o scală de clasificare a corpolenței pe baza distanțelor sigmatice (4), în raport cu valorile medii pe țară corespunzătoare fiecărei clase de vîrstă și sex (tabelele nr. 1, 2 și 3).

Pentru aprecierea certitudinii diferenței dintre valorile medii ale indicelui Rohrer la cele două populații studiate, s-au aplicat teste de semnificație: Student, variabila normată „z" și χ^2.

ANALIZA REZULTATELOR

Standardele de creștere staturo-ponderală între 4 și 16 ani, elaborate în 1986, relevă răspunsul diferențiat al populațiilor în funcție de vîrstă, sex și zonă ecologică la acțiunea factorilor de mediu (6). Astfel,

St. cerc. antropol., 1988, t. 25, p. 31—39

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

populaţia urbană (Bucureşti) realizează valori medii mai mari ale staturii şi greutăţii comparativ cu populaţia rurală de altitudine (Culoarul Bran).

Tabelul nr. 1

Variabilitatea indicelui constituţional Rohrer în România *

Vîrsta (ani)	Bărbaţi		Femei	
	valoarea medie	σ	valoarea medie	σ
3	1,57	0,15	1,60	0,17
4	1,45	0,12	1,45	0,13
5	1,39	0,11	1,37	0,12
6	1,33	0,09	1,33	0,12
7	1,29	0,11	1,27	0,11
8	1,24	0,10	1,24	0,11
9	1,21	0,12	1,20	0,11
10	1,18	0,12	1,17	0,12
11	1,19	0,11	1,18	0,12
12	1,17	0,11	1,19	0,13
13	1,16	0,10	1,22	0,14
14	1,15	0,12	1,24	0,14
15	1,13	0,10	1,29	0,14
16	1,17	0,16	1,32	0,16
17	1,19	0,11	1,30	0,23
18	1,20	0,11	1,30	0,12

* Date sintetice din ultimii 15 ani (vezi bibliografie)

Tabelul nr. 2

Categorii valorice ale indicelui Rohrer pe clase de vîrstă la populaţia masculină din România *

Vîrsta (ani)	Categorii de corpolenţă						
	f. slab	slab	submijlociu	mijlociu	supra-mijlociu	corpolent	f. corpolent
3	x—1,19	1,20—1,34	1,35—1,49	1,50—1,65	1,66—1,80	1,81—1,95	1,96—x
4	x—1,14	1,15—1,26	1,27—1,38	1,39—1,51	1,52—1,63	1,64—1,75	1,76—x
5	x—1,11	1,12—1,22	1,23—1,33	1,34—1,45	1,46—1,56	1,57—1,67	1,68—x
6	x—1,10	1,11—1,19	1,20—1,28	1,29—1,38	1,39—1,47	1,48—1,56	1,57—x
7	x—1,01	1,02—1,12	1,13—1,23	1,24—1,35	1,36—1,46	1,47—1,57	1,58—x
8	x—0,98	0,99—1,08	1,09—1,18	1,19—1,29	1,30—1,39	1,40—1,49	1,50—
9	x—0,90	0,91—1,02	1,03—1,14	1,15—1,27	1,28—1,39	1,40—1,51	1,52—x
10	x—0,87	0,88—0,99	1,00—1,11	1,12—1,24	1,25—1,36	1,37—1,48	1,49—x
11	x—0,91	0,92—1,02	1,03—1,13	1,14—1,25	1,26—1,36	1,37—1,47	1,48—x
12	x—0,89	0,90—1,00	1,01—1,11	1,12—1,23	1,24—1,34	1,35—1,45	1,46—x
13	x—0,90	0,91—1,00	1,01—1,10	1,11—1,21	1,22—1,31	1,32—1,41	1,42—x
14	x—0,84	0,85—0,96	0,97—1,08	1,09—1,21	1,22—1,33	1,34—1,45	1,46—x
15	x—0,87	0,88—0,97	0,98—1,07	1,08—1,18	1,19—1,28	1,29—1,38	1,39—x
16	x—0,76	0,77—0,92	0,93—1,08	1,09—1,25	1,26—1,41	1,42—1,57	1,58—x
17	x—0,91	0,92—1,02	1,03—1,13	1,14—1,25	1,26—1,36	1,37—1,47	1,48—x
18	x—0,92	0,93—1,03	1,04—1,14	1,15—1,26	1,27—1,37	1,38—1,48	1,49—x

* Scări de clasificare pe bază de distanţe sigmatice rezultate în urma cercetărilor pe populaţia de copii şi adolescenţi din România.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Categorii valorice ale indicelui Rohrer pe clase de vîrstă la populația feminină din România *

Vîrsta (ani)	Categorii de corpolență						
	f. slab	slab	sub-mijlociu	mijlociu	supra-mijlociu	corpolent	f. corpolent
3	x—1,14	1,15—1,31	1,32—1,48	1,49—1,66	1,67—1,83	1,84—2,00	2,01—x
4	x—1,12	1,13—1,25	1,26—1,38	1,39—1,52	1,53—1,65	1,66—1,78	1,79—x
5	x—1,06	1,07—1,18	1,19—1,30	1,31—1,43	1,44—1,55	1,56—1,67	1,68—x
6	x—1,02	1,03—1,14	1,15—1,26	1,27—1,39	1,40—1,51	1,52—1,63	1,64—x
7	x—0,99	1,00—1,10	1,11—1,21	1,22—1,33	1,34—1,44	1,45—1,55	1,56—x
8	x—0,96	0,97—1,07	1,08—1,18	1,19—1,30	1,31—1,41	1,42—1,52	1,53—x
9	x—0,92	0,93—1,03	1,04—1,14	1,15—1,26	1,27—1,37	1,38—1,48	1,49—x
10	x—0,86	0,87—0,98	0,99—1,10	1,11—1,23	1,24—1,35	1,36—1,47	1,48—x
11	x—0,87	0,88—0,99	1,00—1,11	1,12—1,24	1,25—1,36	1,37—1,58	1,59—x
12	x—0,86	0,87—0,99	1,00—1,12	1,13—1,26	1,27—1,39	1,40—1,52	1,53—x
13	x—0,86	0,87—1,00	1,01—1,14	1,15—1,29	1,30—1,43	1,44—1,57	1,58—x
14	x—0,88	0,89—1,02	1,03—1,16	1,17—1,31	1,32—1,45	1,46—1,59	1,60—x
15	x—0,93	0,94—1,07	1,08—1,21	1,22—1,36	1,37—1,50	1,51—1,64	1,65—x
16	x—0,91	0,92—1,07	1,08—1,23	1,24—1,40	1,41—1,56	1,57—1,72	1,73—x
17	x—0,72	0,73—0,95	0,96—1,18	1,19—1,42	1,43—1,65	1,66—1,88	1,89—x
18	x—0,99	1,00—1,11	1,12—1,23	1,24—1,36	1,37—1,48	1,49—1,60	1,61—x

* Vezi tabelul nr. 2.

Pe fondul evoluției firești a împlinirii corporale, la care concurează creșterea progresivă în greutate și înălțime, se marchează la ambele populații, urbană și rurală, creșteri și scăderi ale indicelui Rohrer în strînsă legătură cu etapele ontogenetice parcurse, îndeosebi cu transformările morfofiziologice din perioada peripuberală (tabelele nr. 4 și 5).

Tabelul nr. 4

Variabilitatea indicelui Rohrer între 3 și 18 ani la băieții din București și Culoarul Bran

Vîrsta (ani)	București				Culoarul Bran				Test de semnificație „Student"
	N	valori extreme	$\bar{X}$	σ	N	valori extreme	$\bar{X}$	σ	
3	40	1,36—1,90	1,59	0,14	14	1,36—1,87	1,58	0,15	0,25
4	40	1,20—1,85	1,47	0,10	40	1,25—1,69	1,44	0,10	1,50
5	40	1,22—1,59	1,39	0,10	40	1,11—2,17	1,37	0,11	2,00
6	40	1,13—1,54	1,30	0,10	40	1,11—1,70	1,28	0,09	2,00
7	40	1,10—1,56	1,24	0,10	40	1,04—1,63	1,26	0,13	0,67
8	40	0,91—1,52	1,17	0,10	40	1,00—1,74	1,21	0,11	2,00
9	40	1,02—1,54	1,17	0,14	40	1,00—1,68	1,11	0,16	2,00
10	40	0,97—1,52	1,18	0,14	40	0,86—1,70	1,13	0,12	2,50
11	40	0,98—1,52	1,15	0,10	40	0,91—1,86	1,17	0,14	0,67
12	40	0,95—1,49	1,15	0,14	40	0,96—1,76	1,12	0,09	1,15
13	40	0,92—1,44	1,11	0,10	40	0,80—1,39	1,12	0,11	1,00
14	40	0,85—1,40	1,10	0,10	40	0,88—1,42	1,11	0,13	0,50
15	40	0,89—1,40	1,03	0,10	40	0,93—1,37	1,13	0,10	10,00
16	40	0,87—1,45	1,14	0,10	40	0,97—1,38	1,15	0,12	1,00
17	40	0,97—1,35	1,12	0,10	12	0,88—1,40	1,11	0,14	0,25
18	40	0,83—1,43	1,11	0,10	9	0,99—1,31	1,14	0,11	0,75

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Variabilitatea indicelui Rohrer între 3 şi 18 ani la fetele din Bucureşti şi Culoarul Bran

Vîrsta (ani)	Bucureşti				Culoarul Bran				Test de semnificaţie „Student"
	N	valori extreme	$\bar{X}$	σ	N	valori extreme	$\bar{X}$	σ	
3	40	1,40—1,86	1,62	0,10	21	1,35—1,85	1,65	0,24	0,60
4	40	1,25—1,68	1,47	0,10	40	1,26—1,78	1,46	0,14	0,50
5	40	1,17—1,54	1,35	0,10	40	1,08—1,61	1,31	0,14	2,00
6	40	1,08—1,59	1,29	0,10	40	1,09—1,51	1,28	0,11	0,50
7	40	1,01—1,45	1,23	0,10	40	1,04—1,45	1,21	0,10	1,00
8	40	1,05—1,46	1,22	0,10	40	1,03—1,40	1,16	0,10	6,00
9	40	1,04—1,44	1,19	0,10	40	1,00—1,36	1,14	0,09	5,00
10	40	1,02—1,46	1,17	0,10	40	0,94—1,42	1,12	0,10	5,00
11	40	0,99—1,40	1,17	0,12	40	0,99—1,32	1,11	0,10	3,00
12	40	1,01—1,49	1,17	0,10	40	0,94—1,31	1,10	0,10	7,00
13	40	1,03—1,54	1,20	0,10	40	0,92—1,37	1,12	0,10	4,00
14	40	0,97—1,40	1,22	0,10	40	0,96—1,41	1,17	0,12	2,50
15	40	1,05—1,45	1,24	0,10	40	0,90—1,51	1,20	0,14	1,33
16	40	1,02—1,57	1,28	0,14	40	0,95—1,64	1,30	0,17	0,50
17	40	1,04—1,60	1,30	0,14	40	1,02—1,65	1,30	0,32	0,00
18	40	1,02—1,57	1,27	0,10	10	1,16—1,45	1,30	0,09	1,00

Caracterizaţi printr-o ecosensibilitate mai accentuată, băieţii din ambele zone prezintă, comparativ cu fetele, o fluctuaţie mai mare a valorilor medii între 3 şi 18 ani, fluctuaţie ce concordă cu perioadele de împlinire şi alungire corporală din schema lui Stratz (11). Valorile medii ale băieţilor din ambele populaţii sînt apropiate (statistic nesemnificative), cu excepţia vîrstei de 15 ani, cînd se înregistrează la bucureşteni o scădere accentuată a indicelui, corelată cu creşterea intensă în înălţime (tabelul nr. 4).

Curba de variaţie cu vîrsta a indicelui Rohrer la fete nu prezintă fluctuaţiile întîlnite la băieţi. Indicele scade în perioada prepuberală şi creşte puberal şi postpuberal. Valorile medii ale indicelui sînt, în general, mai mari la fetele bucureştene, cu diferenţe statistic semnificative între 8 şi 13 ani, marcînd astfel avansul în maturizarea sexuală în zona urbană (pe loturile noastre, vîrsta medie a menarhei calculată de noi este la Bucureşti de 12 ani şi 6 luni, iar la Bran de 14 ani şi 5 luni).

Pentru urmărirea variabilităţii individuale a indicelui Rohrer pe clase de vîrstă, sex şi zonă ecologică, am stabilit limitele a şapte categorii de corpolenţă: „foarte slab", „slab", „submijlociu", „mijlociu", „supramijlociu", „corpolent" şi „foarte corpolent" (tabelele nr. 2 şi 3). Cele trei categorii de mijloc ar corespunde unui interval relativ de normalitate, „eutrofiei" din scara Martin-Saller. Categoriile „foarte slab", „slab", respectiv „corpolent" şi „foarte corpolent", le-am considerat categorii premorbide şi morbide, de „hipotrofie" şi, respectiv, „hipertrofie" (14). Repartiţia procentuală pe categorii de corpolenţă a copiilor şi adolescenţilor din Bucureşti şi Culoarul Bran este redată în tabelele nr. 6 şi 7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 6

Repartiția pe categorii de corpolență a băieților din București (U) și Culoarul Bran (R)

Vîrsta (ani)		Categorii de corpolență													
		f. slab		slab		submijlociu		mijlociu		supra-mijlociu		corpolent		f. corpolent	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
3	U	—	—	—	—	7	17,50	18	45,00	10	25,00	5	12,50	—	—
	R	—	—	—	—	4	28,57	6	45,86	2	14,28	2	14,28	—	—
4	U	—	—	1	2,50	6	15,00	15	37,50	13	32,50	3	7,50	2	5,00
	R	—	—	1	2,50	9	22,50	17	42,50	11	27,50	2	5,00	—	—
5	U	—	—	1	2,50	9	22,50	17	42,50	10	25,00	3	7,50	—	—
	R	1	2,50	1	2,50	10	25,00	14	35,00	11	27,50	2	5,00	1	2,50
6	U	—	—	4	10,00	11	27,50	16	40,00	5	12,50	4	10,00	—	—
	R	—	—	7	17,50	12	30,00	11	27,50	9	22,50	—	—	1	2,50
7	U	—	—	2	5,00	14	35,00	16	40,00	6	15,00	2	5,00	—	—
	R	—	—	5	12,50	13	32,50	13	32,50	5	12,50	3	7,50	1	2,50
8	U	1	2,50	1	2,50	17	42,50	12	30,00	6	15,00	1	2,50	2	5,00
	R	—	—	5	12,50	9	22,50	14	35,00	7	17,50	4	10,00	1	2,50
9	U	—	—	2	5,00	16	40,00	13	32,50	5	12,50	3	7,50	1	2,50
	R	—	—	5	12,50	6	15,00	20	50,00	6	15,00	2	5,00	1	2,50
10	U	—	—	1	2,50	11	27,50	19	47,50	6	15,00	2	5,00	1	2,50
	R	1	2,50	2	5,00	10	25,00	13	32,50	11	27,50	—	—	3	7,50
11	U	—	—	3	7,50	12	30,00	18	45,00	3	7,50	3	7,50	1	2,50
	R	1	2,50	3	7,50	10	25,00	14	35,00	6	15,00	3	7,50	3	7,50
12	U	—	—	2	5,00	17	42,50	11	27,50	4	10,00	4	10,00	2	5,00
	R	—	—	2	5,00	11	27,50	16	40,00	7	17,50	2	5,00	2	5,00
13	U	—	—	5	12,50	15	37,50	13	32,50	4	10,00	1	2,50	2	5,00
	R	1	2,50	5	12,50	11	27,50	13	32,50	8	20,00	2	5,00	—	—
14	U	—	—	4	10,00	10	25,00	21	52,50	2	5,00	3	7,50	—	—
	R	—	—	4	10,00	9	22,50	19	47,50	5	12,50	3	7,50	—	—
15	U	—	—	2	5,00	15	37,50	14	35,00	6	15,00	2	5,00	1	2,50
	R	—	—	3	7,50	6	15,00	13	32,50	16	40,00	2	5,00	—	—
16	U	—	—	1	2,50	9	22,50	21	52,50	8	20,00	1	2,50	—	—
	R	—	—	—	—	10	25,00	21	52,50	9	22,50	—	—	—	—
17	U	—	—	5	12,50	15	37,50	15	37,50	5	12,50	—	—	—	—
	R	1	8,33	—	—	7	58,33	2	16,67	1	8,33	1	8,33	—	—
18	U	2	5,00	2	5,00	22	55,00	9	22,50	4	10,00	1	2,50	—	—
	R	—	—	2	22,22	2	22,22	1	11,11	4	44,44	—	—	—	—
Total	U	3	0,47	36	5,62	206	32,19	248	38,75	97	15,16	38	5,94	12	1,87
	R	5	0,90	45	8,11	139	35,04	207	37,30	118	21,26	28	5,04	13	2,34

Majoritatea subiecților se încadrează în limitele eutrofiei: 88,52% urban și 86,04% rural de altitudine. Fetele din ambele zone prezintă un procent mai ridicat de eutrofie (90,94% urban și 88,32% rural) comparativ cu băieții (86,09% urban și 83,60% rural). În ceea ce privește cazurile de hipotrofie și hipertrofie, în zona rurală de altitudine se întîlnesc mai multe cazuri de hipotrofie, iar în urban predomină ușor hipertrofia (diferențe statistic semnificative) (tabelul nr. 8). Aceasta confirmă, după noi și după alți autori (4), (8), (9) etc., un status nutrițional mai bun la copilul urban. Pe sexe, diferențele dintre băieți sînt nesemnificative, iar la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 7

Repartiţia pe categorii de corpolenţă a fetelor din Bucureşti (U) şi Culoarul Bran (R)

Vîrsta (ani)		Categorii de corpolenţă													
		f. slab		slab		submijlociu		mijlociu		supra-mijlociu		corpolent		f. corpolent	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
3	U	—	—	—	—	4	10,00	18	45,00	15	37,50	3	7,50	—	—
	R	—	—	—	—	6	28,57	6	28,57	5	23,81	4	19,05	—	—
4	U	—	—	1	2,50	9	22,50	14	35,00	14	35,00	2	5,00	—	—
	R	—	—	—	—	13	32,50	10	25,00	14	35,00	3	7,50	—	—
5	U	—	—	1	2,50	12	30,00	15	37,50	12	30,00	—	—	—	—
	R	—	—	5	12,50	7	17,50	15	37,50	8	20,00	3	7,50	2	5,00
6	U	—	—	4	10,00	10	25,00	21	52,50	4	10,00	1	2,50	—	—
	R	—	—	3	7,50	12	30,00	16	40,00	9	22,50	—	—	—	—
7	U	—	—	4	10,00	11	27,50	17	42,50	6	15,00	2	5,00	—	—
	R	—	—	5	12,50	14	35,00	16	40,00	4	10,00	1	2,50	—	—
8	U	—	—	5	12,50	10	25,00	16	40,00	6	15,00	3	7,50	—	—
	R	—	—	3	7,50	17	42,50	17	42,50	3	7,50	—	—	—	—
9	U	—	—	—	—	16	40,00	14	35,00	7	17,50	3	7,50	—	—
	R	—	—	3	7,50	18	45,00	14	35,00	4	10,00	—	—	1	2,50
10	U	—	—	—	—	9	22,50	18	45,00	8	20,00	3	7,50	2	5,00
	R	—	—	4	10,00	14	35,00	14	35,00	6	15,00	2	5,00	—	—
11	U	—	—	1	2,50	8	20,00	16	40,00	12	30,00	2	5,00	1	2,50
	R	—	—	2	5,00	17	42,50	16	40,00	5	12,50	—	—	—	—
12	U	—	—	—	—	13	32,50	15	37,50	9	22,50	3	7,50	—	—
	R	—	—	5	12,50	16	40,00	16	40,00	3	7,50	—	—	—	—
13	U	—	—	—	—	11	27,50	17	42,50	10	25,00	2	5,00	—	—
	R	—	—	4	10,00	20	50,00	12	30,00	4	10,00	—	—	—	—
14	U	—	—	1	2,50	5	12,50	25	62,50	7	17,50	1	2,50	1	2,50
	R	—	—	5	12,50	11	27,50	17	42,50	5	12,50	1	2,50	1	2,50
15	U	—	—	1	2,50	12	30,00	18	45,00	7	17,50	1	2,50	1	2,50
	R	1	2,50	1	2,50	17	42,50	14	35,00	6	15,00	1	2,50	—	—
16	U	—	—	2	5,00	11	27,50	17	42,50	7	17,50	2	5,00	1	2,50
	R	—	—	4	10,00	11	27,50	15	37,50	8	20,00	2	5,00	—	—
17	U	—	—	—	—	7	17,50	25	62,50	8	20,00	—	—	—	—
	R	—	—	—	—	9	22,50	25	62,50	4	10,00	2	5,00	—	—
18	U	—	—	2	5,00	13	32,50	18	45,00	5	12,50	2	5,00	—	—
	R	—	—	—	—	2	20,00	4	40,00	3	30,00	—	—	1	10,00
Total	U	—	—	22	3,44	161	25,16	284	44,37	137	21,41	30	4,69	6	0,94
	R	1	0,17	44	7,44	204	34,25	227	38,41	91	15,40	19	3,21	5	0,85

fete certitudinea diferenţei dintre medii este demonstrată cu o probabilitate de peste 99,73% ($\chi^2 = 9,33$) (tabelul nr. 8).

Comparînd rezultatele noastre cu ale altor autori asupra indicelui constituţional Rohrer (8), (9) la populaţia preşcolară şi şcolară din Culoarul Bran, surprindem o scădere a valorilor medii între 5 şi 9 ani (în general diferenţe statistic semnificative) la ambele sexe, scădere atribuită fenomenului de creştere accelerată a staturii în acest interval de timp (1973—1978 şi, respectiv, 1978—1986).

Diferenţele dintre valorile medii ale indicelui Rohrer pe ţară şi ale celor două populaţii studiate, în funcţie de vîrstă şi sex, apreciate prin variabila normată „z" (16), nu apar semnificative.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 8

Repartiția pe categorii de hipotrofie, eutrofie și hipertrofie a copiilor și adolescenților din București și Culoarul Bran

Sex	Zonă	Total	Categorii						Test de semnificație χ^2
			hipotrofie		eutrofie		hipertrofie		
			N	%	N	%	N	%	
B	U	640	39	6,09	551	86,09	50	7,81	2,21
	R	555	50	9,01	464	83,60	41	7,39	
F	U	640	22	3,44	582	90,94	36	5,62	9,33 *
	R	591	45	7,61	522	88,32	24	4,06	
Total	U	1280	61	4,76	1133	88,52	86	6,72	9,76 *
	R	1146	95	8,29	986	86,04	65	5,67	

* Semnificativ; hipotrofia dă ponderea la χ^2.

CONCLUZII

Evoluția indicelui Rohrer între 3 și 18 ani la populația preșcolară și școlară din București și din Culoarul Bran, urmărită longitudinal în perioada 1978—1986, surprinde variabilitatea plenitudinii corporale în funcție de sex, vîrstă și zonă ecologică.

1. Valorile medii ale indicelui Rohrer la cele mai multe vîrste sînt mai ridicate la subiecții din București (cu diferențe statistic semnificative la fete, mai ales) și redau, prin evoluția lor, la ambele populații caracteristicile diferitelor etape ontogenetice cuprinse între 3 și 18 ani, evidențiate diferențiat pe zonă ecologică.

2. La ambele populații, la toate vîrstele și la ambele sexe, se constată o predominanță clară a indivizilor eutrofici. Comparativ, în zona rurală de altitudine se întîlnesc mai multe cazuri de hipotrofie, iar în zona urbană sînt mai numeroase cele de hipertrofie.

3. Variabilitatea pe vîrste și pe sexe a corpolenței se corelează cu diferențierea progresivă a copiilor și adolescenților, precum și cu factorii bio-psiho-sociali și culturali, care influențează ontogeneza în cele două zone ecologic diferite.

Rezultatele noastre aduc dovada unui nivel bun de dezvoltare a copiilor și adolescenților din zonele respective în cadrul populației aparținătoare, conform mediului și modului de viață corespondent acesteia.

Din punct de vedere aplicativ, cercetarea noastră oferă antropologiei auxologice și clinicii pediatrice date pentru aprecierea stării nutriționale și a împlinirii corporale a copiilor și adolescenților între 3 și 18 ani dintr-o perspectivă ecologică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

The evolution of the Rohrer index in children and adolescents from Bucharest city and the Bran zone

ABSTRACT

This work makes reference to some of the outcomes of a longitudinal study of children and adolescents from Bucharest and from high altitude villages in the Bran zone carried out between 1978—1986. Ecological variability and corpulence evolution with age and sex — Rohrer index — were followed.

As far as the girls are concerned the average values of the Rohrer index are higher in Bucharest (statistically significant) at most ages, while for boys, the average values of the Rohrer index are closer.

The distribution of these values by corpulence categories shows that normality cases are prevalent within both ecogeographical zones, while significant differences were recorded for hypotrophicity or hypertrophicity.

The results of our research prove a good development level within the two communities, according to their specific environment and way of life.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂLTEANU CEZARINA, BOTEZATU D., FEDOROVICI C., ROŞCA MARIA-ELENA, ŞTEFĂNESCU GH., TUDOSE OLIMPIA *Aspecte ale dezvoltării fizice a copilului şcolarizat la 6 ani din diferite zone ale ţării*, St. cerc. antropol., 1973, **10** (1), 51—60.
2. CANTEMIR P., BOTEZATU D., MIU GEORGETA, *Aspecte ale fenomenului de accelerare a creşterii şi dezvoltării fizice a copiilor şi adolescenţilor din Ţara Dornelor*, St. cerc. antropol., 1986, **23**, 21—27.
3. CRISTESCU MARIA, GRAMATOPOL-ROŞCA M., RADU E., TALLER L., *Sur la variabilité de certains caractères en rapport avec l'âge chronologique et l'âge physiologique des jeunes*, Ann. Roum. Anthrop., 1965, **2**, 81—91.
4. CRISTESCU MARIA, *Aspecte ale creşterii şi dezvoltării adolescenţilor din Republica Socialistă România*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1969.
5. CRISTESCU MARIA, BOTEZATU D., ŞTIRBU MARIA, ŢARCĂ ANA, MIU GEORGETA, ISTRATE MARIA, *L'étude de l'écosensibilité de quelques caractères biométriques durant la croissance*, Ann. Roum. Anthrop., 1981, **18**, 15—23.
6. ENĂCHESCU TH. şi colab., *Studiul antropologic multilateral şi interdisciplinar al copiilor şi tinerilor în vederea optimizării factorilor care le influenţează dezvoltarea: auxologici, fiziologici, biofizici, genetici*, comunicare la Simpozionul „Aspecte aplicative ale cercetărilor antropologice româneşti", Comisia Antrop. Etnol., Acad. R. S. România, decembrie 1986.
7. FALKNER F. (sub red.), *Croissance et développement de l'enfant normal* (une méthode internationale d'étude), Masson et Cie, Paris, 1951.
8. GLAVCE CRISTIANA, PÎRVU E., *Consideraţii asupra nivelului de dezvoltare fizică şi psihică a copiilor din culoarul Bran*, St. cerc. antropol., 1973, **10** (1), 75—81.
9. GLAVCE CRISTIANA, *The influence of urbanization upon the evolution of the Rohrer index in 5-to-7-year-old children*, Ann. Roum. Anthrop., 1978, **15**, 31—36.
10. GRAMATOPOL-ROŞCA MARIA ELENA, PETROVICI OLIMPIA, *Aspecte ale creşterii şi dezvoltării copiilor din Ţara Oaşului*, St. cerc. antropol., 1970, **7** (2), 233—239.
11. GRIMM H., *Grundiss der Konstitutionsbiologie und Anthropometrie*, Berlin, 1961.
12. ISTRATE MARIA, BĂLTEANU ANA-CEZARINA, TUDOSE ADRIANA, *Aspecte ale fenomenului de accelerare a creşterii şi dezvoltării fizice a copiilor şi adolescenţilor din mediul rural al judeţului Iaşi*, St. cerc. antropol., 1986, **23**, 14—20.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

13. NECRASOV OLGA, CRISTESCU MARIA, *Asupra creșterii și dezvoltării adolescenților din țara noastră, cu o privire specială asupra celor din orașul și județul Iași*, St. cerc. antropol., 1973, **10** (2), 131—146.
14. RADU ELENA, ADAM M., GAGHEȘ RODICA, LEASEVICI N., GHEORGHIU M., GEORGESCU MARIANA, *Indicatori antropologici de relevanță medicală*, St. cerc. antropol., 1987, **24**, 19—29.
15. ROȘCA MARIA-ELENA, ȘTIRBU MARIA, ȚARCĂ ANA, GHIGEA SILVIA, *Aspecte ale fenomenului de accelerare a creșterii și dezvoltării fizice a copiilor și adolescenților din municipiul Iași*, St. cerc. antropol., 1986, **23**, 7—13.
16. SUSANNE CH., *Recherche sur la transmission des caractères mesurables de l'homme*, Inst. Roy. Sci. Nat. Belgique, Bruxelles, 1971.
17. ȘTIRBU MARIA, ROȘCA MARIA-ELENA, ȚARCĂ ANA, ISTRATE MARIA, *Aspecte ale creșterii copiilor de 4—6 ani din municipiul Iași și zona rurală a județului Iași*, St. cerc. antropol., 1985, **22**, 18—26.
18. VLĂDESCU MARIA, RADU ELENA, VULPE C., GLAVCE CRISTIANA, POPOVICI IOANA, CIOTARU D., *Indicele Rohrer, indicator al stării de nutriție a populației din Muntenia și Transilvania (I)*, St. cerc. antropol., 1980, **17**, 9—14.

Institutul „Dr. V. Babeș" București,
Laboratorul de antropologie

Primit în redacție la 22 martie 1988

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CERCETĂRI PRIVIND UNELE CARACTERE CORPORALE LA POPULAȚIA ADULTĂ DIN MUNICIPIUL IAȘI

MARIA ISTRATE, MARIA ȘTIRBU și CEZARINA BĂLTEANU

În lucrarea de față ne-am propus să surprindem unele fenomene de microevoluție la populația adultă din municipiul Iași, comparînd datele obținute de noi în anul 1987 cu cercetările efectuate de Olga Necrasov și colaboratorii în anul 1965 în aceeași localitate, eșantioanele comparate avînd aceeași compoziție socială.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul de studiu este constituit din 210 subiecți (105 bărbați și 105 femei) din municipiul Iași, efectuîndu-se cercetări pe un număr de 10 metrii corporale și 10 indici corporali. Pentru evaluarea raportului staturo-ponderal s-a calculat greutatea ideală după formula M.L.I. $\left(G = 50 \times 0{,}75(T - 150) + \frac{V - 20}{4}\right)$ pentru bărbați, pentru femei aplicîndu-se un coeficient de corecție de 0,9.

REZULTATELE OBȚINUTE

Din datele prezentate în tabelul nr. 1 reiese situația clasică a diferențelor sexuale: prin valorile medii absolute, bărbații apar macrodimensionați, exceptînd perimetrul coapsei și lărgimea bazinului; prin valorile medii relative însă, dimorfismul sexual în ceea ce privește conformația corporală este mult mai bine exprimat.

Statura, prin valorile medii obținute, este cu 12,7 cm mai mare la bărbați decît la femei, însă pe scara dimorfică Martin, ambele sexe se plasează spre limita inferioară a categoriei mari.

Lungimea bustului (statura șezînd) și **lungimea membrului inferior** (statura-statura șezînd) sînt mai mari în valoare absolută la bărbați decît la femei cu 4,45 cm și, respectiv, 8,25 cm.

Prin raportarea staturii șezînd la statură, rezultă însă valori medii ale indicelui cormic care se încadrează pe scara dimorfică Brugsch-Vallois în categoria metriocormă la bărbați și în categoria macrocormă la femei.

Proporția dintre lungimea membrului inferior și cea a bustului, exprimată de valorile indicelui skelic, este de asemenea diferită la cele două sexe. Astfel, pe scara unică Manouvrier, bărbații se încadrează în categoria submacroskelică (spre limita inferioară), iar femeile în categoria mezatiskelică. Diferența dintre cele două sexe este de 5 u.i. în favoarea bărbaților, atestînd o constituție mai longilină a acestora.

St. cerc. antropol., 1988, t. 25, p. 41–45

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziție și de dispersie ai caracterelor corporale, în valoare absolută și relativă, la populația adultă din Iași

Caracterul	Bărbați		Femei	
	M	σ	M	σ
Greutatea	75,80	10,44	63,84	10,53
Statura	1719,35	61,51	1592,37	50,55
Statura șezînd	900,22	34,33	855,72	27,31
Membrul inferior	819,13	44,13	736,65	42,85
A—a	398,35	19,81	360,68	14,93
Ic—ic	293,51	20,51	292,76	24,01
Per. tor. xifoid	936,33	70,75	817,00	84,77
Per. braț extensie	291,57	24,40	277,30	31,61
Per. braț flexie	312,29	25,78	291,90	33,12
Per. coapsă	526,67	40,67	541,52	53,10
Ind. Rohrer	14,94	1,93	15,84	2,64
Ind. skelic	91,10	6,01	86,15	4,98
Ind. cormic	52,38	1,58	53,76	1,43
Ind. a—a/statură	23,18	1,04	22,66	0,97
Ind. ic—ic/statură	17,07	1,04	18,40	1,53
Ind. acromio-iliac	73,71	4,21	81,19	6,92
Ind. per. tor./statură	54,50	4,27	51,36	5,56
Ind. per. braț extensie/statură	16,97	1,46	17,43	2,05
Ind. per. braț flexie/statură	18,18	1,54	18,35	2,17
Ind. per. coapsă/statură	30,65	2,33	34,04	3,47

Lărgimea umerilor (a—a) este mai mare la bărbați decît la femei atît în valoare absolută (cu 3,8 cm), cît și în valoare relativă (cu 0,52 u.i.). De altfel, prin valorile relative (a—a/statură), lărgimea umerilor se încadrează pe scara Brugsch spre limita inferioară a categoriei largi la bărbați și în categoria mijlocie la femei.

Lărgimea bazinului (ic—ic). Valorile medii absolute sînt practic egale la cele două sexe. În valoare relativă însă, prin raportarea lărgimii bazinului la statură pe scara Brugsch, dimorfismul sexual se exprimă prin bazine de tip larg la femei, bărbații prezentînd bazine de tip mijlociu.

Forma trunchiului, exprimată prin indicele acromio-iliac pe scara Vallois, este în medie de tip intermediar la bărbați și dreptunghiular la femei.

Perimetrul toracic la xifoid este mai mare la bărbați decît la femei atît în valoare absolută (cu 11,9 cm), cît și în valoare relativă (cu 3,14 u.i.). Prin raportarea perimetrului toracic la statură, ambele sexe prezintă un torace de tip mijlociu, bărbații plasîndu-se însă spre limita superioară a acestei categorii, iar femeile la limita inferioară.

Perimetrele brațului, în extensie și în flexie, sînt mai mari în valoare absolută la bărbați decît la femei. Prin raportarea perimetrelor brațului la statură, dimorfismul sexual se exprimă prin valori ușor mai crescute la femei decît la bărbați, cu 0,46 u.i. în primul caz și doar cu 0,17 u.i. în cel de-al doilea (datorită dezvoltării mai accentuate a musculaturii la bărbați).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Perimetrul coapsei, parametru care diferențiază cele două sexe încă de la naștere, este mai mare la femei decît la bărbați, atît în valoare absolută (cu 14,85 cm) cît și în valoare relativă (cu 3,39 u.i.).

Greutatea, în valoare absolută, este mai mare la bărbați decît la femei; raportată la statură însă, situația este cu totul diferită.

Astfel, din analiza valorilor medii ale indicelui Rohrer, se remarcă faptul că seria de bărbați se încadrează în centrul categoriei eutrofice, în timp ce seria de femei se încadrează spre limita inferioară a categoriei supraeutrofice.

Tabelul nr. 2

Repartiția subiecților în raport cu abaterea greutății individuale (%) față de greutatea ideală, calculată după formula M.L.I., la populația adultă din Iași

Abaterea (%)	Bărbați		Femei	
	N	%	N	%
21 — x	—	—	—	—
16 — 20	3	2,86	1	0,95
11 — 15	7	6,67	2	1,90
6 — 10	4	3,81	3	2,86
— 1 — 5	12	11,43	7	6,67
0	7	6,67	5	4,76
+ 1 — 5	22	20,95	10	9,52
6 — 10	12	11,43	11	10,48
11 — 15	12	11,43	11	10,48
16 — 20	10	9,52	14	13,33
21 — 25	7	6,67	12	11,43
26 — 30	3	2,86	8	7,62
31 — 35	2	1,90	3	2,86
36 — 40	3	2,86	4	3,81
41 — 45	—	—	2	1,90
46 — x	1	0,95	12	11,43
Total subponderali	10	9,52	3	2,85
Total normoponderali	57	54,28	36	34,28
Total supraponderali	22	20,95	25	23,80
Total obezi	16	15,23	41	39,04
Total supraponderali + obezi	38	36,19	66	62,85

Diferențe sexuale în ceea ce privește gradul de troficitate se constată și în evaluarea raportului staturo-ponderal, care este mai echilibrat la bărbați decît la femei. Astfel, la bărbați se observă o predominanță a subiecților normoponderali (54,28%), urmată de subiecții cu surplus ponderal (36,19%), subiecții subponderali atingînd o frecvență mult mai mică (9,52%). În schimb, la femei, frecvența subiecților cu surplus ponderal (62,85%) este mult mai mare decît a celor normoponderali (34,28%), subponderalitatea prezentînd frecvențe minime (2,85%). Totodată subliniem faptul că frecvența obezității este mult mai mare la femei decît la bărbați (cu 23,81%).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

DISCUŢII ŞI CONCLUZII

Populaţia adultă actuală din municipiul Iaşi prezintă valori medii ale staturii practic egale cu cele ale populaţiei din municipiul Bucureşti, studiată de Maria Vlădescu şi colaboratorii. Diferenţe între cele două populaţii se constată doar la seriile masculine, bărbaţii din municipiul Iaşi, cu o conformaţie uşor mai longilină, încadrîndu-se în categoria macroskelică (spre limita inferioară), iar cei din Bucureşti încadrîndu-se în categoria mezatiskelică (spre limita superioară). Seriile de femei din ambele populaţii se încadrează în categoria mezatiskelică.

Comparînd valorile medii ale staturii populaţiei acţuale adulte din municipiul Iaşi cu un eşantion de aceeaşi componenţă socială studiat în 1965 de Olga Necrasov şi colaboratorii, constatăm în intervalul de 22 de ani o creştere medie a staturii cu 2,59 cm la bărbaţi şi cu 3,20 cm la femei. Avînd în vedere că populaţia adultă studiată în 1965 se încadrează în categoria staturilor supramijlocii, valorile medii ale populaţiei actuale, care se plasează în limitele categoriei mari, atestă încă o dată procesul de accelerare a creşterii şi dezvoltării copiilor şi adolescenţilor, fenomen ale cărui repercusiuni se manifestă asupra nivelului statural al adultului.

În ceea ce priveşte dimorfismul sexual în populaţia noastră, subliniem faptul că bărbaţii apar supradimensionaţi prin valorile medii absolute, exceptînd perimetrul coapsei şi lărgimea bazinului.

Prin valorile relative însă, care exprimă proporţiile corporale, subliniem faptul că bărbaţii apar macrodimensionaţi doar în ceea ce priveşte membrul inferior, cuşca toracică şi lărgimea umerilor, femeile prezentînd, în schimb, busturi mai lungi, bazine mai largi, precum şi perimetrele braţului şi coapsei mai mari.

Raportul staturo-ponderal apare mult mai echilibrat la bărbaţi, frecvenţa normoponderalilor fiind cu 20% mai mare decît la femei, la care predomină subiecţii cu surplus ponderal.

Faţă de rezultatele obţinute la populaţia urbană studiată de I. Mincu şi N. Hîncu, la seria noastră de bărbaţi, frecvenţa obezităţii este practic egală; în schimb, la femei, obezitatea seriei noastre este cu 4% mai mică faţă de seria de referinţă.

Recherches relatives aux caractères corporels chez la population adulte de Iassy

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient quelques caractères et proportions corporels de la population adulte de Iassy.

Le dimorphisme sexuel s'exprime par des valeurs absolues en moyenne toujours plus grandes chez les hommes que chez les femmes, en exceptant la circonférence de la cuisse. Les valeurs relatives indiquent un caractère plus macroskélique des hommes, les troncs en étant de forme intermédiaire, tandis que chez les femmes prédominent celles rectangulaires. Rapporté à la stature, les épaules sont plus larges chez les hommes et les bassins chez les femmes.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Comparativement à la population adulte étudiée par Olga Necrasov et colab. en 1965, la population actuelle présente une moyenne de la taille plus haute (de 2,59 cm chez les hommes et de 3,20 cm chez les femmes) comme répercussion du phénomène d'accélération de l'accroissement et du développement des enfants et des adolescents sur la stature des adultes.

BIBLIOGRAFIE

1. MINCU I., HÎNCU N., *Lipidologie clinică*, vol. II, Edit. medicală, București, 1983.
2. NECRASOV OLGA, BOTEZATU D., BULAI-ȘTIRBU MARIA, KLÜGER RACHEL, ROȘCA MARIA-ELENA, COTUNA D., *Asupra variabilității capacității vitale la populația din România*, St. cerc. antropol., 1966, **3** (1), 35—42.
3. OLIVIER G., *Pratique anthropologique*, Paris, 1960.
4. OLIVIER G., *L'écologie humaine*, Paris, 1975.
5. ȘTIRBU MARIA, ROȘCA MARIA-ELENA, GHIGEA SILVIA, *Considérations sur deux méthodes d'évaluation du rapport staturo-pondéral*, Ann. Roum. Anthrop., 1987, **24**, 43—50.
6. VLĂDESCU MARIA, RICMAN T., TUDORACHE MARIANA, *Étude anthropologique comparative de deux échantillons de la population de Bucarest*, Ann. Roum. Anthrop., 1984, **21**, 21—29.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de antropologie

Primit în redacție la 20 martie 1988

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CERCETĂRI COMPARATIVE REFERITOARE LA CARACTERISTICILE CEFALO-FACIALE LA UNELE POPULAȚII DIN MEDIUL URBAN ȘI RURAL DIN ZONA DE NORD-EST A MOLDOVEI

MARIA ȘTIRBU, D. BOTEZATU, CEZARINA BĂLTEANU și SILVIA GHIGEA

Lucrarea se integrează în cercetările antropologice complexe privind populațiile adulte din diferite zone ale țării. În nota de față ne referim la particularitățile cefalo-faciale ale unei serii rurale comparativ cu o serie urbană situată în zona de nord-est a Moldovei.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul care face obiectul studiului nostru este constituit dintr-o serie sintetică rurală (753 bărbați și 889 femei), în vîrstă de 20 pînă la 60 de ani, provenită din opt comunități situate în nord-estul Moldovei, și o serie urbană (105 bărbați și 105 femei), de aceeași vîrstă, provenită din municipiul Iași.

Pentru studiul biometric a fost utilizată tehnica clasică Martin.

Valorile medii și deviația standard pentru dimensiunile și indicii cefalo-faciali luați în studiu, rezultate din prelucrarea statistică pe serii constituite în funcție de sex și zonă ecologică, sînt prezentate în tabelul nr. 1. În tabelul nr. 2 am înscris repartiția pe categoriile scărilor clasice a valorilor individuale pentru principalii indici.

REZULTATELE OBȚINUTE

Așa cum rezultă din citirea tabelului nr. 1, calota cefalică, prin cele trei dimensiuni principale (lungime, lărgime și înălțime), este mai mare la populația din municipiul Iași decît la cea din zona rurală. În adevăr, dacă ne referim mai întîi la diametrul antero-posterior, constatăm că valorile medii, care se încadrează pe scara clasică Lebzelter-Saller în categoria lungă la populațiile din ambele zone ecologice, sînt mai ridicate la seriile urbane decît la cele rurale. Diametrul transversal, prin valorile medii, se înscrie la limita superioară a categoriei mijlocii la seriile rurale, dar la limita inferioară a categoriei largi la seriile urbane. Ca urmare, indicele cefalic, deși în medie de tip brahicefal la ambele serii ecologice, este la ambele sexe cu aproximativ 1 u.i. mai mare la populația urbană față de cea rurală.

Diferențele urban-rural sînt subliniate și de repartiția pe categoriile scării clasice Martin-Saller a valorilor individuale ale indicelui cefalic. Astfel, așa cum rezultă din tabelul nr. 2, dacă în ambele medii ecologice frecvența majoritară o deține forma brahicefală, formele mezocefale sînt

St. cerc. antropol., 1988, t. 25, p. 47—53

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

în proporţie dublă faţă de cele hiperbrahicefale la seriile rurale, dar în proporţie aproape paritară la seriile urbane. Formele dolicocefale şi cele ultrabrahicefale sînt foarte slab reprezentate în ambele medii ecologice.

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziţie şi de dispersie ai principalelor dimensiuni şi indici cefalo-faciali la populaţia din zona de nord-est a Moldovei

Caracterul	Bărbaţi				Femei			
	urban		rural		urban		rural	
	M	σ	M	σ	M	σ	M	σ
g—op	189,61	6,23	187,55	5,95	180,63	5,68	179,27	5,82
eu—eu	157,78	4,86	154,30	5,76	152,32	4,82	148,65	5,02
ft—ft	113,06	4,59	113,34	4,69	108,79	4,15	110,94	4,85
zy—zy	143,21	5,67	142,63	5,24	135,64	4,90	134,91	5,04
go—go	109,96	6,73	112,97	5,92	103,46	5,12	105,67	5,47
n—gnt	123,30	5,60	124,14	6,51	112,02	5,82	114,06	5,51
n—sto	75,30	4,03	76,02	4,53	69,23	4,20	71,37	4,21
n—sbu	52,81	3,55	53,39	3,71	48,82	3,50	49,94	3,46
al—al	34,08	2,46	34,12	2,86	31,44	2,40	30,61	2,54
t—v	126,95	4,85	125,06	4,78	122,34	3,95	119,68	4,42
Ind. cefalic	83,28	3,24	82,41	3,46	84,36	4,17	82,96	3,30
Ind. vertico-longitudinal	67,01	3,10	66,68	2,74	67,76	2,44	66,76	2,92
Ind. vertico-transversal	80,52	3,65	81,08	3,36	80,36	2,80	80,53	3,24
Ind. fronto-parietal	71,63	2,77	73,58	3,15	71,45	2,71	74,49	3,10
Ind. fronto-jugal	79,01	3,27	79,46	2,98	80,26	3,09	82,22	3,05
Ind. facial total	86,21	4,71	86,89	5,05	82,67	4,90	84,59	4,50
Ind. facial superior	52,65	3,35	53,61	3,42	51,10	3,47	52,89	3,44
Ind. jugo-parietal	90,79	3,10	92,45	3,28	89,08	2,94	90,78	3,17
Ind. jugo-mandibular	76,82	4,35	79,17	3,58	76,30	3,33	78,32	3,42
Ind. nazal	64,85	6,75	64,05	6,96	64,73	6,73	61,46	6,66

Înălţimea calotei este, în medie, ca valoare absolută de tip mijlociu (la limita superioară a categoriei) la seria sintetică rurală, dar de tip înalt (la limita inferioară a categoriei) la seria urbană. Valorile relative ale acestei dimensiuni, exprimate prin indicii vertico-longitudinal şi vertico-transversal, ne subliniază că la ambele sexe şi în ambele zone ecologice calota este, în medie, hipsicefală moderată şi metriocefală. În timp ce valorile medii ale indicelui vertico-longitudinal sînt însă uşor mai ridicate la seriile urbane faţă de cele rurale (cu 0,67 u.i. la bărbaţi şi cu 1 u.i. la femei), cele ale indicelui vertico-transversal sînt, din contră, uşor mai ridicate la seriile rurale (cu 0,44 u.i. la seria masculină şi cu numai 0,17 u.i. la cea feminină).

Din tabloul de repartiţie a valorilor individuale ale acestor parametri (tabelul nr. 2) se constată că atît la seriile rurale cît şi la cele urbane frecvenţa majoritară pentru indicele vertico-longitudinal o deţine forma hipsicefală moderată, după care urmează cea hipsicefală mijlocie, iar pentru indicele vertico-transversal forma metriocefală, urmată de cea tapeinocefală.

Fruntea de tip larg este, prin valorile medii absolute, practic egală la seriile masculine din cele două zone ecologice, dar uşor mai largă la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Repartiția procentuală pe categorii a valorilor individuale ale principalilor indici cefalo-faciali la populația din zona de nord-est a Moldovei

Indicii	Categoria			Frecvența			
				urban		rural	
	bărbați		femei	bărbați	femei	bărbați	femei
Cefalic (scara Martin-Saller)	x — 70,9	hiperdolicocefal	x — 71,9	—	—	0,26	—
	71 — 75,9	dolicocefal	72 — 76,9	0,95	—	2,78	2,70
	76 — 80,9	mezocefal	77 — 81,9	26,67	23,81	31,07	35,51
	81 — 85,4	brahicefal	82 — 86,4	47,62	51,43	49,40	47,68
	85,5 — 90,9	hiperbrahicefal	86,5 — 91,9	21,81	24,76	15,93	13,52
	91 — x	ultrabrahicefal	92 — x	0,95	—	0,53	0,56
Vertico-longitudinal (scara Martin-Saller)	x — 57,9	camecefal		—	—	—	—
	58 — 62,9	ortocefal	aceeași	8,57	4,76	9,16	9,47
	63 — 67,9	hipsicefal moderat	scară	51,43	53,33	57,23	57,38
	68 — 72,9	hipsicefal mijlociu		37,14	40,00	32,40	31,22
	73 — x	hipsicefal marcat		2,86	1,90	1,19	1,91
Vertico-transversal (scara Martin-Saller)	x — 78,9	tapeinocefal	aceeași	36,19	31,43	28,68	31,60
	79 — 84,9	metriocefal	scară	50,48	61,90	57,37	59,06
	85 — x	acrocefal		13,33	6,67	13,94	9,33
Fronto-parietal (scara Martin-Saller)	x — 65,9	stenometop	aceeași	1,90	2,86	0,53	0,67
	66 — 68,9	metriometop	scară	15,24	16,19	5,57	3,72
	69 — x	eurimetop		82,86	80,95	93,89	95,60
Fronto-jugal (scara Lebzelter-Saller)	x — 69,9	f. îngust	x — 71,9	0,95	—	0,13	0,45
	70 — 74,9	îngust	72 — 76,9	7,62	13,33	6,37	4,72
	75 — 79,9	mijlociu	77 — 81,9	55,24	61,90	51,66	41,51
	80 — 84,9	larg	82 — 86,9	34,29	22,86	37,98	47,02
	85 — x	f. larg	87 — x	1,90	1,90	3,85	6,30
Facial total (scara Martin-Saller)	x — 78,9	hipereuriprosop	x — 76,9	4,76	10,48	5,71	4,05
	79 — 83,9	euriprosop	77 — 80,9	32,38	31,43	24,03	17,25
	84 — 87,9	mezoprosop	81 — 84,9	31,43	29,52	29,35	33,14
	88 — 92,9	leptoprosop	85 — 89,9	25,71	20,00	28,28	32,80
	93 — x	hiperleptoprosop	90 — x	5,71	8,57	12,61	12,74
Facial superior (scara Martin)	x — 46,9	hipereurien	aceeași	2,86	9,52	3,45	3,60
	47 — 51,9	eurien	scară	44,76	53,33	30,81	37,46
	52 — 56,9	mezen		41,90	33,33	52,19	46,57
	57 — 60,9	lepten		9,52	3,81	11,68	10,46
	61 — x	hiperlepten		0,95	—	1,86	1,91
Jugo-mandibular (scara Lebzelter-Saller)	x — 69,9	f. îngustă	x — 67,9	5,71	—	0,66	0,22
	70 — 74,9	îngustă	68 — 72,9	22,86	16,19	11,82	6,86
	75 — 79,9	mijlocie	73 — 77,9	50,48	56,19	46,48	38,69
	80 — 84,9	largă	78 — 82,9	18,10	22,86	35,59	46,68
	85 — x	f. largă	83 — x	2,86	4,76	5,44	7,54
Nazal (scara E. von Eickstedt)	x — 54,9	hiperleptorin	aceeași	4,76	8,57	7,96	17,47
	55 — 59,9	leptorin	scară	18,10	15,24	19,39	23,78
	60 — 64,9	mezorin		36,19	26,67	31,34	28,18
	65 — 69,9	camerin		18,10	24,76	20,58	19,50
	70 — x	hipercamerin		22,86	24,76	20,71	11,05

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

populația feminină rurală față de cea urbană. Valorile medii relative, exprimate prin indicii fronto-parietal și fronto-jugal, sînt mai ridicate la seriile rurale decît la cele urbane, diferențele fiind mai ample între populațiile feminine decît între cele masculine și mai evidente prin indicele fronto-parietal decît prin cel fronto-jugal.

Tabloul repartiției pe categorii a valorilor individuale ale indicelui fronto-parietal subliniază o frecvență majoritară în categoria eurimetopă la ambele serii ecologice, dar procentele sînt mai mari la seriile rurale comparativ cu cele urbane (tabelul nr. 2). Pentru indicele fronto-jugal, procentul maxim îl înscriu formele mijlocii, după care urmează formele largi la ambele sexe din mediul urban și la seria masculină din mediul rural. La populația feminină rurală predomină ușor formele largi față de cele mijlocii (47,02% față de 41,52%).

Dimensiunile feței nu merg în același sens cu cele ale calotei cefalice. Astfel, înălțimea totală a feței este, în medie, mai înaltă la populația rurală decît la cea urbană, iar lărgimea, din contră, ușor mai mare la seriile urbane față de cele rurale. Ca urmare, indicele facial total, în medie de tip mezoprosop la populațiile de ambele sexe și din ambele zone ecologice, este superior ca valoare la seriile rurale față de cele urbane (tabelul nr. 1).

Ușoare diferențe între seriile rurale și cele urbane se constată și în tabloul de repartiție pe categorii a valorilor individuale ale indicelui facial total. Astfel, în timp ce la populația rurală categoriile cu frecvența cea mai ridicată sînt în ordine mezo- și leptoprosopă (frecvența sumată în aceste categorii fiind de 57% la bărbați și 65% la femei), la populația urbană ordinea acestor categorii în funcție de frecvență este euri- și mezoprosopă (frecvența sumată fiind de circa 63% la bărbați și 60% la femei).

Etajul superior al feței este sub aspect conformativ, așa cum subliniază valorile medii ale indicelui facial superior, de tip mezen la seriile rurale, dar la granița dintre forma mezenă și cea eurienă la seriile urbane, tendința spre forma eurienă fiind mai evidentă la femei. Această situație este subliniată și de repartiția valorilor individuale pe categorii, unde se constată o frecvență mai mare a subiecților în categoria mezenă la populația rurală, dar în categoria eurienă la populația urbană.

Lărgimea bizigomatică, raportată la lărgimea calotei, subliniază că, în medie, bărbații din ambele zone ecologice se încadrează în limitele categoriei mezopside (la limita inferioară cei din urban, dar la limita superioară cei din rural), în timp ce femeile din mediul urban sînt prin acest indice de tip micropsid (la limita superioară a categoriei), iar cele din mediul rural de tip incipient mezopsid.

Lărgimea bigoniacă diferențiază și ea cele două serii ecologice atît prin valorile medii absolute cît și prin valorile relative, care sînt mai mari la populațiile rurale decît la cele urbane. Astfel, dacă la populația rurală de ambele sexe distanța intergoniacă a mandibulei este, în medie, de tip foarte larg, la populația urbană ea este de tip larg. Valorile medii ale indicelui jugo-mandibular se înscriu la seriile masculine din ambele zone ecologice în categoria mijlocie, dar la limita inferioară la seria urbană și la limita superioară la cea rurală (76,82 față de 79,17). La populațiile feminine, în timp ce seria urbană se situează prin acest parametru spre

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

limita superioară a categoriei mijlocii (76,30), seria rurală se plasează la limita inferioară a categoriei largi (78,32).

Repartiția pe categorii reflectă de asemenea diferența urban-rural. Astfel, la seriile masculine frecvența maximă se înregistrează în categoria mijlocie în ambele medii ecologice, după care la seria rurală urmează categoria largă și apoi cea îngustă, iar la cea urbană pe locul al doilea se situează categoria îngustă și pe locul al treilea cea largă. La populația feminină, frecvența maximă se înscrie la seria rurală în categoria largă, după care urmează cea mijlocie, iar la seria urbană în categoria mijlocie, după care urmează cea largă.

Nasul este la seria urbană, în medie, scurt spre mijlociu la ambele sexe și cu o lărgime care se plasează la granița dintre mijlocie și îngustă, realizîndu-se astfel, în medie, indici de tip mezorin la limita superioară a categoriei. La seria rurală însă, în timp ce lungimea medie a nasului se plasează la limita inferioară a categoriei mijlocii la ambele sexe, lărgimea este mijlocie spre îngustă la bărbați, dar îngustă spre mijlocie la femei. Ca urmare, valorile medii ale indicelui nazal, care se înscriu, ca și la seria urbană, tot în categoria mezorină, se plasează la limita superioară a categoriei la bărbați, dar la limita inferioară la femei.

Repartiția valorilor individuale ale indicelui nazal pe categorii oferă, la ambele sexe și în ambele medii ecologice, o frecvență mai ridicată în categoria mezorină. De remarcat că, dacă la seria masculină urbană pe locul al doilea se plasează formele hipercamerine, după care urmează cu procente egale formele camerin și leptorin, la seria rurală pe locul al doilea se situează, cu frecvențe egale, formele hipercamerin și camerin, urmate îndeaproape de forma leptorin. La seriile feminine, în timp ce în mediul urban procentul formelor hipercamerin și camerin, situate pe locul al doilea ca frecvență, este foarte apropiat de cel al formelor mezorine, după care urmează formele leptorine, în mediul rural pe locul doi se situează formele leptorine, după care urmează, în ordine descrescîndă, formele camerin, hiperleptorin și apoi hipercamerin.

CONCLUZII

Din analiza comparativă a celor două populații diferențiate din punct de vedere ecologic, se constată unele diferențe, ca și pentru unele dimensiuni corporale, și sub aspectul caracterelor cefalo-faciale. În adevăr, corelativ cu o statură mai ridicată, la seriile urbane față de cele rurale, calota este mai lungă, mai largă și mai înaltă la primele față de cele de-al doilea. O situație similară se constată și la populațiile de ambele sexe din municipiul București față de cele din zona rurală a Munteniei, studiate de Maria Vlădescu și colaboratorii, dar numai pentru seria masculină urbană din Dobrogea față de cea rurală, studiată de Elena Radu.

Sub aspect conformativ, populațiile din ambele zone ecologice din nord-estul Moldovei sînt, în medie, de tip brahicefal, hipsicefal moderat și metriocefal, dar seriile urbane sînt ușor superioare față de cele rurale prin valorile indicilor cefalic și vertico-longitudinal și, din contră, ușor inferioare prin valorile indicelui vertico-transversal.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Fruntea, de tip larg și eurimetop la populațiile din ambele zone ecologice, este sub aspect conformativ mai largă la seriile rurale decît la cele urbane, diferențele menținîndu-se și sub aspect dimensional, dar numai la seriile feminine. Aceleași diferențe urban-rural constatate de noi la nivelul frunții se reîntîlnesc la populațiile din Muntenia, dar iarăși numai la seriile masculine din Dobrogea.

Dimensiunile faciale nu merg în același sens cu cele ale calotei. Astfel, înălțimea feței este, în medie, mai mică la seriile urbane decît la cele rurale, dar lărgimea bizigomatică este mai mare. Sub acest aspect, seriile noastre se aseamănă prin înălțimea feței cu cele din Dobrogea (mai mică în urban decît în rural), dar prin lărgimea bizigomatică cu cele din Muntenia (mai mare în urban decît în rural).

Valorile medii ale indicelui facial total evidențiază că populațiile din ambele zone ecologice din nord-estul Moldovei au o față de tip mezoprosop și cu etajul superior mezen, dar seriile urbane prezintă tendința, bine subliniată de tabloul repartiției pe categorii a valorilor individuale, spre formele euriprosopă și eurienă.

Distanța bigoniacă este, atît în valoare absolută cît mai ales relativă, în medie, mai mare la seriile urbane față de cele rurale. Această situație, dar numai pentru valorile absolute, se reîntîlnește și la populațiile din Dobrogea, dar nu și la cele din Muntenia.

Nasul, în medie de tip mezorin, este la populațiile din municipiul Iași scurt și mijlociu ca lărgime, dar la populațiile din zona rurală este cu ambele dimensiuni mijlocii la seria masculină și mijlociu și îngust la seria feminină.

Nasul mai scurt la populațiile urbane decît la cele rurale, îl reîntîlnim și în Muntenia, dar iarăși numai la seria masculină din Dobrogea. În timp ce însă la seriile de comparație, la ambele sexe, nasul este și mai îngust în mediul urban față de mediul rural, la seriile noastre este egal ca lărgime la populațiile masculine, dar ușor mai larg la populația feminină urbană față de cea rurală.

Se poate conchide deci că diferențele constatate între populațiile urbane și cele rurale, referitoare la caracteristicile cefalo-faciale, nu merg întotdeauna și în toate zonele în același sens pentru același caracter.

Recherches comparatives concernant les caractéristiques céphalo-faciales chez certaines populations urbaines et rurales du nord-est de la Moldavie

RÉSUMÉ

Les deux échantillons étudiés, l'un provenant de la ville de Iassy, l'autre de quelques villages du Nord-Est de la Moldavie, présentent beaucoup de ressemblances au point de vue de la conformation céphalique, mais la calotte est relativement plus macrodimensionnée. En effet, les deux populations sont brachycéphales, hypsicéphales, métriocéphales et eurymétopes, mais le front est un peu plus large dans le milieu rural que dans le milieu urbain.

La face, quoique en moyenne mésoprosope chez les deux échantillons et à étage supérieur euryène, est relativement un peu plus large et plus basse chez la population urbaine. Le nez y est en moyenne du

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

type mésorhinien, sans différences significatives entre les deux échantillons masculins, tandis que nous constatons l'existence d'une différence assez ample (3 u.i.) entre les deux échantillons féminins, celui des femmes du milieu urbain se situant à ce point de vue à la limite supérieure de cette catégorie, l'échantillon rural à sa limite inférieure.

Les différences constatées entre les séries urbaines et les séries rurales en ce qui concerne les valeurs relatives ne correspondent pas toujours à celles qui furent enregistrées par d'autres auteurs, ce qui suggère que les facteurs écologiques n'ont pas d'influence sur la conformation céphalo-faciale, leur influence se limitant aux dimensions de la calotte qui est en corrélation avec la stature.

BIBLIOGRAFIE

1. BOTEZATU D., ȘTIRBU MARIA, GHIȚEA SILVIA, MIU GEORGETA, *Caracteristicile antropologice ale populațiilor din satele Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (Valea superioară a Trotușului)*, St. cerc. antropol., 1981, **18**, 27—33.
2. CRISTESCU MARIA, BOTEZATU D., TUDOSE OLIMPIA, *Variabilitatea caracterelor cefalo-faciale și tipul antropologic al populației din satul Sălișteа de Sus*, St. cerc. antropol., 1972, **9**, 177—186.
3. NECRASOV OLGA, GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TIL, VLĂDESCU MARIA, *Studiul antropologic al populației din cîteva sate din Muntenia, situate în bazinele Argeșului și Teleajenului*, St. cerc. antropol., 1967, **4**, 63—92.
4. RADU ELENA, *La variabilité écologique et socio-professionnelle de la population de al Dobroudja*, Ann. Roum. Anthrop., 1982, **19**, 33—46.
5. VLĂDESCU MARIA, VULPE C., CIOTARU D., *Conclusions générales à l'étude anthropologique de la Munténie (Roumanie)*, Ann. Roum. Anthrop., 1982, **19**, 47—54.
6. VLĂDESCU MARIA, RIGMAN T., TUDORACHE MARIANA, *Étude anthropologique comparative de deux échantillons de la population de Bucarest*, Ann. Roum. Anthrop., 1984, **21**, 21—29.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de antropologie

Primit în redacție la 20 martie 1988

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VARIABILITATEA CARACTERELOR CEFALO-FACIALE LA POPULAȚIA DIN ZONA DE NORD-VEST A MOLDOVEI (DINTRE CARPAȚII ORIENTALI ȘI CURSUL SUPERIOR AL SIRETULUI)

SILVIA GHIGEA, MARIA-ELENA ROȘCA, GEORGETA MIU și ADRIANA TUDOSIE

Importanța cunoașterii particularităților antropologice ale populației din zona de nord-vest a Moldovei, dintre Carpații Orientali și cursul superior al Siretului, rezidă, pe de o parte, din caracterul complex al structurii sale ca rezultat al frămîntărilor istorice care au avut loc pe aceste meleaguri în decursul secolelor, iar pe de altă parte, din puternicele transformări economico-sociale din etapa actuală cu profunde repercusiuni asupra biotipului uman.

Variabilitatea caracterelor cefalo-faciale reprezintă doar unul din aspectele înserate în tematica abordată în cadrul unui studiu antropologic complex întreprins la populația din această zonă.

MATERIAL ȘI METODĂ

Pentru a surprinde caracteristicile antropologice specifice în contextul particularităților demografice și ecologice, așezările umane studiate au fost astfel selectate încît să prezinte grade diferite de variabilitate, atît în ceea ce privește nivelul de deschidere demografică, cît și în ceea ce privește influența urbanizării.

Eșantioanele de studiu sînt constituite dintr-un număr de 1 632 de subiecți (714 bărbați și 918 femei), în vîrstă de 20—59 de ani, proveniți din șapte sate ale zonei. Partea de vest a zonei este reprezentată de populația satelor Coverca, Panaci, Șaru Dornei și Neagra Șarului (sate aparținînd Țării Dornelor), partea centrală (Obcinele Bucovinei) de populația satului Vama, iar partea de est (Podișul Sucevei) de populația satelor Pârhăuți și Scheia.

Prelucrarea statistică a datelor s-a făcut separat pe sexe, microzone și serie sintetică și a constat în calcularea de medii, indici cefalo-faciali, repartiția procentuală a valorilor medii obținute pe categoriile scărilor clasice și frecvența diferitelor tipuri de pigmentație a irisului și a părului.

Datele obținute sînt înscrise în tabelul nr. 3.

REZULTATE

Privită în ansamblu, calota cefalică a populației din zona luată de noi în studiu se caracterizează la ambele sexe printr-un diametru anteroposterior mediu de tip lung, asociat cu un diametru transversal de tip larg (limita inferioară a categoriilor).

Repartiția subiecților în cadrul scărilor clasice indică, atît la bărbați cît și la femei, maximum de frecvență în categoria calotelor lungi și largi. Ușoara diferență sexuală se exprimă prin procente relativ mai mari la femei față de bărbați la nivelul categoriilor amintite și, dimpo-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

trivă, ceva mai ridicate la bărbați în raport cu femeile în cadrul categoriilor de calote mijlociu de lungi și mijlociu de largi. Ca rezultat al acestui complex asociativ, indicele cefalic este la ambele sexe de tip brahicefal. Frecvența formelor brahicefale este cu aproximativ 5% mai mare la femei decît la bărbați, iar a celor hiperbrahicefale cu circa 5% mai mare la bărbați decît la femei.

Înălțimea calotei este și la bărbați și la femei de tip înalt (limita inferioară a categoriei). Raportarea înălțimii calotei la lărgime și lungime pune în evidență o metriocefalie moderată la ambele sexe și o hipsicefalie mijlocie la femei și moderată la bărbați.

Repartiția pe categorii a indicelui vertico-longitudinal evidențiază atît la bărbați cît și la femei o concentrare majoritară în categoria hipsicefală moderată (49% la bărbați și 47% la femei), procente importante revenind însă și categoriei hipsicefală mijlocie (41% la bărbați, 44% la femei).

Indicele vertico-transversal comportă o distribuție aproximativ similară la cele două sexe, frecvența maximă revenind calotelor metriocefale (60% la bărbați și 57% la femei), pe locul secund situîndu-se calotele de tip tapeinocefal (33—35%).

Fruntea este în general largă, dar la limita superioară a categoriei la bărbați și mijlocie la femei. De altfel, și repartiția în cadrul scării clasice situează la bărbați maximum de subiecți în categoria celor cu frunți foarte largi (50%), în timp ce la femei în categoria celor cu frunți largi (47%).

Indicele fronto-parietal se plasează prioritar în categoria eurimetopă (88% la bărbați, 92% la femei), ceea ce determină medii de tip eurimetop.

Fața, sub aspect dimensional, este în medie înaltă (limita inferioară a categoriei), iar lărgimea bizigomatică largă (limita inferioară), ceea ce plasează populația de ambele sexe în categoria fețelor mezoprosope și mezene.

Repartiția pe categorii a indicilor facial total și facial superior arată însă predominanța la bărbați a fețelor mezoprosope (36%) și mezene (49%), iar la femei a celor leptoprosope (32%) și euriene (43%).

Nasul este în medie de lungime și lărgime mijlocie, indicele nazal fiind de tip mezorin, această categorie deținînd la ambele sexe și maximum de frecvență (35% la bărbați și 29% la femei).

Examinînd relația calotă-față, constatăm că lărgimea minimă a frunții în raport cu lățimea calotei (indicele fronto-parietal) se situează prin valoarea sa medie (la bărbați și femei) în categoria eurimetopă.

Analizînd în continuare (tabelele nr. 1 și 2) variabilitatea culorii părului și a irisului, putem spune că populația din zonă se caracterizează prin tendința la culori închise, părul brun fiind întîlnit în circa 82% din cazuri la bărbați și 80% la femei. Culoarea irisului este predominant intermediară (58% la bărbați, 55% la femei), procente importante revenind însă și culorii închise (22% la bărbați, 29% la femei).

Referindu-ne la variabilitatea interzonală a caracterelor cefalofaciale, semnalăm diferențe relativ mici la populațiile din cele trei microzone (Țara Dornelor, Obcinele Bucovinei, Podișul Sucevei).

Astfel, calota cefalică prezintă la toate cele trei populații (masculine și feminine) un diametru antero-posterior lung și un diametru transvers

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Repartiția numerică și procentuală a culorii părului (scara Fischer-Saller)

Culoarea părului	Sex	Țara Dornelor		Obcinele Bucovinei		Podișul Sucevei		Seria sintetică	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Blond	B	8	1,90	—	—	2	1,09	10	1,38
închis	F	16	3,33	5	3,24	15	6,30	36	4,12
Castaniu	B	55	13,09	11	9,24	41	22,40	107	14,81
	F	52	10,83	23	14,93	60	25,21	135	15,48
Brun	B	356	84,76	101	84,87	139	75,95	596	82,54
	F	411	85,62	119	77,27	161	67,64	691	79,84
Roșcat	B	1	0,23	7	5,88	1	0,54	9	1,24
	F	1	0,20	7	4,54	2	0,84	10	1,14

Tabelul nr. 2

Repartiția numerică și procentuală a culorii irisului (scara Martin-Saller)

Culoarea irisului	Sex	Țara Dornelor		Obcinele Bucovinei		Podișul Sucevei		Seria sintetică	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Deschis	B	66	15,56	26	21,84	45	23,80	137	18,71
	F	60	12,47	10	6,49	58	24,36	128	14,66
Intermediar	B	278	65,56	50	42,01	101	53,43	429	58,60
	F	289	60,08	72	46,75	124	52,10	485	55,55
Închis	B	80	18,86	43	36,13	43	22,75	166	22,67
	F	132	27,44	72	46,75	56	23,52	260	29,78

larg, aceste categorii comasînd la toate populațiile și maximum de frecvență a subiecților.

Indicele cefalic este atît la seriile masculine cît și la cele feminine de tip brahicefal, dar, în timp ce la femei valorile medii ale acestuia sînt practic egale, iar repartiția pe categorii aproximativ asemănătoare, bărbații din Obcinele Bucovinei prezintă o valoare medie superioară cu 1 u.i. celor din Țara Dornelor și Podișul Sucevei, ceea ce atestă caracterul relativ mai brahicefal al primilor față de ultimii. De altfel, dacă frecvența formelor brahicefale este la seriile de bărbați oarecum apropiată (45% Țara Dornelor, 44% Obcinele Bucovinei, 46% Podișul Sucevei), cea a formelor hiperbrahicefale și chiar ultrabrahicefale este superioară la bărbații din Obcinele Bucovinei (35%—5% Obcinele Bucovinei, 32%—2% Țara Dornelor și 31%—1% Podișul Sucevei).

Înălțimea calotei este de tip înalt (limita inferioară) la bărbații din Obcinele Bucovinei și Țara Dornelor și de tip mijlociu (limita superioară) la cei din Podișul Sucevei. Deși maximum de frecvență a subiecților se plasează la toate seriile masculine în categoria calotelor înalte (49% Țara Dornelor, 49% Obcinele Bucovinei, 46% Podișul Sucevei), bărbații din Podișul Sucevei au față de ceilalți o frecvență relativ mai mare de subiecți cu înălțimea calotei de tip mijlociu (38% Țara Dornelor, 39% Obcinele Bucovinei, 44% Podișul Sucevei).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Valorile medii ale principalelor dimensiuni și indici cefalo-faciali la populația din zona de nord-vest a Moldovei

Dimensiuni și indici	Sex	Țara Dornelor	Obcinele Bucovinei	Podișul Sucevei	Seria sintetică
g—op	♂	187,34	186,89	187,21	186,95
	♀	178,79	180,76	178,95	179,03
eu—eu	♂	157,10	158,39	157,04	157,04
	♀	151,30	152,74	151,64	151,69
ft—ft	♂	113,96	115,34	112,75	113,78
	♀	110,66	112,05	110,03	110,83
zy—zy	♂	144,47	144,58	143,47	144,08
	♀	136,79	137,12	135,84	136,46
go—go	♂	113,29	113,64	113,65	113,38
	♀	106,90	108,54	106,11	106,76
n—gn	♂	125,36	121,01	125,84	124,81
	♀	114,68	111,60	116,97	114,68
n—sto	♂	77,15	75,05	77,63	76,72
	♀	71,02	69,72	72,36	71,01
n—sbn	♂	54,31	53,34	54,30	54,29
	♀	50,03	49,96	50,90	50,38
al—al	♂	33,84	33,73	33,90	33,93
	♀	31,04	31,16	31,63	31,30
t—v	♂	126,53	127,12	125,90	126,50
	♀	122,92	120,73	120,66	121,77
Ind. cefalic	♂	83,94	84,90	83,93	84,24
	♀	84,81	84,69	84,79	84,75
Ind. vertico-long.	♂	67,70	68,04	67,32	67,72
	♀	68,83	66,94	67,47	68,08
Ind. vertico-transv.	♂	80,57	80,26	80,26	80,44
	♀	81,24	79,08	79,61	80,30
Ind. fronto-parietal	♂	72,59	72,80	71,87	72,34
	♀	73,29	73,41	72,60	73,07
Ind. facial superior	♂	53,33	51,98	54,17	53,31
	♀	51,96	50,87	53,33	52,20
Ind. facial total	♂	86,87	83,77	87,81	86,72
	♀	83,89	81,84	84,72	83,76
Ind. nazal	♂	62,47	63,60	63,46	62,75
	♀	62,37	62,77	62,40	62,44

La femei, înălțimea calotei este în toate microzonele de tip înalt, ceva mai accentuat la seria din Țara Dornelor, care prezintă și o frecvență de calote înalte, superioară celorlalte (67% Țara Dornelor, 49% Obcinele Bucovinei și 53% Podișul Sucevei).

Indicele vertico-longitudinal este, în medie, hipsicefal moderat (limita superioară) la bărbații din Țara Dornelor și Podișul Sucevei și hipsicefal mijlociu la cei din Obcinele Bucovinei, valorile medii plasîndu-se la toți prioritar în categoria de indice hipsicefal moderat (49% Țara Dor-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nelor, 47% Obcinele Bucovinei, 49% Podișul Sucevei). Indicele vertico-transversal oferă medii aproape identice la cele trei serii masculine și aparține categoriei metriocefal moderat, categorie care deține și frecvența maximă (63% Țara Dornelor, 45% Obcinele Bucovinei, 58% Podișul Sucevei).

Dată fiind înălțimea relativ mai mare a calotei cefalice la femeile din Țara Dornelor în raport cu celelalte două serii, indicele vertico-longitudinal prezintă o valoare medie care se încadrează în categoria hipsicefal mijlociu (limita inferioară), în timp ce în Obcinele Bucovinei și Podișul Sucevei în categoria hipsicefal moderat (limita superioară). Diferența se reflectă și în repartiția pe categorii, în Țara Dornelor valorile medii plasîndu-se îndeosebi în categoria hipsicefal mijlociu (52%), iar în Obcinele Bucovinei și Podișul Sucevei în categoria hipsicefal moderat (61% și 53%). Indicele vertico-transversal evidențiază la toate seriile feminine calote de tip metriocefal (relativ mai accentuat la seria din Țara Dornelor), frecvența în cadrul acestei categorii fiind maximă în toate microzonele (63% Țara Dornelor, 49% Obcinele Bucovinei, 49% Podișul Sucevei).

Lărgimea minimă a frunții este largă la bărbații din Țara Dornelor și Podișul Sucevei și foarte largă la cei din Obcinele Bucovinei. Raportul lărgime frunte/lărgime calotă oferă la toate seriile masculine medii de tip eurimetop, frecvența în cadrul acestei categorii fiind de 89% în Țara Dornelor, 87% în Obcinele Bucovinei și 86% în Podișul Sucevei.

La toate seriile de femei, lărgimea minimă a frunții este largă (ceva mai accentuat la seria din Obcinele Bucovinei). Indicele fronto-parietal se comasează puternic în categoria eurimetopă (93% Țara Dornelor, 94% Obcinele Bucovinei, 81% Podișul Sucevei), mediile fiind de tip eurimetop.

Lungimea totală a feței este în medie înaltă la bărbații din Țara Dornelor și Podișul Sucevei și mijlociu de înaltă la cei din Obcinele Bucovinei, iar lățimea este largă în Țara Dornelor și Obcinele Bucovinei și mijlocie în Podișul Sucevei. Ca atare, indicele facial total este de tip mezoprosop (limita superioară) în Țara Dornelor și Podișul Sucevei și euriprosop (limita superioară) în Obcinele Bucovinei. Indicele facial superior prezintă medii care aparțin categoriei mezene la bărbații din Țara Dornelor și Podișul Sucevei și categoriei euriene la cei din Obcinele Bucovinei. Indicele nazal este de tip mezorin în toate microzonele.

O situație similară bărbaților întîlnim și la seriile de femei, cele din Țara Dornelor și Podișul Sucevei avînd fața relativ înaltă față de mijlociu de înaltă la cele din Obcinele Bucovinei. Lățimea feței este de asemenea, ca și la bărbați, largă în Țara Dornelor și Obcinele Bucovinei și mijlocie în Podișul Sucevei. Indicele facial total este însă la toate seriile de tip mezoprosop (limita superioară în Țara Dornelor și Podișul Sucevei și limita inferioară în Obcinele Bucovinei).

Indicele facial superior diferă față de seriile masculine, valorile medii ale acestuia aparținînd categoriei euriene în Țara Dornelor și Obcinele Bucovinei (limita superioară) și categoriei mezene în Podișul Sucevei. Indicele nazal este, ca și la bărbați, de tip mezorin.

Distribuția procentuală a diferențelor categoriei de culoare a părului (tabelul nr. 1) evidențiază prevalența la toate populațiile (masculine și feminine) din cele trei microzone a părului de culoare brună, frecvența

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cea mai mare revenind populației de ambele sexe din Țara Dornelor, iar cea mai mică populației din Podișul Sucevei. Populația din Podișul Sucevei (bărbați și femei) se diferențiază de populațiile din celelalte două microzone printr-o proporție ceva mai ridicată de păr de culoare castanie. Nuanța de păr roșcat este ceva mai bine reprezentată doar în populația din Obcinele Bucovinei.

În ceea ce privește pigmentația irisului (tabelul nr. 2), aceasta este în toate populațiile predominant intermediară, în ordinea frecvenței situîndu-se populația din Țara Dornelor, Podișul Sucevei și Obcinele Bucovinei. Culoarea închisă a irisului este și ea destul de bine reprezentată în cele trei populații, dar îndeosebi în cea din Obcinele Bucovinei, în timp ce culoarea deschisă este mai bine exprimată la populația din Podișul Sucevei.

CONCLUZII

O privire de ansamblu asupra complexelor asociative dintre caracterele metrice și pigmentație, realizată la nivelul populațiilor din cele trei microzone, precum și pe ansamblul zonei, ne permite să caracterizăm populația din zona de nord-vest a Moldovei (dintre Carpații Orientali și cursul superior al Siretului) ca fiind destul de unitară sub aspectul structurii antropologice.

Într-adevăr, cele trei populații prezintă o calotă cefalică cu un diametru antero-posterior lung, un diametru transvers larg și un diametru vertical înalt, exceptînd seria masculină din Podișul Sucevei, la care calota este mijlociu de înaltă, dar la limita superioară a categoriei. Toate populațiile realizează în medie un indice cefalic brahicefalic, ceva mai accentuat la populația masculină din Obcinele Bucovinei. Înălțimea calotei, raportată la lărgime și lungime, imprimă în toate microzonele o metriocefalie și o hipsicefalie moderată, excepție făcînd bărbații din Obcinele Bucovinei, la care calota cefalică este hipsicefal mijlocie.

Aceste caracteristici ale calotei, asociate în mod frecvent cu fețe mezoprosope și mezene, cu indici nazali de tip mezorin, cu pigmentația ochilor predominant intermediară, ne permite să conchidem asupra unui fond predominant nordic, asociat cu elemente dinaroide și mediteranoide, elementele nordice fiind relativ mai frecvente în populația din Țara Dornelor și Podișul Sucevei, iar cele dinarice în populația din Obcinele Bucovinei.

La variabilité des caractères céphalo-faciaux chez la population du nord-ouest de la Moldavie

RÉSUMÉ

L'analyse des complexes associatifs des caractères anthropométriques et de la pigmentation de chaque population provenant de trois microzones étudiées (région de Dorna, Obcinele Bucovinei et le plateau de Suceava) a relevé le caractère assez unitaire de ces populations. Le fond typologique y est constitué par les éléments nordiques combinés avec les

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

éléments dinariques et méditerranoïdes, les premiers étant relativement un peu plus fréquents dans la région de Dorna que dans la zone de Suceava, ceux dinariques étant plus nombreux dans la zone d'Obcinele Bucovinei.

BIBLIOGRAFIE

BOTEZATU DAN, ȘTIRBU MARIA, GHIGEA SILVIA, MIU GEORGETA, *Caracteristicile antropologice ale populațiilor din satele Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (Valea superioară a Trotușului)*, St. cerc. antropol., 1981, **18**, 27—35.

NECRASOV O., BOTEZATU D., GHEORGHIU G., IACOB M., COTUNA D., FEDOROVICI C., *Nouvelles recherches anthropologiques sur les „Pays des Dorna"*, Ann. Roum. Anthrop., 1965, **2**, 37—50.

NECRASOV O., CRISTESCU M., BOTEZATU D., ANTONIU S., ROȘCA M., LAZĂR A., ȘTEFĂNESCU GH., COMĂNESCU ST., FEDOROVICI C., *Contribuție la studiul antropologic al Bucovinei cu o privire specială asupra fenomenului de microevoluție*, St. cerc. antropol., 1969, **6** (1), 45—57.

RAINER F., *Enquêtes anthropologiques dans trois villages roumains des Carpathes*, București, 1937.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de antropologie

Primit în redacție la 20 martie 1988

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE DEMOGRAFICE LA POPULAȚIA DIN VIȘEUL DE JOS (JUD. MARAMUREȘ)

MARIA-ELENA ROȘCA, D. BOTEZATU, GEORGETA MIU și P. CANTEMIR

În lucrarea de față ne-am propus să prezentăm gradul de deschidere demografică și structura pe vîrste și sexe în populația din Vișeul de Jos, indicatori de care depind în mare măsură atît evoluția altor procese demografice, cît și biologice.

Comuna Vișeul de Jos este constituită în perioada 1900—1979 dintr-un singur sat ce-i dă numele, cu excepția anilor 1949—1952, cînd la comună a fost atașat satul Bocicoel, care aparține în prezent comunei Bogdan Vodă.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul de studiu pentru stabilirea gradului de deschidere demografică provine din registrele de stare civilă privind căsătoriile, care oferă informații referitoare la localitatea de origine a partenerilor. Pentru analiza structurii pe vîrste și sexe s-au utilizat datele din registrele agricole ale comunei.

Prelucrarea statistică a constat în stabilirea frecvențelor tipurilor de căsătorii pe decenii, începînd cu primul deceniu al secolului XX, de cînd există registrele de stare civilă, și în construirea piramidelor de vîrstă prin procedeul utilizat curent în demografie.

REZULTATELE OBȚINUTE

GRADUL DE DESCHIDERE DEMOGRAFICĂ

Urmărind datele din tabelul nr. 1, în care s-au înscris frecvențele tipurilor de căsătorii, se constată că de la începutul secolului și pînă în anii 1970—1979 în comuna Vișeul de Jos sînt predominante căsătoriile endogame, în care ambii parteneri sînt localnici, avînd loc o tendință de scădere în timp a acestui tip de căsătorie. Astfel, frecvența cea mai mare se înregistrează în perioada 1910—1919 (87%), pentru ca în 1960—1969 ea să devină 70%, iar în deceniul 1970—1979 să coboare la 60%.

Căsătoriile exogame (în care unul din parteneri este originar din altă localitate) realizează frecvențe între 11% în anii 1910—1919 și 37% în 1970—1979.

În ceea ce privește raza matrimonială, pentru majoritatea căsătoriilor exogame, aceasta este restrînsă la localități situate în apropierea comunei Vișeul de Jos. Cei mai mulți dintre partenerii veniți prin căsă-

St. cerc. antropol., 1988, t. 25, p. 63—67

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

torie în Vișeul de Jos provin din Vișeul de Sus, Vișeul de Mijloc, Leordina, Bogdan Vodă (satul Bocicoel), Rozavlea, Borșa, Moisei, Ruscova și în mai mică măsură din Ieud, Dragomirești, Botiza, Săliștea de Sus, Săcel etc.

Căsătoriile în care unul dintre parteneri provine din localități mai îndepărtate aparținînd tot județului Maramureș înscriu frecvențe de numai 0,89—3,34%.

Cu frecvențe ce variază între 1,03 și 13,38% apar căsătoriile în care raza matrimonială este extinsă la localități din alte județe ale țării, ultima cifră, așa cum se vede din tabel, aparținînd deceniului 1970—1979.

Tabelul nr. 1

Frecvența tipurilor de căsătorii în localitatea Vișeul de Jos în perioada 1900—1979

Deceniul	Nr. total căsătorii	Căsătorii endogame	Căsătorii exogame, din care un partener provine din:				Imigranți
			total	localități din zonă	localități din județ	localități din alte județe	
1970—1979	478	60,04	37,86	20,73	3,34	13,38	2,09
1960—1969	426	70,89	26,29	15,02	2,81	8,45	2,81
1950—1959	529	78,07	18,33	10,01	3,02	5,29	3,59
1940—1949	448	83,48	15,17	10,49	1,56	3,12	1,33
1930—1939	436	75,91	23,62	18,57	2,52	2,52	0,45
1920—1929	376	85,10	13,82	11,70	1,06	1,06	1,06
1910—1919	337	87,83	11,86	8,90	0,89	2,17	0,29
1900—1909	291	83,84	16,15	13,05	2,06	1,03	—

Căsătoriile în care ambii parteneri provin din alte localități întrunesc frecvențe mici, care variază între 0,45 și 3,59%.

Prelucrarea statistică pe sexe privind partenerul străin de localitate a pus în evidență faptul că aportul sexului masculin este mai mare în toate perioadele analizate: bărbații vin în comună prin căsătorie în proporții ce variază între 71% (în ultimul deceniu) și 93% (în 1910—1919), pe ansamblul perioadelor proporția bărbaților veniți în Vișeul de Jos fiind de 81%.

STRUCTURA PE VÎRSTE ȘI SEXE

Piramidele de vîrstă ale populației din Vișeul de Jos au fost alcătuite pe baza datelor din registrele agricole la nivelul a două etape: 31 decembrie 1960 și 31 decembrie 1980. În prima etapă, populația număra 5 513 locuitori, dintre care 2 776 de bărbați și 2 737 de femei, iar în cea de-a doua 5 845 de locuitori: 3 035 de bărbați și 2 810 femei, deci un ușor excedent masculin în populație.

Analizînd cele două piramide, se remarcă o bună proporționare a vîrstelor și sexelor, indicînd o bună situație demografică atît pentru perioada pe care o analizăm cît și pentru viitorul populației.

Baza largă a ambelor piramide reflectă o natalitate ridicată și un nivel coborît al mortalității infantile. Ponderea generațiilor tinere (0—15

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ani) este de 37,71% în 1960 și 31,19% în 1980. Ușoara scădere a acestor generații la nivelul anului 1980 față de 1960 nu se datorează scăderii natalității (care, din contră, crește de la 16,87‰ în deceniul 1960—1969 la 21,56‰ în 1970—1979) și nici mortalității infantile, care este în scădere (de la 19,04‰ la 4,77‰ la nivelul acelorași decade), ci este probabil rezultatul procesului migrator ce antrenează familii cu copii de aceste vîrste.

Analizînd ponderea populației active (20—64 ani), se constată că, în ansamblul acestei categorii mari de vîrstă, nu au loc modificări importante pe parcursul celor două decenii, ele ocupînd 56,50% din populație

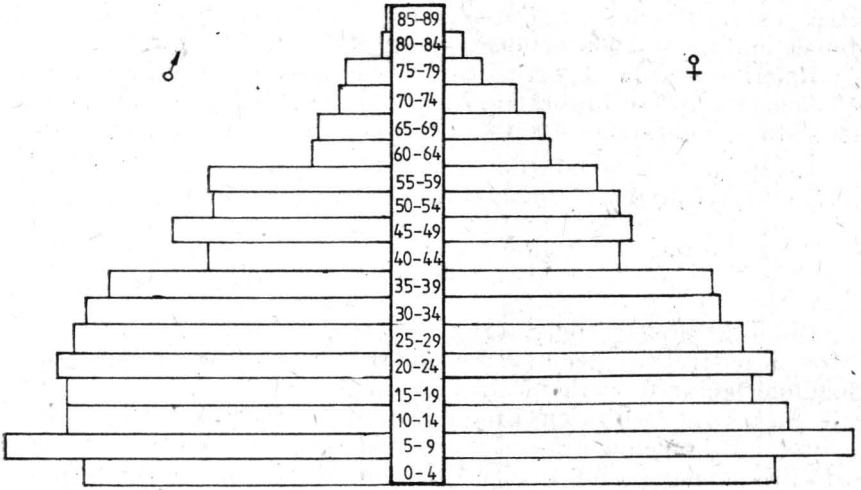

Fig. 1. — Piramida de vîrstă la populația din Vișeul de Jos la sfîrșitul anului 1960.

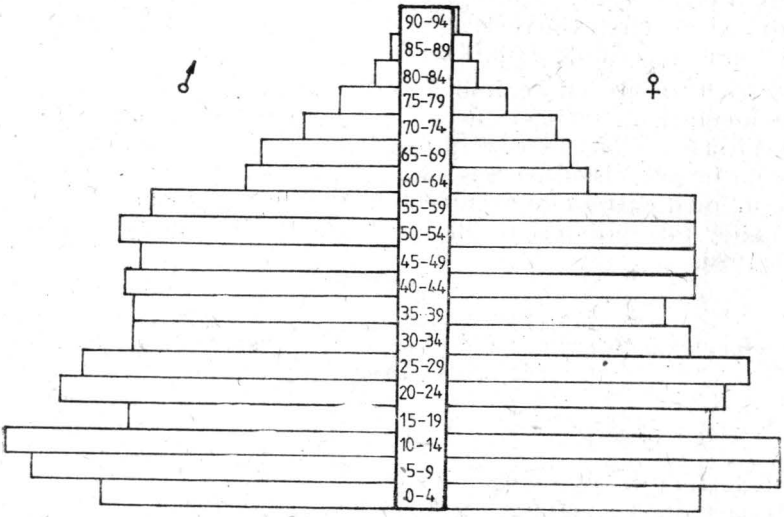

Fig. 2. — Piramida de vîrstă la populația din Vișeul de Jos la sfîrșitul anului 1980.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

în 1960 și 58,87% în 1980. La nivelul acestor generații, viteza lor de reînnoire este bună. Astfel, raportul dintre generațiile de 15—39 de ani și cele de 40—64 de ani are o valoare de 1,84 în 1960 și 1,18 în 1980, ceea ce înseamnă că generațiile adulte tinere sînt mai numeroase decît cele mai în vîrstă, pe care vor trebui să le înlocuiască. Se remarcă o tendință de scădere în timp a valorii acestui raport, fenomen datorat de asemenea procesului de migrare dinspre sat spre oraș a generațiilor active tinere.

Populația vîrstnică (65—x ani) ocupă o proporție de 5,79% din totalul populației în 1960 și 8,48% în 1980, ceea ce denotă o ușoară creștere a longevității în intervalul studiat. În adevăr, vîrsta medie la deces pentru generațiile 20—x ani crește de la 67,25 ani la bărbați și 70,86 ani la femei în 1960 — 1969 la 69,89 și, respectiv, 71,05 ani în 1970 — 1979.

Referindu-ne la raportul sexelor, pe ansamblul populației se constată că acesta este echilibrat în special în prima etapă, indicele de masculinitate fiind de 1,01 în 1960 și 1,08 în 1980.

În sprijinul constatărilor prezentate vine și analiza medianei de vîrstă, care crește de la valoarea de 27,50 ani în 1960 la 30,0 ani în 1980.

CONCLUZII

Din cele prezentate anterior se poate afirma că localitatea Vișeul de Jos a păstrat în decursul secolului XX un grad relativ ridicat de endogamie, chiar în perioade în care în marea majoritate a localităților rurale s-a asistat la o intensă mobilitate a populației, în special de la sat spre oraș. Fenomenul a fost favorizat de efectivul mare al populației. Căsătoriile exogame sînt realizate cu precădere prin parteneri din localități apropiate. Gradul relativ ridicat de endogamie nu a avut repercusiuni negative asupra altor procese demografice, structura pe vîrste și sexe fiind echilibrată, populația relativ tînără, dar cu tendință de creștere a medianei de vîrstă între 1960 și 1980, cu posibilități de reînnoire bune, nivele bune înscriind și natalitatea și mortalitatea.

Structura pe vîrste indică totuși că populația din Vișeul de Jos a fost afectată în ultimele decenii de un proces de emigrare spre oraș, în special a femeilor tinere. O bună parte din muncitorii care făceau naveta zilnică în orașul Vișeul de Sus s-au stabilit acolo, în această localitate fiind create în mod extrem de rapid condiții de locuit în blocuri pentru muncitorii noilor întreprinderi textile și de confecții date în funcțiune în anii 1970—1980.

Aspects démographiques chez la population de Vișeul de Jos (département de Maramureș)

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient l'évolution du degré d'ouverture démographique durant la période 1900—1979 et la structure selon l'âge et le sexe en 1960 et en 1980.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

On constate qu'au commencement de notre siècle le degré d'endogamie était très élevé (83—87%). Une diminution progressive a lieu jusqu'en 1980, quand l'indice d'endogamie se réduit à 60%.

La structure selon l'âge et le sexe est assez équilibrée, tout en étant légèrement affectée par le processus d'émigration des jeunes vers les centres urbains.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU M., BOTEZATU D., ROȘCA M.-E., BĂLTEANU C., GHIGEA S., MIU G., SEVASTRU P., *Aspecte demografice la populația din Crișan*, St. cerc. antropol., 1975, **12**, 53—58.
2. PRESSAT R., *Analiza demografică*, București, 1974.
3. ROȘCA M.-E., SEVASTRU P., TUDOSE O., *Aspecte demografice într-o populație endogamă din Țara Oașului (comuna Cămîrzana)*, St. cerc. antropol., 1976, **13**, 41—48.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de antropologie

Primit în redacție la 20 martie 1988

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE PRIVIND FIZIONOMIA CONSTITUȚIONALĂ A UNOR POPULAȚII DIN ȚARA VRANCEI (II)

MARIA VLĂDESCU

În suita de studii noi ce ne-am propus să le elaborăm despre Țara Vrancei, publicăm acum date privind tipologia constituțională a unor populații din șase așezări cercetate în perioada 1983—1987.

Primul articol, despre Soveja, sat limitrof Țării Vrancei propriu-zis, cu populație imigrată aici acum 100—200 de ani, a apărut în anul 1986 (9).

Studii sistematice bioantropologice privind variabilitatea taxonomică a unor populații din acest ținut și tendințele lor microevolutive au apărut în anii 1937 (7), 1964 (5) și 1967(6).

DATE ȘI METODOLOGIE

Desfășurarea în timp a colectării datelor este următoarea : Soveja 1983, Tulnici 1984, Cîmpuri 1985, Bîrsești și Negrilești 1986, Nereju 1987. În funcție de aspectul abordat, numărul total al subiecților investigați variază între 880 și 1 090.

Studiul analizează 10 caractere corporale antropometrice și 5 indici constituționali dimensiunile fiind prelevate prin aplicarea combinată a metodelor clasică (3) și antropometrografică (1).

Prelucrarea statistică a valorilor medii s-a făcut computerizat, mai întîi pentru fiecare așezare și apoi sintetic, iar rezultatele acestor calcule sînt sistematizate în tabele.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Tabelul nr. 1 concentrează sintetic variabilitatea antropologică constituțională a eșantioanelor masculine și feminine pe care le-am investigat în satele menționate anterior. Soveja a fost exceptată din acest grupaj pentru că nu este o așezare specific vrânceană.

Regional vorbind, fenotipul morfologic corporal al bărbaților prezintă următoarele caracteristici : statură supramedie și tot tipologii medii indică și indicii constituționali derivați din ea cu specificarea că apar tendințe către bustul înalt în indicele cormic, către bazinul îngust în raportul ic-ic/statură, către forma rectangulară în indicele acromio-iliac.

Statura femeilor este tot supramedie, numai că din punctul de vedere al dimorfismului sexual induce conformații evident de tendință brahimorfă : supracutrofie, macrocormie, bazin lat și trunchi foarte rectangular.

O atenție particulară am acordat greutății, principal indicator antropometric al stării de nutriție în populații (8).

St. cerc. antropol., 1988, t. 25, p. 69—75

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Variabilitatea încărcării ponderale am exprimat-o în categorii procentuale în raport cu greutatea ideală, calculată individ de individ, după o formulă recomandată de nutriţionişti (2), (4).

Tabelul nr. 1

Variabilitatea antropometrică sintetică a unor populaţii din cinci aşezări din Ţara Vrancei

Nr. crt.	CARACTERE	BĂRBAŢI			FEMEI		
		N	$\bar{X}$	σ	N	$\bar{X}$	σ
1	Statura	512	1681,8	56,81	377	1569,9	55,87
2	Ponderea	512	67,3	8,68	377	60,6	8,96
3	Lung. membru inferior	512	792,2	38,50	318	725,7	37,21
4	Şezînda	512	889,6	30,62	377	839,3	30,64
5	SST—ŞEZ.	512	577,9	26,04	377	551,1	18,48
6	DAP. toracic	512	212,4	19,10	377	193,8	19,06
7	a—a	512	381,3	17,49	377	352,1	16,60
8	Ic—ic	512	283,7	17,67	377	289,7	22,88
9	Per. toracic	509	936,9	60,39	373	885,6	71,86
10	Per. abd.	507	844,4	88,93	368	775,6	88,99
11	Ind. cormic	512	52,9	1,22	377	53,8	1,44
12	Ind. Rohrer	512	1,43	0,18	377	1,57	0,24
13	Ind. a—a/statură	512	22,7	1,08	377	22,4	0,13
14	Ind. ic—ic/statură	512	16,9	1,02	377	18,5	1,55
15	Ind. ic—ic/a—a	512	74,5	4,95	377	82,6	6,02

După cum se observă bine în tabelul nr. 2, normoponderalii sînt cel mai bine reprezentaţi la toate vîrstele, cu diferenţele sexuale aşteptate.

Deşi dincolo de aceste limite diversitatea reprezentării procentuale a categoriilor este foarte mare, următoarele aspecte se conturează cu claritate : proporţii mai mari, fără excepţie, în categoriile cu semn negativ la bărbaţi şi cu semn pozitiv la femei la toate vîrstele ; este foarte evident puseul de îngrăşare pe care îl fac acestea din urmă în decada 30—39 de ani, cu disarmonii constituţionale împinse pînă la obezitate (35%); o decadă mai tîrziu, fenomenul apare şi la bărbaţi, dar incidenţa şi expresivitatea sa sînt mult mai mici (16% supraponderali); dacă comparăm valorile extreme (pînă în pragul decadei de 60 de ani, care nu este bine reprezentată din punct de vedere numeric), atunci putem spune că la bărbaţi procesul de slăbire, pe măsura înaintării în vîrstă, se conturează cu mai multă claritate.

Fizionomia constituţională a populaţiei din fiecare aşezare (inclusiv Soveja) am determinat-o prin înscrierea valorilor medii din tabelul nr. 3 în reţeaua de valori martor a graficelor generale (G.G.) cu specificarea că rămîn în limitele normalităţii (Lo., Br.), în raport cu tipul mediu (BB), ± morfiile pînă la 2 1/2 G.d. şi sînt disarmonii (Dol şi Bra) valorile caracterelor ce depăşesc această limită.

Prima secţiune din tabelul nr. 1 (intervalul 1—10) cuprinde caracterele antropometrice care au servit la întocmirea tabelelor nr. 4 şi 5 conţinînd graficele generale, conform cu metoda L. Brian (1). Ele exprimă, de fapt, variabilitatea morfotipurilor potenţiale din punct de vedere

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Repartiția procentuală pe categorii ponderale

Categorii ponderale (%)	Sex	CLASE DE VÎRSTĂ									
		20—29 ani		30—39 ani		40—49 ani		50—59 ani		60—x ani	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
F. slabi — 16—x	B	9	8,4	7	6,5	15	8,9	29	17,1	18	36,0
		3	2,6	1	0,7	3	2,1	3	4,0	1	8,3
Slabi — 11—15	B	6	5,6	7	6,5	15	8,9	27	16,0	6	12,0
	F	2	1,7	2	1,4	1	0,7	3	4,0	1	8,3
Normoponderali ± 10	B	78	72,2	71	66,4	102	60,7	95	56,2	23	46,0
	F	75	64,1	56	39,2	76	53,1	37	49,3	5	41,7
Supraponderali + 11— + 20	B	11	10,1	10	9,4	26	15,5	11	6,5	2	4,0
	F	21	18,0	34	23,8	30	21,0	13	17,3	4	33,3
Obezi > 21	B	4	3,7	12	11,2	10	6,0	7	4,2	1	2,0
	F	16	13,6	50	34,9	33	23,1	19	25,3	1	8,3

Tabelul nr. 3

Valorile medii ale caracterelor antropologice constituționale *

Sat	Sex	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Tulnici	B	1668	66	784	883	571	210	379	279	928	832
	F	1555	57	719	837	545	191	347	281	863	748
Cîmpuri	B	1667	69	794	883	571	218	379	286	951	869
	F	1579	59	742	837	543	192	350	285	877	754
Bîrsești	B	1681	67	791	889	579	215	385	284	947	850
	F	1576	63	734	843	551	199	354	299	900	797
Negrilești	B	1631	68	789	895	583	209	384	282	937	830
	F	1567	61	722	844	554	193	353	291	890	773
Nereju	B	1701	66	803	897	586	208	379	287	920	841
	F	1573	61	725	847	554	194	354	294	892	783
Soveja	B	1713	77	804	909	593	219	390	296	999	952
	F	1597	65	735	862	560	200	359	295	960	860

* Dimensiunile lineare sînt exprimate în mm, iar ponderea în kg.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

teoretic în populaţiile de care ne ocupăm, rezultat al unui artificiu de calcul al cărui punct de plecare sînt $\bar{\bar{X}}$ şi σ staturii şi un parametru de bază — raportul fundamental (R.f.).

Tabelul nr. 4

Graficul general al seriilor masculine

Statura $\bar{\bar{X}} = 1682$; $\sigma = 56{,}8$; raport fundamental = 1,10

Grade		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
RMa	+5	1852	74	871	979	636	233	420	312	1030	928
	+4	1818	72,6	855,2	961,2	624,4	228,8	412,4	306,4	1011,4	911,2
	+3	1784	71,2	839,4	943,4	612,8	224,6	404,8	300,8	992,8	894,4
	+2	1750	69,8	823,6	925,6	601,2	220,4	397,2	295,2	974,2	877,6
	+1	1716	68,4	807,8	907,8	589,6	216,2	389,6	289,6	955,6	860,8
BB		1682	67	792	890	578	212	382	284	937	844
	−1	1648	65,6	776,2	872,2	566,4	207,8	374,4	278,4	918,4	827,2
	−2	1614	64,2	760,4	854,4	554,8	203,6	366,8	272,8	899,8	810,4
	−3	1580	62,8	744,6	836,6	543,2	199,4	359,2	267,2	881,2	793,6
	−4	1546	61,4	728,8	818,8	531,6	195,2	351,6	261,6	862,6	776,8
RMi	−5	1512	60	713	801	520	191	344	256	844	760
RMa−RMi		340	14	158	178	116	42	76	56	186	168
Gd.		34	1,4	15,8	17,8	11,6	4,2	7,6	5,6	18,6	16,8
			A		B			C		D	

Tabelul nr. 5

Graficul general al seriilor feminine

Statura $\bar{\bar{X}} = 1570$; $\sigma = 55{,}9$; raport fundamental = 1,11

Grade		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
RMa	+5	1738	68	806	931	612	215	391	322	984	861
	+4	1704,4	66,6	790	912,6	599,8	210,8	383,2	315,6	944,8	844
	+3	1670,8	65,2	774	894,2	587,6	206,6	375,4	309,2	944,8	827
	+2	1637,2	63,8	758	875,8	575,4	202,4	367,6	302,8	925,2	810
	+1	1603,6	62,4	742	857,4	563,2	198,2	359,8	296,4	905,6	793
BB		1570	61	726	839	551	194	352	290	886	776
	−1	1536,4	59,6	710	820,6	538,8	189,8	344,2	283,6	866,4	759
	−2	1502,8	58,2	694	802,2	526,6	185,6	336,4	277,2	846,8	742
	−3	1469,2	56,8	678	783,8	514,4	181,4	328,6	270,8	827,2	725
	−4	1435,6	55,4	662	765,4	502,2	177,2	320,8	264,4	807,6	708
RMi	−5	1402	54	646	747	490	173	313	258	788	691
RMa−RMi		336	14	160	184	122	42	78	64	196	170
Gd.		33,6	1,4	16	18,4	12,2	4,2	7,8	6,4	19,6	17
			A		B			C		D	

Enunţăm în continuare diagnozele parţiale, adică pe grupe de dimensiuni (ABCD), şi diagnozele orientative generale, în funcţie de sex (tabelul nr. 6).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 6

Diagnozele constituționale ale așezărilor, exprimate în grade decimale

Bărbați				Femei			
CÎMPURI							
A — 1/4	+ 3/4		Br.	+ 1/4	— 1		Lo.
B 0	— 1/2	— 1/2	Lo. = →	+ 1	— 1/4	— 1/2	Lo.Br.
C + 11/2	— 1/2	+ 1/2	Br.Br.	— 1/2	— 1/4	— 3/4	Lo.Lo.
D + 3/4	+ 1/2		Br.	— 1/2	— 1 1/4		Lo.
mediomorf, parabrevilin (Br.)				micromorf, paralongilin (Lo.)			
TULNICI							
A — 1/2	— 1/2		=	— 1/2	— 2 1/2		Lo.
B + 1/2	— 1/4	— 1/2	Br.Br.	— 1/2	0	— 1/2	Br.Br.
C — 1/2	— 1/4	— 3/4	Lo.Lo.	— 1/2	— 3/4	— 1/2	Lo.Lo.
D — 1/2	— 3/4		Lo.	— 1 1/4	— 1 3/4		Lo.
micromorf, paramediolin				micromorf, paralongilin (Lo.)			
BÎRSEȘTI							
A 0	0		=	+ 1/4	+ 1/2		Br.
B 0	0	0	= =	+ 1/2	+ 1/4	0	Lo.Br.
C + 3/4	+ 1/2	0	Br.Lo.	+ 1	+ 1/2	+ 1 1/2	Br.Br.
D + 1/2	+ 1/2		=	+ 3/4	+ 1 1/4		Br.
mediomorf, paramediolin				megamorf, parabrevilin (Br.)			
NEGRILEȘTI							
A 0	+ 1/2		Br.	0	0		=
B — 1/4	+ 1/4	+ 1/2	Br.Lo.	— 1/4	+ 1/4	+ 1/2	Br.Lo.
C — 1/2	+ 1/4	— 1/4	Lo.Lo.	— 1/2	0	0	Lo. =
D 0	— 3/4		Lo.	+ 1/4	— 1/4		Lo.
mediomorf, paralongilin (Lo.)				mediomorf, paramediolin			
NEREJU							
A + 1/2	— 1/2		Lo.	0	0		=
B + 1/2	+ 1/2	+ 1/2	= =	0	+ 1/2	+ 1/4	Br.Br.
C — 3/4	— 1/2	+ 1/2	Lo.Br.	0	+ 1/4	+ 3/4	Br.Br.
D — 1	— 1/4		Br.	+ 1/2	+ 1/2		=
mediomorf, paramediolin				megamorf, parabrevilin			(Br.)
SOVEJA							
A + 3/4		+ 6 1/4	Bra.	+ 3/4	+ 2 1/2		Br.
B + 3/4	+ 1	+ 1 1/4	Br.Lo.	+ 1/2	+11/4	+ 3/4	Br.Br.
C + 1 3/4	+ 1	+ 2 1/4	Br.Lo.	+ 1 1/4	+ 1	+ 3/4	Br.Lo.
D + 3 1/4		+ 6 1/2	Bra.	+ 3 3/4	+ 5		Bra.
megamorf, parabrevilin (Br. → Bra.)				megamorf, parabrevilin			(Br. → Bra.)

Constituțiile care se conturează din această sistematizare îmbracă două aspecte: de mărime și de sens.

Pentru primul aspect, valorile particulare (tabelul nr. 3), în raport cu cele ale tipului mediu regional masculin și feminin (BB din graficele generale), indică trei tipuri de morfie:

1. Peste nivelul mediu (megamorfie) la populația din Soveja în general și la femeile din Bîrsești și Nereju.

2. Sub nivelul acestuia (micromorfie) la eșantioanele din Tulnici și la femeile din Cîmpuri.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

3. Valorile celor 10 dimensiuni se repartizează numeric aproximativ echilibrat ± (mediomorfie). Este situația cea mai frecventă la bărbați (Cîmpuri, Bîrsești, Negrilești, Nereju) și excepțională la femei (Negrilești).

Pentru cel de-al doilea aspect, relațiile poziționale dintre dimensiuni în interiorul grupelor ABCD indică:

pentru seriile masculine:
— paralongilinie la Negrilești;
— paramediolinie la Tulnici, Bîrsești și Nereju;
— parabrevilinie la cîmpuri și Soveja;
pentru seriile feminine:
— paralongilinie la Cîmpuri și Tulnici;
— paramediolinie la Negrilești;
— parabrevilinie la Bîrsești, Nereju și Soveja.

După cum se observă, dimorfismul sexual al așezărilor este bine exprimat, cu o singură excepție, Soveja, unde la ambele sexe domină incidența constituțiilor breviline, chiar cu aspecte disarmonice în relațiile statură — pondere și circumferință toracică — circumferință abdominală.

CONCLUZII

Metodologia variată pe care am aplicat-o în stabilirea și caracterizarea fenotipurilor constituționale la unele populații din Țara Vrancei, atît sub aspect zonal cît și la nivel de așezare, s-a scontat prin rezultate nu discordante, ci convergente.

Astfel, fizionomiile mai frecvent medioline la eșantionul masculin sintetic, evidențiate prin demersul indicilor constituționali, sînt consecința faptului că patru dintre așezări, analizate printr-o metodă de sistem, apar cu diagnoze generale de aspect paramediolin. Același fenomen concordant îl regăsim și la eșantioanele feminine: tendințe breviline marcate pe ambele nivele (general și particular).

Gradele de încărcare ponderală completează imaginile în sensul că raportul dintre sexe se concretizează în: frecvențe mai mari de normo- și subponderali la bărbați; frecvențe mai mici de normo- și mai mari de supraponderabilitate, chiar cu aspecte de obezitate, la femei.

În general, dimorfismul sexual al morfologiei corporale, așezare de așezare, este bine exprimat, cu excepția Sovejei, unde întreaga populație cel mai adesea are aspect brevilin.

Some aspects of the constitutional physiognomy of some populations from the Vrancea zone (II)

ABSTRACT

The study was conducted in six villages from the ethnographic area of the Vrancea land. The samples varied, in terms of the study object, between 880 and 1090 subjects.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

The anthropometrical data are reviewed in two sections. The first section defines phenotypes at regional-zonal level by means of stature synthetic indicators and five constitutional indices, as well as the deviation range of real weight as the against ideal one. The findings have revealed a higher incidence of medilines and normal weight values in men and of brevilines with marked overweight and obesity tendencies in women.

In the second section, an analysis is made, starting from a systems approach — to which 10 dimensional variables were added — of the particular aspects of the whole sample, by settlement. From the morphic viewpoint, $\pm$, and the direction of anthropometrical deviations, L_0 and B_r as against BB, men were found to be mostly medimorphic with paralongilineal and parabrevilineal deviations, while women were usually micro-, medio-, and megamorphic, showing paralongilineal and parabrevilineal deviations.

BIBLIOGRAFIE

1. BRIAN L., BOGGERO C., GUERCI A., *Prontuario de antropometrografia sistematica*, Genova, 1977.
2. IONESCU-TÎRGOVIȘTE C., *Necesitate și abuz în alimentație*, Edit. medicală, București, 1981.
3. MARTIN R., SALLER K., *Lehrbuch der Antropologie in systematischer Darstellung*, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, 1956.
4. MINCU I., HÂNCU N., *Lipidologie clinică*, Edit. medicală, București, 1983.
5. NECRASOV OLGA, POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., RIȘCUȚIA C., *Recherches anthropologiques dans une région relativement isolée des Carpates Orientales : le pays de Vrancea*, Ann. Roum. Anthrop., 1964, **1**, 45—54.
6. NECRASOV OLGA, GRINȚESCU POP SUZANA, CRISTESCU MARIA, ENĂCHESCU TH., GRAMATOPOL-ROȘCA MARIA-ELENA, *Asupra unor fenomene de microevoluție observate în populația actuală a României*, St. cerc. antropol., 1967, **4** (2), 175—184.
7. RAINER FR., *Enquêtes anthropologiques dans trois villages roumains des Carpates*, Imprimeria Centrală, București, 1937.
8. VLĂDESCU MARIA, *Data on the Roehrer index in the roumanians (II)*, Ann. Roum. Anthrop., 1980, **7**, 21—27.
9. VLĂDESCU MARIA, VULPE C., LUCA ELEONORA, *Aspects particuliers concernant la caractérisation anthropologique du village de Soveja — Vrancea (I)*, Ann. Roum. Anthrop., 1986, **23**, 49—61.

Institutul „Dr. V. Babeș" București,
Laboratorul de antropologie

Primit în redacție la 20 martie 1988

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

UN SISTEM UNIC DE VALORI PREMISE ȘI FOCALE PENTRU STUDIUL CULTURII POPORULUI ROMÂN

VASILE V. CARAMELEA, PAVEL ZĂBAVĂ, GEORGETA PLOEȘTEANU MARGHESCU, MIRCEA CIOARĂ, VASILE MARIAN, ANCA ENESCU și DOINA PĂTRĂȘCAN

În România există o bună tradiție în studiul valorilor. Însemnate și semnificative contribuții axiologice găsim în operele a numeroși gînditori : istorici, filozofi, sociologi, psihologi, eticieni, esteticieni, logicieni, economiști etc. Unii dintre aceștia (Petre Andrei, Tudor Vianu) au gîndit valorile în sistem, ceea ce constituie modul de abordare cel mai înalt atins în dezvoltarea modernă a axiologiei.

Pînă la jumătatea secolului nostru însă s-a crezut, în general, că valorile sînt obiect exclusiv al reflexiei filozofice îndeobște, cercetările factuale, concrete, pe comunități umane lipsind.

Nici în țara noastră pînă la statuarea antropologiei sociale și culturale (în 1964, în cercetarea științifică de nivel academic, iar din anul 1971 prin introducerea primelor cursuri la catedrele de filozofie și de sociologie la Universitatea din București) nu s-a realizat o cercetare axiologică de teren care să urmărească valorile în comunități sociale istoric constituite, cu schimbările, diferențierile și continuitățile manifeste în devenirea lor.

Antropologia socială și culturală românească s-a afirmat ca disciplină alături de antropologia biologic-medicală (fizică), de sociologie, filozofie, istorie, demografie, ecologie etc., obținînd colaborarea lor în cercetările interdisciplinare inițiate în vederea clarificării unor probleme social-umane deosebit de complexe generate de industrializare, cooperativizare, urbanizare, modernizare.

O caracteristică majoră și deopotrivă o direcție relevantă de cercetare a antropologiei sociale și culturale românești o constituie *axiologismul*. Orientarea axiologică a antropologiei sociale și culturale din țara noastră reprezintă o expresie directă a sarcinilor pe care ea și le-a asumat, ca și a continuării tradițiilor gîndirii românești. După cum s-a menționat, perspectiva axiologică a fost proprie multor teoreticieni din țara noastră, care, în tentativa de definire a specificului culturii românești, s-au întemeiat pe valori. Valorificînd aceste tradiții, antropologia socială și culturală românească duce mai departe studiul culturii din perspectivă axiologică cu mijloacele ce-i sînt specifice, inclusiv cercetarea concretă, experimentală a valorilor.

Valorile sînt considerate în antropologia socială și culturală românească o parte foarte importantă a mediului social, economic și psihocultural, o componentă expresivă a acestui mediu în care omul se reali-

St. cerc. antropol., 1988, t. 25, p. 77—82

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

zează ca personalitate. În consecință, cercetarea valorilor ocupă un loc bine definit în structura sistemului integral-dinamic românesc, fiind corelată cu studiul structurii tipului de personalitate și schimbării culturale.

Se poate aprecia drept un moment semnificativ pentru consolidarea ca disciplină a antropologiei sociale și culturale românești inițierea studiului *orientărilor de valoare* sau *valorilor premise* ale culturii poporului român.

În decurs de 16 ani (1972—1988), specialiști români și din alte țări, cadre didactice universitare, cercetători științifici, doctoranzi și studenți au efectuat, în cadrul a 18 campanii de teren, investigații concrete pe eșantioane reprezentative pentru structura pe categorii sociale ocupaționale (muncitori, țărani, intelectuali), sex, grupe de vîrstă.

Investigațiile concrete au pornit din primele două stații-pilot Berevoești și Cîmpulung (jud. Argeș), două obștii vecine teritorial, existente cu mult înainte de fundarea primelor state feudale românești. Aici s-a realizat în anii 1972—1973 prima cercetare în care s-a folosit un model pentru obținerea unor date reflectînd sistemul de valori ale românilor care să poată fi comparate cu valorile culturilor altor popoare. A fost o cercetare de colaborare efectuată în cadrul unui program de schimburi culturale între România și S.U.A. În etapele următoare, cercetarea s-a extins la scară națională prin 34 de stații-pilot (17 urbane și 17 rurale), cuprinzînd provinciile istorice și „țările" etnografice. În perioada 1972—1988, în șase stații-pilot din județul Argeș s-au efectuat experimente metodologice.

S-au pus astfel bazele primului atlas antropologic al valorilor culturii poporului român, premieră națională și totodată mondială.

În cadrul acestor cercetări, direcția ce viza extinderea investigațiilor de la nivelul stațiilor-pilot la nivel național s-a întrepătruns organic cu o alta ce viza trecerea de la studiul *valorilor premise* la studiul *valorilor focale*.

Obiectivele principale ale acestor investigații au fost formulate astfel: evidențierea elementelor constitutive ale culturii poporului român, surprinderea modului specific de articulare a culturii românești în arcul universal al culturilor, detectarea valorilor focale ce dau seama de caracterul integrat al culturii românești, unitate și diversitate în cultura poporului român, procesualitatea valorilor.

Pe măsura desfășurării cercetărilor și, respectiv, a structurării atlasului axiologic, a elucidării problemelor de ordin teoretic și metodic pe care această activitate le-a suscitat, rezultatele au fost prezentate în cadrul a numeroase manifestări științifice naționale: la Universitatea din București, la Comisia de antropologie și etnologie a Academiei R. S. România, la Centrul de cercetări sociologice, la Institutul de filozofie, la Institutul „Dr. Victor Babeș" (Laboratorul de antropologie), la Universitatea Cultural-Științifică București (în cadrul unui curs desfășurat pe o perioadă de opt ani) și bilunar la ședințele Cercului de antropologie socială și culturală, organizat și găzduit la Casa de cultură a studenților din București. Pe plan internațional, cercetarea orientărilor de valoare la români a fost prezentată la Congresul de sociologie de la Thorun (Polonia), la al XVI-lea Congres internațional de istoria științei (București) și la Adunarea generală anuală a antropologilor din S.U.A.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

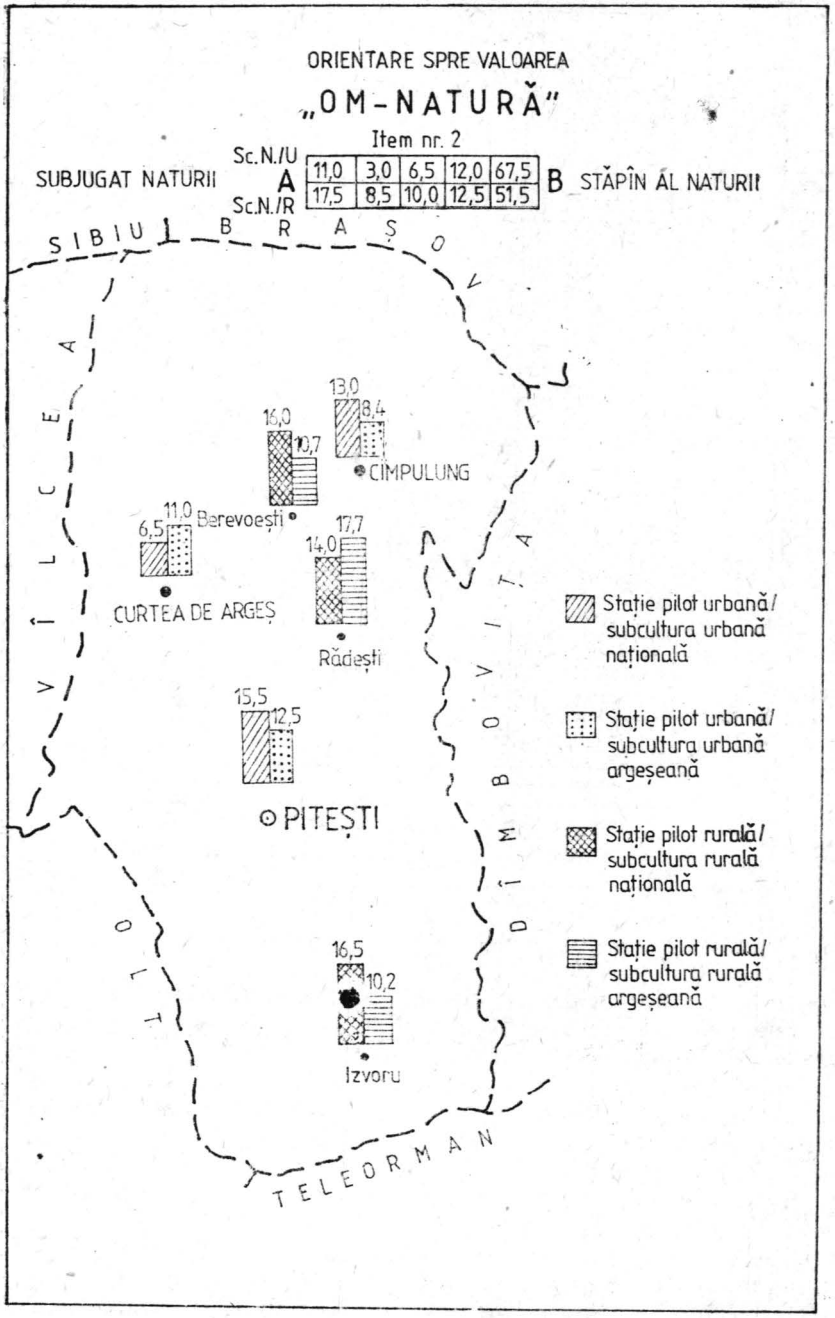

Fig. 1. — Indicii de disimilaritate în cadrul unității culturii poporului român.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

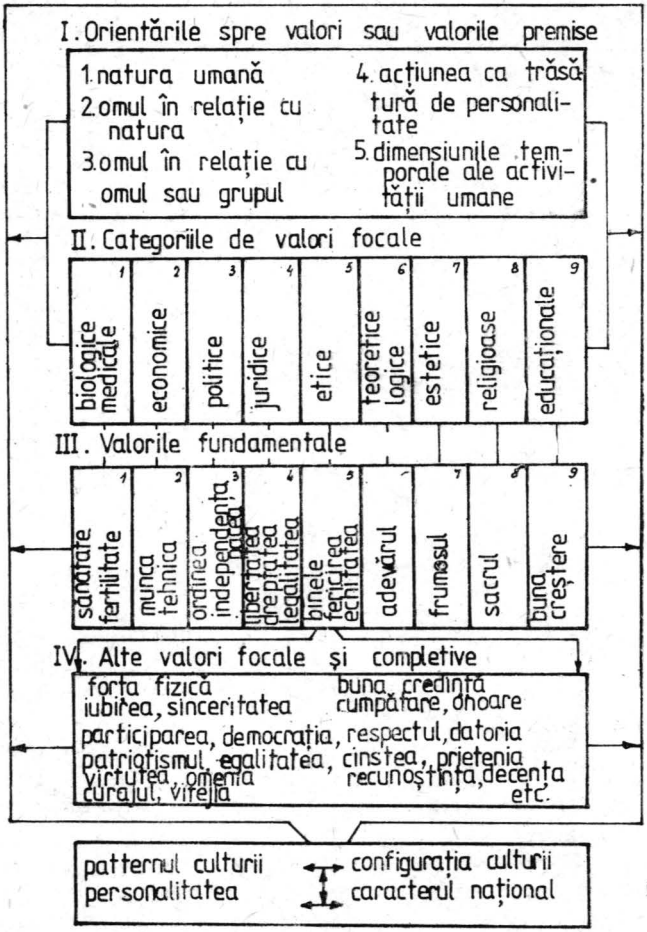

Fig. 2. — Paradigma orientărilor spre valori, a categoriilor de valori și valorile fundamentale în sistemul integral dinamic.

Studii, tabele, grafice, cartodiagrame au fost tipărite în limbile română, franceză și engleză, totalizînd pînă în prezent 27 de contribuții publicate în „Studii și cercetări de antropologie", „Annuaire Roumain d'Anthropologie", „Revue roumaine des sciences sociales. Série de philosophie et logique", „Romanian Review". Un film color, „Pagini pentru un atlas", realizat de studioul „Alexandru Sahia" din București, pe peliculă de 35 și 16 mm, în două versiuni, română și engleză, folosind și fotografia din avion, prezintă momente relevante ale desfășurării cercetărilor și analiza rezultatelor.

Structura atlasului s-a configurat în dependență de obiectivele vizate : detectarea orientărilor de valoare contemporane, a valorilor dominante, reliefarea profilului cultural propriu poporului român, în următoarele componente :

1. Orientările de valoare sau valorile premise azi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

2. Valorile focale concrete contemporane.
3. Valorile istorice în sistem, pe formaţiuni sociale.
4. Patternul culturii naţionale, pe epoci.

Analiza rezultatelor cercetării concrete a valorilor s-a realizat printr-o metodologie complexă. Astfel, s-au disociat 18 orientări de valoare, investigate prin intermediul a 34 de itemi. Cunoaştem procentual polaritatea lor (bun—rău, trecut—prezent, supus naturii—dominînd natura etc.). Frecvenţa, rangul, dominanta orientărilor de valoare sînt date de o scară cu cinci trepte, care arată totodată şi direcţia mutaţiilor, procesualitatea valorilor în cadrul structurii culturii poporului român. De asemenea, o altă abordare analitică s-a întemeiat pe utilizarea de tabele întocmite pe provincii istorice — cartodiagrame cu indicii de similaritate, respectiv de disimilaritate.

Se impun cîteva observaţii generale referitoare la analiza anterior menţionată. S-au constatat unele deosebiri între tipurile de subculturi caracteristice mediului urban, respectiv rural. În general vorbind, a rezultat că subcultura rurală posedă o mai mare stabilitate şi omogenitate. Comunicarea modelului comportamental ideal şi critica socială se fac mai puţin prin intermediul cuvîntului şi mai mult prin exemplul direct şi concret. Subcultura de tip urban se caracterizează, în schimb, prin distincţii evidente între categorii ocupaţionale sau de vîrstă. Gradul de conştientizare a distincţiei dintre esenţial şi fenomenal, ideal şi real este mai mare. Totodată, transmiterea culturală prin cuvînt devine mai importantă în subcultura urbană.

În acest context putem sublinia deci relevanţa cercetării noastre, a instrumentului metodologic uzitat pentru clarificarea problemei raportului dintre valorile tradiţionale şi valorile emergente, a mecanismului prin care vechile valori sînt împinse în al doilea plan în cursul devenirii culturii, în condiţiile edificării noii societăţi socialiste în ţara noastră. Se constată un proces complex şi multidimensional de preluare şi transformare a vechilor valori potrivit cerinţelor noii societăţi.

O altă remarcă generală vizează diferenţierile în funcţie de grupe de vîrstă. În mod clar apare că tendinţa paseistă sau conservatoare, în raport cu timpul, cu modelele de comportament, cu rolul şi semnificaţia familiei, este proprie subiecţilor mai în vîrstă.

Confruntarea datelor obţinute în urma investigaţiilor extinse la nivel naţional relevă, în primul rînd, caracterul unitar al culturii poporului român, caracter ce rezultă din faptul că valorile dominante sînt aceleaşi în toate subculturile zonale. Este manifest totodată un proces intens de omogenizare a valorilor.

Constatării unităţii i se asociază continuitatea culturii româneşti, exprimată prin persistenţa unor linii dominante de valoare ce răzbat din trecut în prezent, fapt ce se reliefează mai pregnant prin raportarea datelor obţinute cu analiza istorică a valorilor. Aceasta permite, pe de altă parte, evidenţierea mutaţiilor ce au loc la nivelul orientărilor de valoare ale culturii poporului nostru.

Instrumentul aplicat în cercetările din ţara noastră are capacitatea de a discerne dinamica, tendinţele devenirii, date fiind cele cinci trepte ale scării de frecvenţă. Se constată astfel mutaţii deosebit de semnifi-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cative la nivelul orientărilor faţă de natură, educaţie, religie. Ele au loc în contextul transformărilor profunde din societatea noastră socialistă, transformări ce antrenează, după cum vedem, schimbări consistente la nivelul valorilor. Ca atare, trebuie subliniat că omogenizarea valorilor se realizează nu doar — şi nu în primul rînd — pe fondul tradiţiilor comune, ci şi pe noul fond social-istoric.

Unitatea nu trebuie însă înţeleasă în mod absolutizant şi identificată cu omogenitate perfectă. Ea se manifestă pe fondul unei diversităţi rezultate, în principal, din diferenţierile dintre subculturile zonale ce corespund vechilor delimitări istorice pe provincii, pe de o parte, şi, pe de altă parte, din diferenţierile dintre subcultura rurală şi subcultura urbană.

Prin urmare, se impune reliefarea caracterului unitar, integrat al culturii româneşti în jurul unor valori dominante : orientarea către viitor, preferinţă pentru dominarea naturii de către om, orientarea către activitate, coparticipare democratică, natura esenţial bună. Unitatea se manifestă însă pe fondul şi în limitele unei diversităţi ce-şi găseşte temeiul în : a) diferenţieri ce rezultă din apartenenţa la medii de viaţă variate (urban—rural) sau la provincii care în anumite limite au avut cursuri istorice diferite ; b) procesualitatea valorilor culturii româneşti, determinată, în esenţă, de devenirea proprie societăţii noastre astăzi.

Institutul „Dr. V. Babeş" Bucureşti,
Laboratorul de antropologie

Primit în redacţie la 20 martie 1988

Un système unique de valeurs-prémisses et focales pour l'étude de la culture du peuple roumain

RÉSUMÉ

Le paradigme qui est à la base des recherches roumaines visant à connaître le « pattern » de la culture, de la personnalité et du caractère nationaux roumains dans leur structure historique et actuelle est constitué de 5 valeurs-prémisses, à savoir, la nature humaine, la relation homme—nature, les relations inter-humaines, le foyer temporel de la vie humaine et l'orientation de l'activité du groupe humain répartie en 9 catégories de valeurs focales (biologiques-médicales, économiques, politiques, juridiques, éthiques, théoriques-logiques, esthétiques, religieuses, éducationnelles).

Sur le fond théorique de ce système, nous présentons « la carte des valeurs-prémisses » (sur laquelle nous ne nous limitons qu'à deux exemples de cartodiagrammes réalisés dans le département d'Argeş), carte réalisée à l'échelle nationale, par provinces historiques et régions ethnographiques, à la suite des recherches faites dans 34 stations-pilote urbaines et rurales. Les travaux de synthèse reflètent l'unité de culture du peuple roumain et la continuité de son « pattern ».

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Revista „Studii și cercetări de antropologie" publică lucrări originale de nivel științific superior din următoarele domenii: paleoantropologie, antropologie contemporană, antropologie aplicată, antropologie socială și culturală. Sumarele sînt completate cu alte rubrici, ca: *Viața științifică*, în care prin note scurte sînt aduse la cunoștința cititorilor unele manifestări din domeniul de specialitate (congrese, simpozioane, consfătuiri, schimburi de experiență între cercetătorii români și străini etc.); *Recenzii*, care cuprind prezentări ale celor mai recente lucrări de specialitate apărute în țară și peste hotare.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile dactilografiate la două rînduri, în două exemplare. Bibliografia, tabelele și explicația figurilor vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș pe hîrtie de calc. Tabelele vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Numărul de ilustrații și în special de fotografii va fi redus la minimum posibil. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Referințele bibliografice, grupate la sfîrșitul articolului, vor fi clasate în ordine alfabetică. Referirile la un articol vor conține numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), numele periodicului, prescurtat conform uzanțelor internaționale, anul, volumul (subliniat cu două linii) și paginile. Referirea la o carte va cuprinde numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), volumul, editura, orașul, anul și pagina. Lucrările vor fi însoțite de o prezentare de maximum 10 rînduri într-o limbă de circulație internațională. Textele lucrărilor, inclusiv bibliografia, explicația figurilor și tabelele, nu trebuie să depășească 8 pagini. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VECHI ȘI NOI DESCHIDERI SPRE ANTROPOLOGIE

A apărut recent (1987), în seria de filosofie universală a Editurii științifice și enciclopedice, cartea filosofului englez empirist David Hume, *Cercetare asupra intelectului omenesc* (An enquiry concerning human understending). Volumul, însumînd 236 de pagini, este însoțit de un amplu studiu introductiv, semnat de Mircea Flonta (70 pagini), care este și traducător, alături de Adrian Paul Iliescu și Constanța Niță. Cu această ocazie realizăm faptul că optica mai veche, conform căreia această lucrare este importantă exclusiv pe tărîmul epistemologiei, trebuie revizuită. Mircea Flonta își intitulează de altfel semnificativ studiul său *Natura omenească și puterile cunoașterii în filosofia lui David Hume*, punînd accentul pe deschiderile spre *antropologie*, după cum se vede din prima parte a formulării. Filosoful român ne convinge, pe drept cuvînt, că sensul criticii humeene a cunoașterii ni se dezvăluie greu dacă o privim doar ca pe o verigă într-o dezvoltare presupus continuă și relativ liniară a problematicii epistemologice, că această critică nu este pur și simplu dezvoltarea pînă la ultimele consecințe a teoriei ideilor lui Locke, nici o pregătire a *Criticii rațiunii pure* și cu atît mai puțin a pozitivismului secolelor XIX și XX, că ea nu este doar o prefigurare a problematicii și stilului de gîndire al filosofiei antice contemporane, ci o parte a unui întreg, a unei opere de nebănuită unitate, ale cărei părți, fără legături imediat vizibile, sînt integrate de o *reprezentare originală asupra omului ca ființă intelectuală și sensibilă, gînditoare și activă, socială și morală*. Faptul este probat de ultimele capitole ale *Cercetării...*: „Despre rațiunea animalelor", „Despre minuni", „Despre o anume providență și despre o viață viitoare". În acest sens, David Hume s-a dovedit a fi un deschizător de noi drumuri, un precursor nu numai în epistemologie, ci și în antropologia filosofică.

Ecaterina Morar

ST. CERC. ANTROPOL., BUCUREȘTI, TOMUL 25, 1988

RM—ISSN 0039—3386

43 881

I. P. Informația, c. 2300

Lei 40

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro